بارانی ڕەحمەت

هونراوەی

مەلاعبدالکریم

مدرس لە تەکیەی تالەبانی

لە کەرکوک

١٤٠٢ ی هیجری ١٩٨٢ ی میلادي

دار المثنى للطباعة والنشر ببغداد

تلفون ٨٨٨٩٤٩٧

رقم الايداع في المكتبة الوطنية ببغداد ١٤٦٦
لسنة ١٩٨٢

السعر ... ١ دينار واحد

فهرست

لاپەرە	باس
٩	سەرەتا
١٠	ئەركانی ئیسلام
١١	نەسەبي پیغەمبەر (ص)
١١	حاملەبونی دایكي ولەدایك بونی
١٢	ئەواندی شیریان داوەتی
١٣	پەروەردەكردنی
١٣	چونی بوشام و یەمەن
١٤	بازرگانی كردني بوخەدیجە
١٤	مارەكردنی خەدیجە
١٥	تازەكردنەوەی كەعبە
١٥	ئەساسی پیغەمبەریەتي حەزرەت
١٧	هاتني وەحی
١٨	بەئاشكرا بانگ كردن بوئیسلامەتی
٢٠	چونی ئەصحابە بوحەبەشە
٢١	دەرچونی بنی هاشم وبنی مطلب لەمكە
٢١	هەول دان بوصلح لەگەل مكەیي
٢٢	هاتنەوەي خزمان بومكە
٢٣	مردنی ابو طالب و خەدیجە
٢٤	چوني لەگەل زیدی خادمی بوطائف
٢٤	گەرانەوەی بو مكە
٢٥	كوبونەوەی لەگەل حاجیانی مدینەیي لە عقبە
٢٥	باسي میعراج
٢٧	كوبونەوە لەگەل مەدینەیي لە عقبەی دوهەم
٢٧	كوبونەوە لەگەل مەدینەیي لە سالی سیازدە
٢٨	تەگبیر كردنی كافرەكان بو كوشتنی حەزرەت (ص)
٢٨	شوین كەوتني لەلایەن كافرەكانەوە
٢٩	هیجرەت كردنی بومەدینە
٣١	هاتني خیزاني خویوا بوبكر بومەدینە
٣٢	واقیعاتی سالی یەكەمي هیجرەت
٣٢	» » دوهەم
٣٣	» » سيهەم
٣٣	» » چوارەم
٣٤	» » پینجەم
٣٤	» » شەشەم
٣٥	» » حەوتەم
٣٥	» » هەشتەم

لاپەرە	باس	لاپەرە	باس
٣٦ـ	واقیعاتی سالی نوهەم	٦٠ـ	مام و پورەکانی
٣٧ـ	« « دەهەم	٦٠ـ	حەرەسەکانی لە غەزادا
٣٨ـ	« « یازدەهەم ونەخوش کەوتن و وەفات کردنی	٦١ـ	ئەوانەی دایان لە گەردنی کافران لە خزمەتیا
٤٠ـ	شورین و نویژ کردن و کفن ودفني	٦١ـ	بانگ دەرەکاني
٤١ـ	باسي بەدەن و شیوە و رەنگي	٦١ـ	شاعرو حدوە خوین وخەتیبەکاني
٤٢ـ	خوو رەوشتي	٦١ـ	کاتبەکانی
٤٥ـ	هەندی لەارهاص ومعجزات و کراماتی	٦٢ـ	بانگ کردنی پادشاهان بو موسولمان بون
٥٠ـ	معجزەی قرآن	٦٢ـ	نامەبەرەکاني
٥١ـ	دەلیلی اعجازي قرآن بەکورتی	٦٢ـ	ئەمیرەکاني لە مەملەکەتان
٥٣ـ	اعجازي ئەخلاق	٦٣ـ	ولاخی سواری و حەیوانی شیری
٥٤ـ	کەراماتي امت معجزەن بوئەو	٦٤ـ	ئەسبابی حەربی
٥٤ـ	حەرەمە محترمەکاني	٦٤ـ	جل وبەرگ وشت ومەکی ناومالی
٥٥ـ	نەسەبي حەرەمەکانی	٦٦ـ	جی نشین (خلیفە)ەکانی
٥٦ـ	ئەوحەرەمانەی کەنەی گویزاونەتەوە	٦٦ـ	خەلیفەي یەکەم حەزرەتي ابوبکر
٥٦ـ	جاریەکاني	٦٧ـ	واقیعاتي سالی یازدە و دوازدە
٥٧ـ	سری زوري حەرەمەکاني	٦٩ـ	« « سیازدە
٥٧ـ	ئەولادەکاني	٧٠ـ	خلیفەی دوهەم حەزرەتی عمر
٥٩ـ	ئەولاد و نەتەوەی کچاني	٧١ـ	واقیعاتی سالی چواردە
٥٩ـ	ئەو بەندانەی کە ئازادی کردون	٧٢ـ	« « پازدە
٦٠ـ	خزمەتکاراني لە پیاوان	٧٢ـ	« « شازدە
٦٠ـ	خزمەتکاراني لە ژنان		

لاپەره	باس
٧٢ـ	واقیعاتی سالی حەفدە
٧٢ـ	» » هەژدە
٧٣ـ	» » نوزدە
٧٤ـ	» » بیست و یەك
٧٤ـ	» » » ودو
٧٥ـ	» » » وسي
٧٦ـ	خلیفەی سي‌هەم حەزرەتي عثمان
٧٦ـ	واقیعاتی سالی بیست و چوار
٧٦ـ	» » » وپینج
٧٧ـ	» » » وشەش
٧٧ـ	» » » وحەوت
	وبیست و هەشت
٧٧ـ	واقیعاتی سالی بیست و نو
٧٧ـ	» » سي
٧٨ـ	» » سی و یەك
٧٩ـ	» » سی و دو
٧٩ـ	» » سی و سی
٧٩ـ	» » سی و پینج
٧٩ـ	خەلیفەی چوارەم حەزرەتي علی
٨٠ـ	خەلیفەی پینجەم حەزرەتی حسن
٨١ـ	باسي دوازدە امامە
٨٢ـ	فصلی دوهەم لەبابی یەکەم
٨٢ـ	شەرتەکانی نویژ
٨٢ـ	پیسي لە شەرعا چیە
٨٣ـ	بەچي لە پیسی پاك ئەبیتەوە
٨٣ـ	خوپاك کردنەوە لە پیسي
٨٣ـ	طهارت لەبی‌دەس‌نویژی ولەش‌پیسي
٨٤ـ	سنتەکاني دەس‌نویژ
٨٥ـ	مەسحی خف لە باتي پي شورین
٨٥ـ	بەچي دەس نویژ ئەشکی
٨٦ـ	ئەسبابي واجب بوني غسل
٨٦ـ	چي مەنع ئەبي لە بی‌دەس نویژ
٨٧ـ	ئاوی طهارت چون ئەبي
٨٧ـ	قلتین بەکیشانە و پیوانە
٨٨ـ	تیمم بو بی‌دەس نویژ و لەش‌پیس
٨٩ـ	قەضای نویژ کە بەتیمم بکری
٨٩ـ	وەختي نویژەکان
٩٠ـ	بانگك و قامەت بو نویژ
٩١ـ	سونەتەکانیان
٩١ـ	گوی گرەکان چی بلین
٩٢ـ	پاش بانگك و قامەت چی ئەوتری
٩٢ـ	ئەمری قامەت بەدەس إمامە
٩٢ـ	روکردن لە قیبلە
٩٣ـ	أدرکاني نویژ

باس

...ى نويژ
...ى نويژ
...ەكان بيجگەله ابعاض وهيئات
...وعايانه كه حەزرەت خويندوني
...ستانەي نويژ بەتال ئەكەنەوە
...وهاتي نويژ
... دوسوجدە سەهو
...دەي خويندني قرآن
جەماعەت
...طي نويژ جەماعەت
...گەوتە هەيواني مزگەوت
... جيگەي امام و مأموم
...ي كي بەكي رەوايە
...ي جومعە
...ى باقي نويژەكان
...ر موسمي حج
...ى جومعە كەمترلەچل كەس
...ي ئەگەي بەجومعەدا
...ەتەكاني جومعە
...وحەرام و عوززي جومعە
...ەتەكاني خەتيب
...ت كردنەوەي نويژ

لاپەرە باس

١٠٨ كوكردنەوەي نويژ
١٠٩ پيكەوە كورت كردنەوە و كوكردنەوە
١٠٩ نويژ پيش خستن لە بەرباران
... دواخستني بونەخوش
١١٠ نويژ سونە...
١١٢ شوردني مردو
١١٢ كفني مردو
١١٣ نويژي مردو
... دفني مردو
١١٤ ...وكني سيهەم لە فەسلي سيهەم
١١٤ ...ەقير
١١٤ مسكين
١١٤ شەرطي زەكاتدان بەفەقيرو مسكين
١١٥ قەرزار
١١٥ سەفەري
١١٥ زەكاتي باوك بوئەولادي قەرزار
١١٦ زەكاتي فطره يا زەكاتي سەر
١١٦ زەكات لە چەند شتا واجبە
١١٧ حدي زەكاتي قوت
١١٨ حەيواني كە زەكاتي لي بدري
١١٨ زەكاتي گا
١١٨ زەكاتي بزن و مەر

لاپەرە	باس
١١٩	شرطی زەکاتی حەیوان
١١٩	چد زەکاتی لە ذمەی مالکابە و چی لە عەینی مالایە
١١٩	لە چد مالیکا زەکات نادری
١١٩	کی زەکات لە مالی مەحجورێدا
١٢٠	تقلید کردني امامی اعظم
١٢١	فەسلی چوارەم
١٢١	تأثیري حوکمی ولاتی بو ولاتي
١٢٢	جەژني خاص و جەژني عام
١٢٢	شرطی روژو چیە
١٢٣	سونەتی روژو
١٢٤	روژونە گرتن بو کیە وچونە
١٢٤	فدیەی تەقرەداني روژو
١٢٥	کە فارەتی نویژوروژوي مردو
١٢٥	روژوی سونەت
١٢٦	روکنی پینجەم لە فەسلی پینجەم
١٢٦	ئەرکاني حەج چەندیکە
١٢٧	واجباتي حەج چەندیکە
١٢٧	بە چەند جورحەج وعەمرەئەکری
١٢٨	چی حەرام ئەبي بە احرام
١٢٨	سونەتەکانی حەج
١٣٠	ئەرکانی ایمان

لاپەرە	باس
١٣٠	باسی ایمان
١٣١	ایماني تقلیدی بەکاردی یانە ؟
١٣٢	ایمان زیادو کەم ئەکا یانە ؟
١٣٢	فەرقی بەینی مؤمن و مسلم چیە
١٣٣	روکني اول : ایمان بەخوا
١٣٣	صفاتی سلبیە
١٣٣	صفاتی ثبوتی فعلی
١٣٤	صفاتی ثبوتی ذاتي
١٣٤	تفصیلی صفاتی
١٣٦	دەلیل لە سەر ئەم صفەتانە
١٣٦	روکني دوهەم ایمان بە ملائکە
١٣٨	باسی جنوکە
١٣٩	روکني سیهەم ایمان بەکتبي خوا
١٤١	ئەوکەسانە هەموقورآنیان لەبەر
١٤١	قرائاتي سبعە
١٤٣	قرائاتي سبعە
١٤٤	قراء سبعة
١٤٤	کی نوختە و اعرابي دانا
١٤٥	روکني چوارەم ایمان بەپیغەمبەرا
١٤٦	ناردنی پیغەمبەران پیویستە
١٤٧	فەرقی نبي و رەسول
١٤٧	انبیا بی گوناهن

لاپەره	باس
١٤٨	له نبوتا فەرقی انبیا نیه
١٤٨	اولوالعزمەکانیان
١٤٩	معجزاتی انبیا
١٤٩	دەلیلی گەورەتري حەزرەت لەانبیا
١٥٠	هەندی سیرەتي گەورەی حەزرەت
١٥١	کوبونەوەی عبادات له دینی حەزرەتا
١٥١	اصولو فروعی دیني پارێزراوه
١٥١	دیني اسلام بوهەموکاني دەس ئەدا
١٥٢	رسالەتي حەزرەت عامه
١٥٤	تەرتیبي شەرەفي اصحاب
١٥٨	باسی بعضی له امامه مجتهدەکان
١٦٠	سەبەبي اختلافي مجتهدین چیه
١٦٢	مجتهداني اصولی دین
١٦٤	روکنی پینجەمین
١٦٨	حسابي کردەوەی مکلف
١٦٨	تەرازوی اعمال
١٦٨	پرسیاروعتابي خواي تەعالا
١٦٩	پردی صراط
١٧٠	فەصلی شەشەم

لاپەره	باس
١٧١	ئەصلی یەکەم
١٧١	ئەصلی دوهەم
١٧١	مەعنای کەسبي اشعري
١٧٢	کەسبي ماتریدي
١٧٣	ئەصلی سیهەم
١٧٣	ئەصلی چوارەم
١٧٣	ئەصلی پینجەم
١٧٣	ئەصلی شەشەم
١٧٤	ئەصلی حەوتەم
١٧٥	ئەصلی هەشتەم
١٧٥	ئەصلی نوهەم
١٧٥	ئەصلی دەهەم
١٧٥	خاتیمەو پاپاني باراني رەحمەت
١٧٥	دانانی ئیمامي عام
١٧٦	گوناهي کەبیره
١٧٨	باسی توبە کردن
١٧٩	بەهەشت و دوزەخ
١٨٠	باسی شەفاعەت
١٨١	پاراندوه له خوا

بسم الله الرحمن الرحيم

ثنا و سوپاسی له سەر صفابي سەلامي له سەر شیوەي وفابی
ئەو یان تحیەی زاني خودایە ئەم یان هدیەي رسول الله یە
بە جلوەي فیضی عالی جنابی بگا بە روحی آل و أصحابي
هەم بەو کەسانە بە ریگەی دینا ئەگەررین بەشوین هیزی یقینا

***

پاش ثنای خوداو سلامی سەروەر عەرزم ئەمەیە کورتو مختصر
بە ئەمری خودا فەرزە لەسەرمان بزانین معنای اسلام و ایمان
ئەصل و فەرعی دین عقیدە وعمل باش ررا گیر بکەین تا کاتی أجل
تا بە باوەررو کردەوەي پەسەند لە دنیا و دینا ببین بەهرە مەند

***

جاچونکی کوردي چاکەبو کوردان شعربش شیرینە لای ذوقیووردان
نوسیم بە کوردی کتیبیکی سوك سادەو آسان بی بو گەورەو بچوك
له سەر عنوانی (باراني رحمەت) چونکی لەدلا ئەرژینی حکمەت
أمیدە بیي بە مایەي احسان وەکو باراني آرامي نیسان
ترتیبي وایە یەك مقدمە دو بابی عمدە اینجا خاتمە

لە پیش مقصودا ئەم مقدمە لەبو چاو روونی گەلی لازمە
فعلی مکلف واجبە و حرام مندوب و مکروە مباحە تەمام
واجب کردني مایەی ثوابە ترکیشی مایەی قهر و عذابە
حرام ئەوەیە تەرکی ثوابە کردنی مایەي قهر و عذابە
مندوب کردني احسانە و ثواب ترکیشی نابي بە مایەی عذاب
مکروە ترکە کەي احسانەوثواب بیشي کەي نابي بەمایەی عذاب

مباح تابعي مەيلي انسانە   كردنو تركی هەردو يەك سانە

بابی ئەوەل

كە آگادار بوي لەم مقدمە   ئەم جارە وا دەی باسي مهمە

بابي ئەووەل مان فروعي دينە   ئەوەي پێويستي مكلفينە

بابيشي بخەين چونكو آسانە   نزيكی فكري ووردە سالانە

لەم بابە هەيە پينج فصلي تەمام   لە سەر ژمارەي أركانی أسلام

الاسلام * أن تشهد ان لااله الا الله وان محمداً رسول الله * وتقيم الصلوة * وتؤتي الزكاة * وتصوم رمضان * وتحج البيت إن استطعت اليه سبيلا ...

فصلی ئەووەل

فصلي ئەووەل مان باسي شهادت   كە بناغەيە لەبو سعادت

شهادت وايە انسانی هوشيار   بە دڵ بزاني و جاكا اقرار

بلي (اشهد) ئەزانم بە دڵ   بە زمان ئەڵيم بە وينەی بلبل

(ان لا اله) خودائی بو خەڵق   نيە (الا الله) مەگەر ذاتی حق

ياني ئەو ذاتە ناوي الله يە   هەرچە صفەتی جالتری لەوايە

پاكە لە هەرچە عيب و نقصانە   پەنهان و دياري لاي ئەو يكسانە

(واشهد) هەم ئەزانم تحقيق   بە زمان ئەڵيم بە نهجی تصديق

(ان محمداً) بە براستي و يقين   ئەو محمدە كە پاكە و أمين

(رسول الله) ئەو پيغەمبەرە   بوجن و بشر بە حق رهبەرە

پەيغامی خودای لە بو هيناوون   رێگای نجاتی پی نشان داوون

بو اعتقاد و باوەری بەكار   لەبو كردەوەی شرعی و كردار

هاتە بە رەحمەت بو هەمو عالەم   بو پيغەمبەران بووە بە خاتم

رشتەی نسبی حضرت «ص» لە هەر دولاه

نسبي ثابت بو رســول الله   بوت بەیان بکەم ئەووەل عبدالله
عبـدالمطلب بەرزی بی لە مکە   مایەی افتخار بو اهلی مکە
هاشم و عبـــدالمنــاف و قصی   کلاب و مرە هەم کعب ولؤی
غالب و فهر و مالك بزانـــە   لەمان بەرەو ژور نضرو کنانە
خذیمەو مـــدرك الیاس و مضر   نزار و معـــد عدنانی سرور
ررشـتەی والدەی آمیـنە وهب   عبـــدالمناف وزهرەي بەادب
لەوەو ژور کلاب لای ئەم باپیرە   یەك ئەگرن رشتەی ئەم هەردو تیرە
ئەم ررشتە بەرزە بەحکمی دلیل   ئەگات بەقیدار کورری اسمعیل
هەمو سەربەرزو مەردو سەرفراز   بەوان آوابو مـــکە لە حجاز
هــەڵ بژیراوی خودای عالەمن   صاحب شەرەفي نسلی آدمن

وەختی حملی والدەی وە وختی پەیدابونی حضرت «ص»

حملی آمینە بە مەولاي عــەرەب   ئەلین هاتەجی لە مانگی رجب
پاش نو مانگ دەرچو لە برجی شەرف   دنیای رونالك کرد طرف بە طرف
لە شاری مکە بیست هەمی نیسان   دنیای جوان کرد بە فەرواحسان
دوشەمە دوازدەي ربیـع الأول   دنیا رونالك بو بەنـوري ئەکمل
پینج صد وحەفتاوهشت سالی تەمام   میلادي عیسی علیه السلام
لەپاش جلوسی شاي نەوشیرەوان   حەفتا ساڵ تەواو [illegible]
پەنجا روژ لە پاش هیرشی حەبەشی   سوپای ئەبرەهەو چەن فیلی [illegible]
شەوی عالەمی کرد بە چرا خان   شیوەی زەوی کرد بەشیوەی [illegible]
شەوي بو شیوەی گەلی جووان بو   شاهي روژانی هەمو جهان بو
شــەوي طلوعی ئەو بدرە وابو   پرر لە آرامی و سەیر و صفا بو

وادەي قدومی حضرتی سەروەر   هاودەم بو لە گەڵ نسیمی سحەر
یانی نزیکە روژ ببیتەوە   دەرگای رروناکی وازبکریتەوە
بەپەیدا بونی ئەوبو کە زانست   بەیداخی هەل گرت لەبو حق پەرست
لەت لەت بو طاقی هەیوانی کسرا   ریگەی سەرکەوتن لەجنی بەسرا
گولاوی (ساوە) آوەکەی روچو   آگری مجوسی کوژاوەو گوم بو
سەر بەرەو ژیربو چەن تختی شاهان   کەوتە کیژاوو بەختی گومراهان
وەختی ولادەی سیدی سەروەر   لەبو والدەی نوری کەوتە دەر
شاری(بصرای)دی بەدوچاوي سەر   آي لەم اشارە الله اکبر
یانی ئەم شاهە مکە مقامە   تەختی اومەتی لە ملکی شامە
برو بخوینە کتیبي شفاء   بزانە چی بو کلامي (شفاء)

ئەو ژنانەی کەشیریان داوە بە حضرت«ص»

دایەني شیري شاهي مؤمن   ئەووەل دایکی بو دو ام أیمن
کە جاریە بو لەبو عبدالله   بە میراث گەئی بە رسوالله
آزادی فەرمو حضرت بە مەردی   انکاحي فەرمو لەزیدی عبدي
سەهەم ثویبەي بە حسن و حسب   چەن روژ شیري‌دا بەمولاي عرب
ئەمیش جاریەي ابو لهب بو   آزادي مژدەي نخری عرب بو
ئەودەمە موژدەي تولدي برد   بو ئەبولهب زو آزادي کرد
چوارەم حلیمەي سعدیە نسب   اهلی بادیەی بەشەرم و أدەب
هات بە دایەني بردی بو صحرا   تامدەي دوساڵ شیري خوی پی‌دا
ئەو چەرخە هەر چەن قاتي لەناو بو   بشر لەبرسا پرژو بلاوبو
بە یمنی ذاتي حضرتي مختار   ماڵی حلیمە ئەژیان بی آزار
جا چون دائرەی ماڵی دایاني   رزگاري خویان لەوو ئەزانی

پاش تەواو بونی زمانی شیری   کە بردیانەوە بولای باپیری
بە رجا و تکا پیانـ دانەوە   لە شاری مکە هینا یانەوە
فقط پاشی سە مانگ کەوتنەوحشت   لە شق الصدري کەوتنە دهشەت
ناچار حلیمەي دڵ پڕ لە لەکە   زو هینایەوە بوشاري مکە

پەروەردە کردنی حضرت«ص»

اینجا والدەي ئەو نەو رەسیدە   پەروەردەي ئەکرد وەك نوري دیدە
لە عمري شەش دا ئەو مایەی دینە   لە گەل والدەی چو بو مدینە
کە گەرانەوە بو مکەي آوا   دایکی نەخوش کەوت لەخاکی (ابوا)
هەر لەو شوینەدا متوفی بو   حضرت بە مەرگي دڵ پڕجفابو
اینجا باپیری بە لطف و صفا   ئەي پاراست لە گشت آزار وجفا
خذمەتي ئەکرد بەدڵ و گیانـ   ام أیمەني پاکي مهربانـ
کە گەئیە هشت سال شای شیرین لقا   باپیري رویشت بو دارالبقا
لە نە خوشیا عبدالمطلب   وصیەتي کرد بو أبو طالب
خذمەتي بکا بە روح بە گیانـ   باش بي پاریزي لە ژاري ژیان
لە پاش ئەو لەلاي مامي شەریفي   وە ختي رائەبوارد زور بەلطیفي

رویشتنی حضرت«ص» بو شام و یەمەنـ

عومري دوازدە بو علیە السلام   کە ابوطالب بردي لە بوشام
کاتي گەئیشتن بە شاری بصری   بحیراي راهب ناسي لەوشارا
لەسەر بەیاني توراة و انجیل   ئەوە رسولی نسلی اسمیعیل
جا منعي کردن لە دمشق شام   فەرموي ئەگەرجوي بي شعوروفام
بیناسن اینجا بویان ري کەوی   نائیلن بژي روژي یا شەوی
ابو طالبیش کە ئەمەي زانی   بو پارازتني نوري چاوانی

ی کرد له شاری بصری   زو گەرایەوە لەبو بیت الله
ي حفده شاهي سەر فراز   لەسەر اصول و دەستوری حجاز
بوێن لەبو تجارت   لە گەل زبیرو کومەلی عەشرەت
مامە بە قدر و اعزاز   هەمو هاتنەوە [redacted]خاکی حجاز

تجارت کردنی بو خدیجه «رض»

سفرە خدیجەی علیا   صاحبی [redacted] و ثروەتی دنیا
ورەتي شکوە و شاني   لە بەر أمی[redacted] و عقل و عرفاني
ت لە گەلیا بەقدرو حورمت   کردي [redacted]امل لەبو تجارت
کي بو میسرەي ناو بو   شکوە و شەرم [redacted]وشي تەواو بو
حضرتا بە قدر و اکرام   چون بو تجارت بو [redacted]ق شام
ەیشتن بە شاری بصری   نسطوراي راهب مەر[redacted]کبری
ناسي بەچەن نشانە   کە پیغمبري آخر[redacted]انە
منمي کرد لە دمشق شام   جا هەر لە و شارا س[redacted]انام
کرد بە شەوق و شادي   هاتو بو مکە وادي بەوادي
ا بو میسرەی سەروەر   دوفرشتەي ئەدي بال[redacted]ومنوەر
حضرتا ئەبون بە سیبەر   هەتا لە گەرما نە بيني ضرر

نکاح کردنی خدیجه

رانەوە لە سەفەري شام   شورەتي دەرچو لەلاى خاص وعام
وی کرد خدیجەي علیا   نکاحی بکا بە قدر و حەیا
نوازيني و خويندني خطبه   خديجه شوي کرد بەوصاحب رتبه
ت و پێنج ئەويش لەچل سال   گەیشتن بەیەك بەفەرر و اقبال

وەختی تعمیر کردنەوەی طائفەی قریش بو کعبە

عمری سی و پینج بو کەقریش سرجەم — کەوتنە تعمیری کعبەی معظم
لە سەردانانی حجر الاسود — کەوتنە شورش بی سامان و حد
هەمو حضرتیان کرد بە حکم یان — تا ئەو آشوبە لا با لە سەریان
وەها حکمی دا شاهی شەرەف ناك — دیاو تا لەناو بەرمالیکی پاك
بەرمالەکەیان هەل گرت بەکومەل — لە جی‌ی خوی دانا سیدی اکمل
دفعی کرد لەوان شەر و بی‌عەرزی — خویشی گەئیشتە مەرتبەی بەرزی
لەو تاریخەوە کەوتە سەر خەیال — کەوتە سەرفکری خوای ذوالجلال
چون ئەبی دنیا بی سەر و سامان — بی صاحب نابی صفحەی آسمان
ئەم روز و مانگ و ئەستیرەی گەشە — ئەم سەرصبحەیی صد نشأە بخشە
ئەم باو ئەم هەورە ئەم گشت بارانە — ئەم چشمەی رەوان ئەم جوبارانە
ئەم دەشت و ساراتی زمروتی پوشە — ئەم کیوی بەرزی سەدهوا نوشە
چون ئەم سامانە بی صاحب ئەبی؟ — بی حکمران و مراقب ئەبی
بەردی یاداری ناشی بی ناشی — بو حکمرانی ئەم دنیا ناشی
بە هەناسەی کەسی بناسی — چون خوی بەگەوردی عالەم ئەناسی
جهانداریکە لایق بو جهان — یەك سان بی لەلای آشکرا و پەنهان
هەروا بە خەیال ئەگەئیبە فلك — بەفکری نازك ئەگەئیە مەلەك
هەرسالی مانگی اشکەوتی حراء — بو ئەفکار ئەی کرد بەخلوت سرا
روحی پاك ئەکرد لە گشت علایق — دلی جاك ئەکرد بە فکری لایق
تابوی حاصل بو مەرتبەی کمال — عمری عزیزی گەئیشتە چل سال

ئەساسی پیغمبریتی حضرت (ص)

چرای دین لەنیو دل یا هەل کرا — بو ئەم جهانە بو بە چل چرا

شـــەش مانگ وحی حەق رؤیای صـادق بو
هـــەرچـي ئـــە بینی زور مـــوافق بـــو

له پاش ئەو مده به لــطف منان　　روژي دوشنبەي حفدەيرمضان
جبریل هاته لای لـه غاري حراء　　فەرموي بخوبنه ئەي رخسار چرا
فەرموي قاري نیم جبریل بەآزار　　ووشاردي وفەرموی بخوبنه أمجار
عذری هیناوه به وینەی سـابق　　ووشـار دیەوه جـبریـل فایـــق
فەرموی بخوینه ئەی صاحب تمکین　　فەرموی من امیم بی خط و نوسین
جا ووشاردیەوه جـبریلی أکـرم　　خویند یەوه اقـــرأ تا مالم یعـلم
کەجبریل وون بو حضرت بەدهشت　　هاته وه بومال بە ترس و حشـەت
فەرموی دام پوشن که دایان پوشی　　له پاش سەعاتي روی کرده خوشی
بیـاني فەرموي له لای خــدیجـه　　وضعی خوی ئەوول هـەتا نتیجه
فەرموی پەروشم له وضع و حالم　　چیم به سەرابي و چون بي مـآلم
خدیجەی زانا به هوش و زانست　　فرموی موژدەبی ئەيراستی پەرست
له هەردو دنیا صاحب حورمەتی　　بو هـــەمو عالەم مایـەی رحمـەتی
ئەتو مەردیکی بەرز و بەهره مەند　　صاحبی بیر و کردەوەی پەســـەند
انســـانی وابی هەر گز نا کەوی　　بەرزی وەهابی قط دا نـــانـەوی
جا بردی بولای ورقـــەی جلیل　　داناي مضمـونی توراة و انجـیل
پاش بەیاناتی حضـرتی بشـــیر　　جـوابی دایەوه ورقـەي خبـــیر
فەرموی بەقوربان ئەوزاته جوانه　　لـــه ملائـــکەی مقـــربانـه
فرشته ئیکه بو دین دلـــیله　　ناوی مشـهوره کـــه جبرئیـــله
أمینی و حیـــه بـــو پیغمـبران　　کاتی لای بشـــر روانـه کران
ئەو فرشتەته هینـــاویه ئەوسا　　تەورات و انجیل بو موسی وعیسی

هاتوه بولای تویش بهئهمری خودا   چون آدهمیزاد گشت وان لهخهودا
کلامی خودات بو نازل ئهکا   معراجی خیرت بو حاصـل ئهکا
ئهبي بهرهبهر بو جن و بشـر   ررو بکهن له خیر لا بدهن له شهر
جاشورش ئهکهن لهمسهر تائهوسهر   بوتپهیدائهکهن ههزاردهردیسهر
بهذهم و آزار به رهخنه و لهکه   ههتا دهر ئهچی له شاري مکه
آخ لهوسهردهما بهر حیات ئهبوم   گهنج و بههیز و دهستهلاتئهبوم
ههو لم بدائی بو حورمهتی تـو   تی کوشی مـائی بو خذمهتی تو
جاحضرت فهرموي چون‌عشرتی‌من   ئهبن بهمایه بو حسرتی من
من خارج ئهکهن له وطهنی خـوم   کزیو غهریبي ررهوائیرن بـوم
پی فهرمو بهلی دنیا ههر وایـه   عالهم دوژمنه بو صـاحب پایه
جا نهخـوازه لا پایـهي أنبیـا   لهوه بـولهندتر نیـه لهدنیـا
لهپاش‌ئهم وضعهههتا کو سیسالی   هیچ آیهت نههات بوشای پر کمال
فقط جبرهئیل بو صبوري ئـهو   خوی نشان ئهدا جارجار به پرتهو

نزولی وحی له پاش مدهی سه سال

له پاش ئهم مده روژی له حـرا   هاته خوارهوه شای روخسار چرا
لهوي جبرهئیل دهر کهوتهوهبوي   له سهر هیئهتی به هیبهتی خـوی
بهم ملاقاته زور بـه په شـیوي   به زهردي رهنگ و بهباري لیوي
بهههر حالی بو هـاتهوه بـو مـال   جا دایانـ پوشی بو تسکني حال
لهم داپوشیـــنا جبریلی ناصر   نازل بو له گهل سورهي(مدثر)
پاش ئهمه حضرت به هیز و بهتین   خلق بانگ ئهکرد بو دین و آمین
لهبو ناسیني خـوداي تهنهاو تاك   بوباوهري پاك بو کردهوهي‌چاك
لهبو صلهي رهحم بـو مـهوهبـاني   له بو ررهووشتي بهرزي انساني

بو سخاو بخشیش بوداوین پاکی — بوتی گەیشتن بو دلی روناکی
لەبو دل سوزي بو شەرم و وفا — بوبەیمانداري بو صـــدق وصفا
جا ئەهلی مکە وباذیەي اطـراف — هەرکەس طالب بولەبور بکەي صاف
یەك یەکودو دو ئـەهـاتن بـو لای — بـو دیني اسلام أەچونە پەنـای
بەر لە هەمو کەس خدیجەوصدیق — پـاش ئەوان علی هـەم زیدی عتیق
بلال ام الفضل صاحب هوش و زەین — ئەم جارە اســـما ذات النطاقین
عثمان و زبیر هـەم عبد الرحمن — هـەم سعدو طلحە گەیین بەایمان
ابـــو عبیـدە ولدی جـراح — ابـوسـلمەی بەصدق وصلاح
ئەم جار أەرقـــي مخزومي نسب — پایە بولەندی رەوشـتو حسب
کورانی مظعون هەرسەبە سەرجەم — عثمان عبد الله قدامەی اکرم
هەم ابن حارث عبیدەی پەسەند — بەدبن گەیشتن بەرتبەي بولەند
سعید کورری زید لەگەل عیالی — فاطمەی خطاب مەرتبە عالی
هەمو فائز بون بەديني اسلام — راضي بی لەوان علمیی عـلام
دعوتی حضرت بو دینی اسلام — گەلی پەنهان بو لەم بەینا لەعام
ئەوانەیش بەدین مکرم ئەبون — سـرآ لە مالی ارقم جەم ئەبون

دعوت کردن بودینی اسلام بەآشکرا

نازل بو (فاصدع بما تؤمرو) — ئەمری دعوت هات جهری رو بەرو
حضرت دەستی کرد بەدعوتی عام — بی پەردەوپەنا بو دینی اســـلام
اینجا کافرەکان کەوتنە تەکان — بو أذیەت دانی موسلمانەکان
بە جنیو بە لیدان بە تانە و تحقیر — بەبەهانەی پوچ بە مکر و تدویر
دوسال بەم رەنگە بە روژو بەشەو — اسراحەت نەبو مەگەر وەختی خەو

سالی پێنج ڕرو یشت شەشەم کەوتە دەر
نشانەی بەرزی إسلام کەوتە دەر

سالی شەشەم هات بودەورەی نبی — نشانەی بەرزی إسلام هاتە دی
ایمانی هینا بە خودای اکبر — میر حمزەی دلیر مامی پیغمبر
هەم پارایەوە حضرتی سەروەر — کە إسلام بێ یەك لە دو عمر
یا ابو الحکم یا ابن خطاب — وەربگرن دین و احکامی کتاب
ئەو لە بەر حسد دەرچو بە نا أهل — لە بو الحکمی بو بە أبو جهل
ئەم لە بەر شرف روی کردە کمال — گەررا بە فاروق بو حەق و بطال
سێ روژ پاش حمزە نایل بو بەدین — بە ایمانی ئەو إسلام کەوتە تین
شێری خوی هەل گوت بە وینەی مەردان
ووتی کێ مەردە با بیتە میدان

هەتا کو ژنی بێشو بخەوی — مناڵی ووردی هەتیو بکەوی
ئەوامن دەرچوم لە بت پەرستی — لە پرر و پوچ ورەووشتی پەستی
هەرکەس هوشی بێ و برروانی تاوی — ئەزانی خودا شریکی ناوی
جا نەخوازە لا بەردیکی بێ دەنگ — بوخوت بیتاشی بەنوکی قولەنگ
ئەگەر تو بو خوت نەبێ بەخیوی — پیا هەل ئەمیزی چەقەل و ریوی
کە ئەم یانە بیست کفاری مکە — هەمو بەجاری کەوتنە هەلکە
بەوینەی مەنجەل دلیان هاتە جوش — بوشەرروآشوب بون بەذری پوش
راسە هەر سەری بەهوا چاخە — دەماخی وینەی بەردی چەخماخە
پولای حقیقت ئەگەر لێ بدا — بە هەمولادا پرشنگ هەل ئەدا
آگری فساد هەل ئەگەرسینی — تا تولەی ناحق لە حق ئەستینی

دەرچونی یاران بو حەبەشستان

جا بو دفعی شر لە گیانی یاران — هەم بو نشری دین لەرروی دیاران
أجازەی فەرمو نبی الرحمه — یارانی بررون بولای اصحمه
جا هجرت یان کرد یارانی بیغش — بولای اصحمه نجاشی (*) حبش
ئەویش بەمەردی و شیرین رفتاری — مقیمی کردن بی دل آزاری
کومەکی کردن بەبەرزی همەت — بەمال وئەووەت بەجاەو حورمەت
کە تی گەیشتن کفار لە خویان — هجرتی اصحاب زیان بو بویان
لائی شورەتە بو دینی اسلام — بەتی کوشینی اصحابەی کرام
لە لائی حەبەش ئەکەن بەرفیق — ئەگەر فرصت یان پی بدا توفیق
لائی خوش ئەکەن جیگەو مأوایان — بو موسلمانی برروا بولایان
چونکی خوئەگەرن بەمال و ثروت — مەیدان یان هەیە لە بو کسابت
زو بە پەلەپەل کفاری ناشی — قاصدیان ری خست بولای نجاشی
لە گەل دیاری نایاب و جووان — بەلکو ئەوشایە گوی بگری لەوان
کو چ کردوەکان بنیریتەوە — هەرکەسیش ئەرروا بی گیریتەوە
اما نجاشی بە ناموس و عەرز — أصحابی پاراست بە ئەخلاقی بەرز
وفدی حجازی تەواو تی گەیان — أیمە قومیکین اشراف و اعیان
دائم حاضرین بو پەنای ضعیف — جا نەخوازە لا لە قومی شریف
ئەم اصحابانە گشت بە اخلاقن — پەدین و آیین بەرزی آفاقن
هەمو بەشعبی خوم یان ئەزانم — ئەیان پاریزم تاماوە گیانم
هەرکەسیکی کەیش کە بی بو حبش
وەر ئەگری بو خوی لە کومەکی بەش

(*) نجاشی : لقەبی پاشای حەبەشستانە

جا وفدی کفار بەدل شکاوی هاتنەوە مکە زور بەداماوی
هەر لەم لایشەوە دو هوزی غالب بنی هاشم و بنی مطلب
یەك کەوتن لە بو کومەکی حضرت کەوتنە اظهاری ناموس و غیرت
بویە هەر ئەوان محسوبن بە آل هەر بو ئەوانە مایە و پایەی عال

دەرچونی بنی هاشم وبنی مطلب لەمکەوە مانەوەیان لە شەعبا

کەئەم یانە دی قریشی کفار ترسان لە وضعی رسولی نازدار
گشت بەاتفاق پەیمانیکیان کرد پەیمان نامەیان نوسی دەست و برد
هەمو بەری بن لەم دو عشرتە کەدل یان لەسەر یاری حضرتە
چون لە مبدئ ئالەمان جیاوازن ژن یان نەدەنی ولی یان نەخوازن
نەکەن لەگەل یان خرید و فروش نەرون بو لایان نەساغ نەنەخوش
هەتا محمد ئاوارە نەکەن بیکەس و دەستو بی چارە نەکەن
ئەم پەیمان نامەی ناباری صعبە بردیان هەل یان وەست لەمالی کعبە
فقط ئەوکەسەی نامەیە نوسی توشی شەلەل هات دەستی بنوسی
بەلی زور دەستی نوسەر پەستی ماری ادبار و بەدبەختی گەستی
خو لاصە خزمان بەمەحصوور بون رویشتنە کیو و لەمەکە دوربون
لەوی مانەوە هەتاکو سی سال بەتەنگی وضع و بە تالی احوال

کوشش کردنی بعضی لەمکە بوصلح

واله نبوت تەواو بو نو سال جا اینجا بعضی لە اهلی کمال
بو خزمەکان یان رحم یان جوشا بو اصلاحی بین دل یان خروشا
هەم لەو سەرەدا سیدی غالب فەرموی بە مامی بە ابو طالب
ئەو پەیمان نامەی کە زو نوسراوە لە مالی کعبە هەلا وەسراوە

وحی خودائی له بوم هاتوه کرمی مورانه هەموی خواردوه
مەگەر لفظیکی که مقدس بی عنوانی ناوی خودای أقدس بی
که ئەم یەلی بیست مامی بەتەکان هات له بومکه وفرموی بەخزمان
محمد ئەلی ئەو پەیمان نامه چونکه ئەساسی له سەر حرامه
هەموی خوراوه مەگەر ناوی پاك له بەر حورمەتی خودای تەنیای تاك
بروون له کعبه تحقیق بکەن ئەگەر وەهابو تصدیق بکەن
ایتر لابدەن له ستەم کاری دەست بەردار بین له دل آزاری
حەیفه که صلەی رحمی خزم و خویش
ببی بەجفا و جەور و سزا و ایش
ئەگەر وا نەبو من گەل ایوەم نادووم له گەل یا قط بەدولیوەم
کەتاقیق یان کرد حالی بون سەرجەم واقع وەهابو بی زیاد و کەم

هاتنەوەی خزمانی حضرت بوشاری مکەی مکرمه

اینجا رری کەوتن بوصلح و نەرمی خزمان هاتنەوه زور بەدل گەرمی
لەم بەینا روژی شاهی رسالت سورەی(والنجم)ی ئەکرد تلاوت
کەخویندنەوەی هەموی تەواوکرد سجدەی تعظیمی له بو خودا برد
کافرەکانیش هەمو بە سەر جەم سەر بەسجده بون بوخودای عالەم
وضعی ئەم سجده گەیشت بەوولات هەرلەخور نشینەهەتا خورهەلات
ئەو اصحابانه که له حەبەش بون
بەم دەنگ و باسه گەلی دلخوش بون
وایان ئەزانی فەوتاوه اشراك
هەمو مل کەچ بون له بوخودای تاك

گشت یان هاتنەوە بە شەوق و عشرت

لە بـــو بینینی دیداری حضرت

بـەڵی هاتنەوە گەیشتن بەیسار   بەدەوای دەردی دەرونی بیمار

گەلی دل شادبون بەلقای حضرت   لاچولەدل یان غو باری غور بەت،

ئەما حالی بون کە ئـەهلی مکە   دل یان لە قارا پررە لەلەکە

ناچار لە ترسی کفاری ناشـــی   رو یشتنەوە بولای نەجاشی

هەژدە ژن لەگەل سیصەد و هشتا   پیاوی مبارەك لەم سەیر و گەشتا

لەجاران چاتر بی خلاف و غش   إکرامی گرتن پادشای حەبەش

رحمەتی لی بی زور بەوجدان بو   بویە نائلی نوری ایمان بو

وفاتی ابوطالبی مامی وە وفاتی حضرتی خدیجە رضی الله عنها

مانگی نوهەمین لە سالی دەهەم   ابو طالب مرد بو بەمایەی غەم

پاش وفاتی ئـەو خدیجەی علیا   متـوفی بو دەرچـو لە دنیـا

لە پاش وفاتی ئەو صاحب سعدە   حضرت مارەی کردسیدە (سودە)

هەم نکاحی کرد عایشەی صدیق   اما پاش هجرت کردی بەرفیق

رریشتنی حضرت لەگەل زیدی خادمی بوشاری طائف

پاش ئەم اوضاعە حضرتی أمین   ررویشت بو طائف لەبو نشری دین

ئەهلی طائفی زور نصیحەت کرد   اما تـأثیری لەوانـا نەکـرد

کەس طالب نەبو لەبو دینی حق   لەبەر تقاید و هەواو کدلەی ررەق

قصەی ساردیشی ئەبیست لەو قەومە   بی نەزاکەتی و آزار و لومە

زیدی خادمی بەروژ و بە شەو   وەکو فدای حاضر بو لای ئەو

گەڕرانەوە بوشـــاری مکە

کەگەڕرایەوە ئەو شـــاەی بی عیبـە
لە ڕری دا ڕرا بورد لای عتبە و شـیبە
چونکی خزمی بون رحم یان جوشا بوگزی حضرت دل یان خروشا
خادمیکیان بو ناوی عداس بو ئەهلی نەینەوا و نصرانی ناس بو
بەوا بویان نارد مقداری تری تا مەیلی بکا کاتی مەیلی بی
چون بەختیار بوعداسی حەق ناس تری کەی دانا بەشەرم و اخلاص
پاش بســـم الله الرحمن الرحیم بعضی کی لی خوارد سەروەری عظیم
تعجبی کرد عـداس لەم إسمـە چون بی خبر بو لەو اسم و رسمە
اینجـا بە نەرمی لی پرســـی حضرت
خەلکی کام شاری و مەردی کام عشرت
وەلامی داوە بە نـەرمی و اخـلاق
خەلکی نەینەوام لە خاکی عراق
فـەرموی نەینـە وای یونســـی برام
خوشە ویستەکەی خودای ذو الاکرام
بەم قصە عداس گەلی مسرور بو بەفیضی خودا دڵی پڕر نور بو
ایمـانی هینـا بەدلیـکی پاك بو بەمەردیکی چاوو دل روناك

* * *

جاحضرت ڕرا بورد لەوخاك واهلە هەتاکو گەیشت بە (بطن نخلە)
نیوە شەو لەوی بەنویژ و قورآن مشغول بو هەتا وادەی بەربەیان
حەوت کەس لە جنی بەأمری خوا قورآن یان لی بیست هەمولەوشەوا
ایمان یان هینا بە خودای تەنیا لە أحقافایە (و إذ صرفنـا)

که گه‌یه مکه حضرتی هادی تی گه‌ی فکری اشخاصی عادی
رویشته په‌نای دلیری بی غه‌م ولدی عدی مشهور به مطعم
له په‌نای ئه‌وا به‌شه‌رم و تمکین دوای ئه‌کرد له سه‌ر نشری دین

گردبونه‌وه‌ی حضرت له‌گه‌ل حاجیانی مدینه له‌عقبه‌دا

له سالی یازده له موسمی حج چو بولای گه‌لی له‌قومی خزرج
خویندیه‌وه بویان آیاتی قورآن دینی توحیدی بوکردن به‌یان
شه‌ش یان گه‌یشتن به‌نوری ایمان ئه‌ول یان رافع کوره زای عجلان
ابو أمامه هه‌م عوف و جابر هه‌م قطبه و عقبه کوررانی عامر
که گه‌ررانه‌وه له‌بو مدینه به‌وان ئه‌وشاره پرر بو له‌م دینه

باسی معراجی حضرت (ص)

هه‌رسالی یازده له مانگی رجب له بیست وحه‌وتا شای فخرالعرب
گه‌یشت به‌رتبه‌ی بوله‌ندی معراج رسالت ته‌خت وخوی شاهو ئه‌وتاج
به أمری خودا جبرئیلی امین بوراقی بو برد به قدر و تمکین
شه‌و به بیداری به سواری بوراق له گه‌ل جبرئیل سه‌روه‌ری آفاق
له مکه‌وه تا بیت المقدس مسافه‌ی طی‌کرد به فیضی اقدس
(سبحان الذی أسری بعبده) ای بروحه مع جسده
هه‌روا لفظی عبد له‌هه‌مو قورآن به روح و جسد کراوه بیان
چون ئه‌م معراجه به نص ظاهره هه‌رکه‌س منکر بی معلوم کافره
هه‌رروایه‌تی که مخالف بو به قوه‌ی إجماع زو به‌تلف چو
که إجماع کراو مخالف نه‌بو بی قیمه‌ت ئه‌بی نزاعی پیشو
علاوه معراج به روح یا به‌خه‌و قیمه‌تی نیه بو مقامی ئه‌و

پاش زیارەتی بیت المقدس تشریفی سەرکەوت رسولی اقدس
لە آسمانان تەواوی سەرکەوت گەیشتەسدرەوجبریل لەوی کەوت
ئەم بەرز بوەوەبو بەرتبەی بەرزی نە چاوی شیوا نە دلی لەرزی
هەتا مقامی خودا میلی بو سەرکەوت و قطعاً مانعی نە بو
لە پاش ظهوری تجلای انوار پاش وەرگرتنی الطاف و أسرار
لە پاش خطابی القاء کرا بوی نزولی فەرمو بو مقامی خوی
بە فـەرمودەی خوی هەر لەم شەوا بو

خـودا پینج فـەرضـەی مقرر فـەرمو
لە سـەر حضرتو لە سەر أمتی بو جزای خیر و بەرزی هەمەتی
جبریل صبحەینی هات لە بو تعلیم امامەتی کرد بو مولای عظیم
دو روژ بەدو رەنـگ امامەتی کرد سەرو پایانی وختی معلوم کرد
بو معراج لە قدس تاپایەی والا کە رەوای بینی خوای تعالی
دلیـل حدیثی آحادە اما مشهورە لە لای عمدەی علما
طبـق عقیدەی أهـلی سـنتە خلافی ئەوە عقدە و بدعتە

٭ ٭ ٭

کە روژ بوەوە شاهی صاحب تاج أعلانی فەرمو واقعەی معراج
بعضی سادە لوح بە شبهە و تردید نـادم بونەوە لە دینی توحید
کفاریش کەوتنە گەپ و إستهزاء بە تانەو و تەشەر بەقسەی ناسزا
ئەما بی وقفە بوبکری صدیق تصدیق فەرمو بە قوەی توفیق
هەروا هەریاری دلی هشیار بو لە قدرتی حق باش خبر دار بو
چونکی بو خودا أرض و آسمان سارایادەریا یك نهجە ویەك سان
لەو روژانەیشـا قافلەی مشرکین رویی بون لە بو خاکی فلسطین

جا هاتن وتیان بمو عالی شیمه چونت دی وضعی قافلەکەی ایمه
ئەویش احوالی قافلەکەی هەمو بو گیرانەوه بەحق زو بەزو
کاتی قافلەکەی هاتەوه بەگرد اهلی قافلەکەیش وایان بیان کرد
کەچی هەر دل یان بی اعتبار بو مشرب یان لەسەر جفاو انکاربو
برهان و دلیل بەهەزار آیت قیمەتی نیه بەبی هدایت
ئەما هدایت کەروی کردە دل دل ئەکریتەوه وەکو پەرەی گول
دل غونچه رەنگه ورحمت نسیمه غونچه بو نسیم گەلی تسلیمه
خودا نسیمی بسا بیت بەرحمت بو صفای دل مان هەتا قیامت
دل بمو نسیمه ئەگەشیتەوه چونکا لطفی تو ئەبەخشیتەوە

گرد بونەوەی حضرت (ص) لەگەل مدینەی لەعقبەی دوهەم

لە وەختی حجا لەسالی دوازده لە اهلی طیبه گەیشت بەدوازه
شەش کەسی پیشو بەغیری جابر لەگەل حەوت کەسی صادق وصابر
معاذ و ذکوان یزید و عباس عبادە هەمو خزرجی حق ناس
ابو هیثم و عویم أوسی أهلی إخلاص و عزتی نفسی
ئەمانە هەمو ایمان یان هینا بەخودای تەنهای بصیرو بینا
کە گەرانەوه لەبو مدینه زور بلاوه بو باسی ئەم دینه
أوس و خزرجی بو هیزی ایمان طالب بون لەبو فیربونی قرآن
کاغذیان نوسی بو فخر البشر بو أستاذیکی بەرز و هنر ومر
ئەویش مصعبی بو ناردن در آن لە بو تعلیمی آیاتی قرآن

گرد بونەوەی حضرت (ص) لەگەل مدینەیی لەسالی سیزدەهەما

لەسالی سیازده هەفتا کەس یان هات بو حجی بیت و أخذی بەرەکات

ایمان یـان هینا ئەم جمعە بە عام بە شاهی عالەم علیـە السـلام
لە ذمە یـان گرت نصرتی حضرت رجایان لی کرد بو وعدی هجرت
جا فـەرمانی دا ئەو شـاهی دینە یـارانی برون لە بو مدینـە
لە هەمو لاوە اصحابی حضرت لە بو مدینـە کەوتنـە هجرت

تەگبیر کردنی کافرەکان بوکوشتنی حضرت (ص)

کە آگاداربون کفاری بی دین لە قصد و فکری رسولی أمین
لە دار الندوە کەوتنە تەگبیر لە بو کوشتنی بەحیلە و تزویر
وایان بریاردا لە هەمو هوزی شمشیر هەل گری گەنجیکی قوزی
گشت یان بیکوژن نەك بەیەکو دو تا هەمو عرب ببن بە عدو
لە سەر ئەم فکرە زو بەدەست وبرد جبریـلی أمین خبر داری کرد
حضرت أمری کرد علی لەوشەوا بنوی لە جیگەی نوسـتنی ئەوا
خویشی هاتە دەر کە گەیبە دەرگا گەلی کی بینی شەرر کەری آگا
لەویا هەلی گرت مشتی وردە خاك بو منعی حسی کفاری ناپاك
خویندی بەسەریا ئەولی (یاسین) هەتاکو گەیشت بە (لایبصرون)
بەو مشتە خاکە رشتی لە سەریان خودا منعی کرد حسی بصریان
پیان نەزانی وخوی دەرکرد فی الفور
لەگەل ابوبکر چون بو غاری (ثور)
ئەم دەرچونە یان آزانەو سریع هـاتە جی غرەی ئەولی ربیع

تعقیب کردنی کافرەکان بوحضرت (ص)

کاتی حالی بون کافری بد حال کە ئەو سەروەرە دەرچوە لە مال
گەران بەشارا لە خوار ولە ژور بەدەوری شارا لە نزیك و دور

حتی رویان کرد لە دەرگا کەی غار   لەو کاتا ترسا بوبکری نازدار
لەویا پێی فەرمو شای صاحب بەفا   (لا تخف ان الله معنا)
یانی مەترســە خوا لەگەل مانە   حەرەسی خودا هاو منزل مانە
جا خودا ناردی بو ئەو سەروەرە   کوترە باریکەو جولاێ کەرە
کوتر بە هیلکەو هیلانەکەی خوی
جولاێ کەرەیش بە هوی تان و پوی
پەردەیان لێ دا بو چاوی کفار   خیال یان ویل بو لە تحقیق غار
کافرەکان روین ئەم جارە صدیق   لەو غارا کەوتە گەران و تاقیق
لێی فرە ئەدا بەرد و درك و دار   پری ئەکرد و کونی مشك و مار
تەنها کونی ما پێی خوی نایە سەر   بو دەفعی ضرر لە خیر البشــر
اینجا حضرت نوست لای یاری گیانی
ســەریشی دانا لە ســەری رانی
لەم کاتــەدا بــو ماری بــەآزار   دای لەپەنجەی پیی صدیق نازدار
لە ایشی ژاری ماری بی آمان   فرمیسکی چاوی ئەرژایە دامان
یەك دو قطرەی دای لەسەر گونای ئەو   سەروەری نازدار بیدار بو لەخەو
پرسی أســبابی آزاری صدیق   جا کە حالی بو لە حالی رەفیق
دای لەپەنجەکەی تێ بە صــفـا   خودا ئەو تفەی بو کرد بەشفا
شهدی لیوی دوست ئەبێ بە تریاق   بو ماران گەستەی عاشق مشتاق
عــلاوە آوی دەمی ئەو ذاتە   هــەوینی چەشمــەی آوی حیـاتە
روحی من فدای سیدی سەردار   هەم (ثانی إثنین إذ هما فی الغار)

هجرت و تشریف بردنی حضرت (ص) بومدینەی منورە

سی شەو ما تل بون لەعەینی ئەشکەوت   لەسەر دلیلەو لاغی خوش رەوت

که بەیدایان کرد بە صفای سینە هەر دو سوار بون بەرەو مدینە
عجایباتی ریگای مدینــە برو لەپەرەی تاریخ ببینە
ئەلی رویشتنە خیلی لە سەرری (أم معبد) یان کرد بەخانەخوی
پیرە ژنی بو بە مشرب ئەمیر هەر مەریکی بو وشك ولاتو پیر
حضرت دەســـتی خوی لەو کوتو پرا
هینـا بەگووانی ووشکی ئەو مەرا
بە یمنی دەســتی رســـولی أمین بو بە مەریکی شیراو نـازنین
شیریان لی دوشی شربت یان نوشی بو أم معبد بو بە دل خوشی
چەن سال شیری دا ئەومەرە بەفەر مایەوە هەتـــا وفاتی عمر
ئەلی سراقە ی شوخی سوار چاك بو تعقیب یان هات بەچست وچالاك
کە لە دورەوە سراقە دەرکەوت ناسی ابوبکر بەشیوەو بەرەوت
تا گەیە شوینی کە هەلەت بینی لە بو کوشتن یان دەست بوەشینی
لە سەر همەتی سیدی لولاك سی جار بەسواری روچو لەناوخاك
اینجا توبەی کرد لە فکری ضرر ئەمیش عفوی کرد بەصرفی نظر
کە گەرایەوە مژدەی پی درا بو ئەوە تاج و زینتی کســرا
هەروا رویشتن وادی بە وادی بە ذوق و فرح بە شەوق و شادی
جا خبر دار بون طائفەی انصار لە سـەر قـدومی محبوبی نازدار
هەمو بە کومـەل هاتن تا قبـا بو استـــقبالی شاهی نجباء
لەوی گەیشتن بەلقای محبوب پەروانەی ئەو بون گەیین بەمطلوب
لە دیی قبادا تا بیست و دو شەو آسایشی کرد شای صاحب پرتەو
لە جمعە دا بو دەرچو لە قبـا بە شنوی خوش بوی نسیمی صبا
نویژی جمعەی کرد لە بنی سالم لەگەل یارانی خوش طبع وسالم

پاش نوێژی جمعه ئەو بە تمکینه | مشرفی کرد شاری مدینه
خودا راضی بێ لە فرقەی انصار | زور بە إکرام بون بو مولای احرار
بەلای هەر مالی رائەبورد حضرت | دعوت یان ئەکرد بەشەوق و عشرت
هەتا دا بەزی بە گوێرەی مطلوب | لە مالی ابو ایوبی محبوب
جا کو بونەوە یارانی بە جمع | وەکو پەروانە لە أطراف شمع
شاری مدینه و اطرافی پاکی | بە نوری إسلام کەوتە روناکی

کرینی ارض بو مزگەوت و خانو لە طائفەی بنی نجار

پاش مدەی حەوت مانگ سیدی سەر دار
عەرزێکی کری لە بنی نجار
زور تەلاش یان کرد بیبا بە احسان
هەر پارەی پێ دان سیدی انسان
جا دروستی کرد مزگەوتی عالی | لەگەل چەن هودە لە بو عیالی
کە جیگەو ریگە دروس کرا بوی | تشریفی رویشت لە بو مالی خوی

هاتنی عائلەی حضرت (ص) وعائلەی ابوبکر بومدینه

زوتر روی بون زید و بو رافع | بەدوای عائلەی سیدی شافع
جا لە مکەوە ئەو دو أمینه | عەیال یان هینا لە بو مدینه
سیده سودە و فاطمەی زهراء | ام کلثوم و رقیەی صغری
ام أیمن و أسامه هەمو | دل یان بەلقای ئەوشاهەخوش بو
عبد اللهی کوری بو بکری أفضل | عائلەی خویانی هینا بە کومەل
یاران لە مکە و اطراف هەرچی بو | هجرت یان فەرمو بو مدینه زو
گشت گرد بونەوە بەشەرم و تمکین | یەك حال و یەك مال و یەك دل و یەك دین

حضرت مشغول بو بە نشری إرشاد لەبو توحیــدی خالقی عباد
بو هیز و أسباب کەوتە استعداد بو دفعی فتنە و آشوب و فساد
ئەگەر بە ارشاد نەگا بە نجاح بەکاری بینێ بو غایەی اصلاح
دعوتی ئەکرد رئیس و اشــراف
چەن تیپی عمدەی هەنارد بو اطراف

واقعاتی سالی ئەولی هجرت

سـریەی حمزە لە سـالی ئەول لە پاش ئەو تیپی عبیدەی أفضل
سـریەی سعد و تأسیسی منبر عقـدی برایی یـارانی رهبەر
نویژی جنـازە و زکاتی أموال هەم گویزانەوەی عایشەی بە کمال
هەم اول غەزای سیدی عدنان کە ناوی ئەبری بە غزای ودان

واقعاتی سالی دوهەم

دوهەم سال غەزای بواطی اسهل غەزای عشیرە هەم بدری أول
پاش ئەوە تیپی عبداللهی اهــلە لە مانگی رجب بو بطن النخلة
روژو واجب بو لە مانگی شعبان گەرا بە قبلە کعبة الرحمان
حڤدە مانگ لەسەر هجرت تەمام بو هەر قدسی شریف قبلەی اسلام بو
جا روژی هەلکەوت لە مانگی رجب
نویژی نیوە روی ئەکرد شای عرب
لە نـاو مزگـەوتی بنی سـلمە لەپاش دو رکات ئەو شای اکرمە
قبلە کەی گورا بە کعبة الله بوی هەلچەرخاوە بە أمری خودا
ئەم مزگەوتەیە ئەی رونا کی عین ناو ئەبری بە مسجد القبلتین
لە رمضـانـا زکـاتی فطـرە
غەزای گەورەی بدر کە صاحب قدرە

عجیب حەربی بو ئەم حەربی بدرە فداکارانە و شیرانە و گەورە
فرشتەی بو هات لە سەر خارقە بو حــــق و باطل بو بە فلرقە
اصحاب سیصد و لە هەژدە کەمتر ئـەوان هەزار و لە صد زیاتر
چونکی مخلص بون سوپاهی یاران غالب بون لەسەر سوپای بدکاران
حەفتایان کوژرا و حەفتایان بەدیل گیران بەدەستی أصحابی جلیل
سریەی عمیر بو عصمای بی قدر لەپاش ئەوغەزای (قرقرة الکدر)
سریەي سالم بو ســــەر یهودي ابو عفك ناو شروری عادی
عقدی فاطمە لە مانگی شوال بو علی حیدر شیری ذی الجلال
غەزای سویق و غەزاي قینقاع ســـریەی ابن مسلمەی نفاع

واقعاتی ســـالی سیهەم

لە سالی سی هەم غەزای غطفان هەم غەزای بحران بو بی انصافان
ســـریەی زیدی کوري حارثە غەزای احدی صاحب کارثە
لە پاش ئەو غەزای حمراء الأسد اینجا سریەی بن عبد الأسد
سریەی عاصم ســریەی منذر بو بنی سلیم بو بنی عامر
شراب حرام بو قطعا لا برا تولدی بو حسن لە زهراء
حفصەی مارە کرد ئەو محترمە لە پاش زینبەی کچی خذیمە

واقعاتی سالی چوارەم

سالی چوارەم بو بە حکمی تقدیر کە چون بو غەزا سەر بنی نضیر
هەر لەم سالە بو بەگویرەی سماع غەزای ناو براو بە (ذات الرقاع)
اذنی تیمم بە أمری خودا ولادەی حسین هەم بدری صغری
هەر لەم سالا بو أم سلمە بو بـە منکوحە ی نبي الرحمە

واقعاتی ســالی پینج هه‌مین

سالی پینج غه‌زای دومة الجندل مصطلق خنــدق قریظه‌ی أرذل
هه‌ر له‌م سالا بو نویژی مانگ گیران
حــادثه‌ی افکــی تزویر و بهتــان
ســـــریه‌ی محمد ابن مسلمه بو قومی قرطاء ئه‌هلی مظلمه
عقدی زینبه‌ي دو هه‌م به ته‌نهــا بو ئه‌و بو آیه‌ی (زوجنا کهــا)
هه‌ر له‌م سالا بو که جویریه بو به منکوحه‌ی خیر البریه

واقعاتی سالی شـه‌شـه‌م

له سالی شه‌شا واجب کرا حج له‌سه‌ر ده‌وله‌مه‌ن بی عذر و حرج
غه‌زای ذو قرد هه‌م بنی لحیــان له‌م ســاله دا بو به نه‌هجی بیان
هه‌م غه‌زای غابه چونکی کافران به تالان بردیان گه‌له‌ی وشتران
سریه‌ی عکاشه بو غمري مرزوق سریه‌ی ابن مسلمه‌ی موثوق
پینج سریه‌ي زیدی کوری حارثه بو بنی ســـلیم اهــلی کارثه
بو قافله ی قریش هاته‌وه له شام بو قومی بنی ثعلبه ی نه‌فام
بو قومی جذام قطاع الطریق پینجه‌م بووادی القری به‌تحقیق
سریه‌ی عبدالرحمن بن عوف بو سه‌ر دومة الجندلی بی خه‌وف
سریه ی علی مه‌ردی صاحب فکر بو سه‌ر بنی سعد سعد ابن بکر
هه‌م سریه ی زید بو سه‌ر فزاره ئه‌هلی آشوب و فتنه و شه‌راره
سریه ی عبدالله ولدی عتیك بو ابن رافع جوی له حق ته‌ریك
سریه ی عبد الله ی ابن رواحه بو بنی رزام صاحب قبــاحه
سریه ی ابن جابر ی کــرار بو سه‌ر عکل و عوینه ی بدکار

سریه ی ابن امیه ی اکرم   بو أبو سفیان له توله ی ستەم
لەم ساله دا بو ام حبیبه   بو بە منکوحه ی ئەو شا نجیبه
لەم ساله دا بو بی شك و مریه   بیعة الرضوان له حدیبیه

واقعاتی سالی حەوتەم

له سالی حەوتا غەزاکه ی خیبر   هەم وادی القری به نصی خبر
هاتنەوەی جعفر له خاکی حەبەش   عمرة القضاء قضا ی سالی شەش
سریه ی عمر فاروقی منصور   به سەر هوازن طائفه ی مشهور
سریه ی صدیق بو سەر فزاره   کومەلی شەرکەر له خیر آواره
سریەی غالب صاحب ذوق ووجد   بو سەر میفعه له وولاتی نجد
سریه بشیر بو بنی مره   بو مدافعه ی ئەو اهلی شەره
سریه ی بشیر ابن الانصاری   بو یمن و جبار فرقه ی فراری
سریه ی ابن ابی العوجا ی مەرد   بو بنی سلیم مەردانی نه بەرد
عقد ی میمونه و عقد ی صفیه   له بو حضرتی خیر البریه

واقعاتی سالی هەشتەم

له سالی هەشته غالبی انور   رویشت بو (کدید) لەمانگی صفر
دوباره غالب له مانگی صفر   رویشت بو (فدك) بەفتح وظفر
لەم سالا گەیین به دینی توحید   عمرو ابن عاص خالدی ولید
سریه ی شجاع بو بنی عامر   زال بو له سەریان رشیدی آمر
پاش ئەو سریەی کعبی غفاری   بو (ذات اطلاح) به بختیاری
سریەی ابن حارثه و جعفر   بوخاکیموتەی پرخەوف وخطر
عمری بنی عاص قائدی باسل   رویشت بوشەری ذات السلاسل

سریەی ابو عبیدەی أمین   بو ساحلی بحر بە هیز و تمکین
دو سوپای أبو قتادەی اکرم   یەك لە بو خضرە دو بطن اضم
بە سوپای یاران عدد هەشت هەزار   مانگی رمضان سەر وەری ابرار
فتحی مکەی کرد بێ ایش و آزار
خطبەی عفوی خویند لە سەر اهلی شار
لە بەر آسایش بە قصەی جوان   خوی کرد بە یوسف ئەوان بە أخوان
گەرمای سەرسام کرد بە سایەبانی   دنیای آرام کرد بە مهرەبانی
کعبەی روناك کرد بە ناوی خودا   بە (قل جاء الحق) بتانی هەلدا
روحم بە فدای نظامی فتحی   بو خطبەی بەرزی پر ئەناو و مدحی
سریەی خالد بو بنی عزی   کە شیوەی شیوا پایەی داخزا
لەم سالەدا بو سریەی عمری عاص   بو بنی هذیل قومی حق نەناس
سریەی سعدی اشهلی صفات   لە بو مشلل بو هدمی قنات
سریەی خالد ئەو عالی شیمە   بو سەر طائفەی بنی جذیمە
پاش ئەوە غەزای سید الکونین   لە گەل هوازن لە خاکی حنین
سریەی ابو عامری مەزن   بو سەر را کردوی قومی هوازن
سریەی طفیل لە مانگی شوال   بو سەر ذو الکفین بدی بەدفەسال
جا غەزای طائف بە فدا کاری   خویشی حاضر بو محبوبی باری
پاش گەرانەوەی شاهی صاحب خیر   هاتە خزمەتی کعبی بن زهیر
قصیدەی بانت سعادی غرا   لەبوی خویندەوە خەلاتیش کرا

واقعاتی سالی نوهەم

لە سالی نودا شاهی مؤتمن   قیسی بن سعدی هەنارد بو یمن
ناردی عیینەی مەرتبە علیا   سەر بنی تمیم لە خاکی سقیا

وليدی هەنارد محبوبی خالق بو سەر طائفەی بنی مصطلق
عبد اللەی ابن عوسجەی بە قەدر روانە فەرمو بو سەر بنی عمر
سریەی قطبە بو قومی خثعەم لە پاش غلبە هاتەوە بی غەم
سریەی ضحاك بو بنی كلاب هاتنەوە بەخیر أفرادی اصحاب
اینجا سریەی علقمەی بی غەش بو سەر كومەلی لەقومی حەبەش
سریەی علی بە أمری خاتم بو سەر بتەكەی طائفەی حاتم
سریەی عكاشە بو خاكی حباب جا غەزای تبوك بە سوپای اصحاب
چونكی روژەكەی تەنگ و ضیقت بو
بە جیش العســـــرە شورەتی دەرچو
هەر بەمالی خوی حضرتی عثمان سوپاكەی ری خست بەأمن وامان
جا بە وحی حق نبی الرحمە اعلانی فەرمو مەرگی اصحمە
هەم بە جماعت شاهی زەمانە لە گەل اصحابی صاحب امانە
نویژی جنازەی غایبانەی كرد حقوقی وفای بو بەجی هاورد
صدیقی هەنارد لەگەل سیصد كەس لە مدینەی بو مكەی أقدس
علیش هاتەوە لە خاكی یمن ئەویشی هەنارد مولای مؤتمن
لە روژی جەژنا بوعام جار درا لە سەر كافران منعی حج كرا

واقعاتی سالی دەهەم

معاذی هەنارد شاهی مؤتمن هەم ابو موسی بو خاكی یمن
خالدی هە نارد بو خاكی نجران علی بو یمن بو نشری ایمان
رویو هاتەوە بە فتح و ظفر بو حجیش گەیشت بەخیر البشر
لەم سالە دا بو (حجة الوداع) صدوچوارهەزار اصحاب بەإجماع
وەكو پەروانە بە دەوری شەمعا ئەویش وەك چرا لە حلقەی جمعا

چون له بو حجی بیت اللهی معمور   به اخلاصی دل بەصفا و حضور
له روژی جەژنا له خاکی منی   جبرئیل سورەی نصری بو هینا
بەدوای ئەوا هات لەسەر تراکم   آیەی (الیوم اکملت لکم)
حضرت حالی بوکه معنای اکمال   ختامه له بو وحی ذو الجلال
له پاش نصر و فتح أمر به تسبیح   حمد و إستغفار ایمایه و تلمیح
بەمه نزیکه وادەی وفاتی   بروا و شاد بی بەلقای ذاتی
اینجا بانگی کرد حضرت له زهرا   پی فەرمو ئەوا دعوتم کرا
وادەی رحلته له دنیای فانی   وادەی وفاته و لقای ربانی
جا گریا به جوش فاطمەی بتول   تا تسکینی کرد حضرتی رسول
که گەرانەوە له بو مدینه   له (غدیری خم) ئەو پر تمکینه
خطبەیکی خویند گەلی بەقیمت   بو دین و دنیا هەتا قیامت
بو فرد و کومەل بو دین و اخلاق   بو بەرزی اسلام لەکورەی آفاق
بو شوین کەوتنی سنت و کتاب   بو استقامت لەسەر ری‌ی صواب
جا که هاتەوە و گەییه مدینه   ئەو پایه بەرزەی صاحب تمکینه
له جاران زورتر مشغول بو بەدین   به حمد و ذکری خودای عالمین

واقعاتی سالی یازدەم

له سالی یازده له مانگی صفر   جبرئیل هینای بو خیر البشر
(واتقوا یوما ترجعون فیه)   اشارەی مەرگی حضرتی وجیه
روژی دوشەمه بیست و حەوتی مانگ
ریکی خست سوپای بەرزی به ناو بانگ
روژی چوار شەمه کەوت به نەخوشی
آزار وجـــودی ئەوی داپوشـــی

هەر لە اولی ئەم نەخوشیا خطبەیکی خویند بەرز و بەمعنا
روژی پینج شەمبەی آخری صفر آلای اسامەی رێ‌خست بو سەفەر
یەعنی سەروك بێ بو ئەو سوپایە چونکی هەر قائد صاحب آلایە
ئەما چون حضرت هەر مبتلا بو أسامە هیزی ئەژنوی شکا بو
روژی یەك شەممبە سی‌هەمی ربیع غالب بو ایشی سیدی رفیع
لە بەر نەخوشی جەستەی نازاری لە بەر غلبەی أیش و آزاری
ویستی لە شـــوینی بمینیتەوە لە نوبەی ژنان خوی بگریتەوە
اذنی خواســت مولای مەرتبەی کبری
نەخوش بێ لەلای عایشەی حمیراء
جا بو دو شەمە ئەو رخسار چرا کەوت لە منزلی عایشەی حمیراء
هەرچەن نەخوش بو بەدل و اندام لە نویژە کانـا ئەبو بە امام
فقط پینجشنبە وسعت نەما بوی ابو بکری کرد بەجی داری‌خوی
جا ابو بکریش بە اســـتقامت دوامی ئەکرد لە سەر امامت
دوشەمەی دوازدەی ربیع الأول متوفی بو سیدی اکمل
شابازی گیانی بەقدر و اعزاز بو باغی‌فردوس‌کەوتە سەرپەرواز
خوی بەدل مەیلی لەسەر پەروازبو لقای تجلای خودای نیاز بو
بە رحمی روحی صاحب همەتی بو بە ذخیرە لە بو أمتی
آی لەو زلزلە و صدمەی عظمی آفاقی پر کرد تا صفحەی سما
یارانی هەمو سینەیان جوشا بو فراقی ئەو دل یان خروشا
سەرسام و ملول حیران و بێ‌هوش بعضیکیان لێ‌مرد بعضیکیان نخوش
واپەریشان بو عمری فاروق قسمی ئەخوارد بە حزم و وثوق
هەرکەسی بلێ کە پیغمبر مرد بەشیرئەی‌کوژم زو بەدەست‌وبرد

ئەما حضرتی بوبکری صدیق هەروەکو خوی بومحکەم ووثیق
خویندیەوە وەکو خطیبی صیت (*) آیەی شریفەی (انك میت)
جا تسکینی دا بە دڵی فاروق لە وفاتی ئەو گەیی بە وثوق

باسی شورین و کفن و نویژی جنازە و داپوشینی حضرت (ص)

روژی دوشمە و هەم شەوی آتی هەروا مایەوە لە جیی وفاتی
روژی سی شمە حیدری کرار شوردی جسدی سیدی ابرار
کومەکی ئەکرد عباسی مامی هەم فضلی کوری صاحب مقامی
أسامە و شقران علاوەی قثم آزاد کراوی رسولی خاتم
بە شەرم و أدب لەلای پەردەوە بە چەن حسرتو آهی سەردەوە
آویان ئەریژا و ئەگریان بە تاو بەجوشی سینەو و جگەری سو تاو
آوی ئەول جار گەرمی بی قصور دوهەم آوو مورد سی آوو کافور
بە سی شاکفنی (سحولی) انور علاوەی ئەوان کراس و میزەر
پاش غسل و کفنی ئەو سەر فرازە حاضر بون لەبو نویژی جنازە
ئەول جار پیاوان دوهەم لەژنان سیهەم منالی بە تمیزی جوان
فقط لەم نویژا اصحابی کرام هیچ کەس لە بوکەس نەبو بەامام
هەر لە سی شمە یا لە شەوی چوار یا لە روژیا بە نقلی اخبار
لەجیی وفات یاقبریان هەلکەند لە حجرە علیای عایشەی پەسەند
قبر هەل کەنی ابو طلحە بو لە سەر ترتیبی حفر و لحد بو
فەرشی الحدیان بوکرد بە نوخشت صورتی الحد سیرتی بەهەشت
عباس و علی هەم فضل و قثم رویشتنە قبری سیدی اکرم

(*) یانی دەنگ بەرز

بەشەرم و شرف دایان هیشتە خوار
تسلیم یان فەرمو بە روضەی گولزار
عمری عزیزی شەصت و سی‌سال بو عقلی و حواسی پر لە کمال بو
برژی بە سەریا صلوة و سلام بە قەدد حروفی جمیعی کلام

باسی وضعی اعضای و بدنی وشیوە و رەنگی

لە شمائیلی شیرینی حضرت بعضی‌کی ئەلیم لە بو معرفت
سەری گەورە بو پیشانی گوشاد هەرکەسی‌ئەی دی‌پی‌ی‌ئەبو دلشاد
جارجار موی سەری ئەگەییە سەر شان
جارجار کوتا تر پیا ئەبو پەخشان
أبروی بەوینەي قوسی تیرانداز چاوانی‌جوان‌بون‌بەوینەی‌شاباز
چە لە پشتەوە چە لە بەر دەمی شت‌یان ئەبینی بی ضعف وکەمی
رەنگی‌رخساری جوان وسپی‌وسور دەر ئەکەوت لەدور بەوینەی‌بلور
آخ بەتەماشای ئەو چرای صفا من رزگارئە بوم لە دەرد وجفا
لوتی صاف و ریك شیوەی بەرانی صاف و آودار و شاش بوددانی
زمانی فصیح قسـەی شیرین بو تنی دەرمانی ایش و برین بو
گردنی بی گەرد بە وینەی بلور ئەد رەوشایەوە بی‌عیب وقصور
سنگی گوشادو دلی بە قوت پر لە زانست و عقل و مروت
کە بە چاو ئەنوست دلی بیدار بو مشغولی یادی خوداي غفار بو
دلی ئەو شاهی صاحب پرتەوە چوارجارلەت کراوشوراوەتەوە
لە پاش دوسالی دە سالی و چل سال لەپەنجاویەکا معراج الكمال
هەمو هەر سرو خرق العادت بون مایەی سلوکی ری‌ي‌سعادت بون

ناوشانی گوشاد بەتین و قوت　　لای چەپیەوە بو موری نبوت
بەوینە هیلکەی کوتری یاکەوی　　قضای لە نجمەی پادشا کەوی
دەستی پڕ صفا و سخا و نسرین بوی　　وەها دریژ بون ئەگەینە ئەژنوی
دەستی دانایە لە سەر هەر ایشی　　شفای بو ئەهاتنەی ئەماریشی
آخ بەو دەستەکەی وەکو بەستەی گول
نەجاتی ئەدام لە خەستەیی دڵ
ژیری پێی صافو بونی وەك عنبەر　　فرشتە سیرت ئەندام بێ سیبەر
نە کورت نە دریژ بالای معتدل　　بەرزیشی هەبو لە سەر مقابل

* * *

هەرچەن صورتی جوان و ظریف بو
خلق و سیرتی زیاتر شـــریف بو
ذکری زوبانی ناوی خودا بو　　دائم مشغولی نشری هدی بو
سـواکی ئەکرد بەداری إراك　　تەرغیبی عامی ئەکرد بو سواك
مزاحی ئەکرد لە سەر صداقت　　قصەی خوشی بو لە سەر حقیقت
زردە خەندەی زور پیکەنینی کەم　　قهقهەی نەبو سیدی اکرم
ئەگریا کاتی بیســـتنی قرآن　　لە شەو نویژیشا ئەما بری آن
لە کاتی ترسی خوای بە عظمت　　کاتی بەزەیی بو حالی امت
وفا بە وعدە طبیعەتی بو　　حیا بەوینەی حقیقەتی بو
زیاتر لە عالەم بەعقل و عفت　　بەشەرم و شکوە بەبەرزی صفەت
شەو بعضاً ئەنوست بعضاً بیدار بو　　مشغولی فکر و ذکری غفار بو
هیندە لە نویژا راوستا بە شەو　　آوسان هەر دو پێی نازنینی ئەو
أغلب دوشەمە و پینجشنبە و جمعە　　بەروژو ئەبو ئەو صاحب رفعە

(ایام البیض) و شەش رۆژەی شوال
عەرفە و عاشــــورای ئەگرت بە کمال
دانەنیشت وەکو صاحب وقاران   نەئەکەوتە پیش لە ریزی یاران
لەری رۆینا بو پاش و بو پیش   فەرقی نەئەکرد شای مشرب درویش
لە ســـەر ئەسپ و کەر هیسرو وشـــتر
سوار ئەبو بی فەرق جار لە جار خوشتر
لە پاشکوی خویا لە بەر شفیق   سواری ئەکردن بندەو رەفیق

☆ ☆ ☆

بە ایشی آسان گەلی مسرور بو   لە تصنع وتکلف دور بو
کومەکی ئەکرد بە شخصی ضعیف   جا نەخوازە لاداماوی شریف
بو بیوەژن و هەتیوی بی کەس   لە بو غەریب وخزمانی بی دەس
ئەی پرسی حالی غائب و نەخوش   عیادەتی بو لە گەل قصەی خوش
استرجاعی بو بویەکی ئەمرد   بەخشوع نویژی جنارەی ئەکرد
لە گەل جنازەی ئەچو بە تمکین   دعای بو ئەکرد لەدوای داپوشین
وهمی عاجزی لە هەر کەس ئەبرد   ئەرویی بو لای دلخوشی ئەکرد
اکرامی زور بو بو زمرەی أشراف   حقی وەر ئەگرت بەفضل وانصاف
صرفی نظری ئەکرد لە خلاف   لە قصەی تالی پیاوی بی انصاف
لە مشــــکلاتــا تدبیری ئەکــرد
هەر کەس مغرور بو تسخیری ئەکرد

☆ ☆ ☆

دەستی ئەشوری و بسم اللەی ئەکرد   ئەوجارە دستی بو طعام ئەبرد
رخنەی نەدە گرت لە چیشت وطعام   ئەم یانە وشکە و ئەویانە بی تام

یاترکی ئەکرد یاخود زو بە زو   لی ئەخوارد شتی بە پێی آرەزو
قط جیا نەبو نانی لە یاران   چە لە دەولەمەن چە لە هەژان
تري و کالەکی ئەخوارد بەوقار   هەم بەیەکەوە رطاب و خەیار
ذەوقی مایل بو بە چەورو شیرین
وەکو خورما ورون هەم حلوا و هەنگوین
شیری مەیل نەکرد چاشت و ایواران
مەیلی بو لە سەر گوشتی بالداران
ذەوقی شانی بو لە گوشتی حیوان
ئەی کرد بە پێخور سرکە لە گەل نان
هەر بەسی پەنجە جارجار بە چوار   چیشتی هەل ئەگرت بەشەرم وقار

٭ ٭ ٭

پێی خوش بو لباس لە بردی یمان   لەمادەی خوری ولەمادەی کتان
رەنگی سپی و سەوز لە لای مرغوب بو
پارچەی بەو رەنگەی لەلا محبوب بو
ئەی کردە پەنجەی بچوکی خاتەم
زور لە دەستی راست لە دەستی چەپ کەم
چەوری ئەفەرمو موی سەری جارجار   زور مەیلی هەبو بەعطری بون‌دار
مسکی هەل ئەگرت بخوری ئەکرد   لەداری عود و لەکافوری ورد
صورتی پاك و شرف و عەرزی   سیرتی چاك و اخلاقی بەرزی
نایەتە نوسین بو من بە دەفتەر   صلاوات لە سەر روحی پیغمبر
بەسە بو ثنای قرآنی کریم   (إنك لعلی خلق عظیم)

باسی بری له ارهاص وکه‌رامات و معجزاتی حضرت (ص)

بابلیین بعضی له ارهاصاتی له کرامات و له معجزاتی
له پیش نبوت خرق العاده‌ی خاص له اصطلاحا پی ی ئه‌لین ارهاص
به معنای اساس بو پیغه‌مبه‌ری دامه‌زراندنی پایه‌ی سه‌روه‌ری
به خرق العاده‌ی دوای نبوت بی معارضه بلی کرامت
پاش نبوت و طلبی کفار هه‌ر خارقه‌یی ئه‌و بیکا اظهار
به‌و خارقه‌یه ئه‌لین معجزه چونکی خصمه‌که‌ی به‌وه عاجزه

٭ ٭ ٭

نشـــانه‌کانی شه‌وی ولادت هه‌مو ارهاص بون له بو نبوت
هه‌ر وا ئه‌و هه‌وره له کاتی سه‌فه‌ر له را سه‌ریه‌وه ئه‌بو به سیبه‌ر
که بو به رسول سیدی ئه‌نام گه‌لی جمادات لی‌یان کرد سلام
کوله‌کدیی بو له‌مزگه‌وته دا بو خطبه پالی پییه‌وه ئه‌دا
کاتی ترکی کرد پاش بنای منبه‌ر نالاندی له به‌ر فراقی دلبه‌ر
تا رویشـــته لای به مهره‌بانی باوه‌شی پیا کرد وه‌ك برای گیانی
ئه‌وجا بی ده‌نگ بو به صبر وآرام . به محبه‌تی علیه الســلام
تسبیحاتی کرد به ئه‌مری خودا مشتی ورده به‌رد له ده‌ستی ئه‌دا
هه‌ر وا له ده‌ستی بوبکر و عمر له ده‌ستی عثمان محبوبی سه‌روه‌ر
به ئه‌مری ئه‌وبو دار خورما له‌دور هات بو به‌حجاب بو شاهی منصور
داریکی سمری بانگ کرد بو تصدیق هاتو پاش تصدیق گه‌راوه تحقیق
وشتر چه‌ن دفعه هاتن بو شکات له قورسی بارو ریگه‌ی دورو ولات
شکاتی آسك و قسه‌ی سوسه‌مار باسی ده‌فه‌ی شان بو خطری ژار

گەلی دعای کرد گشت یان قبول بون بو خیر و بوشەر بو بون و نەبون
بە دعای ئەوبو حضرتی عمر ایمانی هینا گەیشت بە ثمر
بەدعای ئەوبو حضرتی انس عمر و ئەولاد و مالی کەوتە دەس
بەدعای ئەوبو کە ابن عباس لە دنیا گەرا بە أعلم الناس
بەدعای ئەوبو سالی وشکە سال باران ئەباری محال بە محال
دعای شەریشی لەهەر کەس ئەکرد بە أمری خودا تأثیری ئەکرد
ئەو پینج بی شەرمە کە بە استهزاء بو حضرت ئەبون بەمایەی سزاء
دواسود ناو و حارث و ولید عاص ابن وائل نامەردی پەلید
زو گیروده بون بەدعای حضرت لەدنیادەرچون بەداخ و حسرت
اسودی کوری مطلب کویر بو اسودی دوهەم اسقای پی‌فیر بو
ولید بەتیری جەستەی دا رزا عاص‌یش بەدرکی فەوتا بە سزا
حارث‌یش سەری داوەشا بەزام لە دنیای روشن دەرچو بەناکام
بون بەصدقە بو ئەو پینجانە کەوتنە کوشش آزا و مەردانە
پەیمانی شەریان تیك دا بەیەك چار هوزی حضریان هیناوە بوشار
مطعم و زمعە و هشام و زهیر ابو البحتری مەردی صاحب‌خیر
بەدعای ئەوبو کە عتبەی نەگبەت کوشتی شیریکی بەهیزو هیبەت
پیاویکی عەرەب دل و دەرون سارد بە دستی چەپی طعامی ئەخوارد
حضرت بەنەرمی و آرامی فەرموی دەستی راس چاکە نانی پی بخوی
کابرا بە عناد وتی ناتوانم هەر بەدەستی چەپ خواردن ئەزانم
فەرموی باوا بی کابرای بەد عمل
دەستی نەخوش کەوت بەدەردی شلل

بیان کردنی چەن شتی غەیبی

بە أعلامی حق چەن خبری دا — هەمو هاتنەجی بە أمری خودا
دەرکەوت بەراستی قصەی غیبی ئەو — بو فتحی ملکی قیصرو خسرەو
وەها سراقە موژدەی پی درا — وەری گرت تاج و اسبابی کسرا
اخباری فەرمو سەروەری زەمان — بە شهید بونی عمر و عثمان
هەم بە شـــهیدی أبو الحسنین — بە صلحی حسن بین الفئتین
هەموی ناو بردن کوژراوانی بدر — هاتەدی قصەی شاهی صاحب قدر
هەم خبری دا بە دایکی أنس — ئەروا بو غەزای کفاری ناکس
لە سەر بیانی رســـولی مقبول — رویشت بو فتحی شاری استنبول
هەر لەو سەفەرا لەوشتر داکەوت — مردو مەرتبەی شیهدی دەس کەوت
اعلانی فەرمو مەرگی شای حبش — قتلی فەیروزی صاحب مکر و غش
گەلی واقعەی وەهای خستە دەر — هەمو نوسراون لە پەرەی سیر

رزگاربونی برینار وکویر ونەخوش بەیمنی فەری ئەو (ص)

هەر بەکەرامەت شای صاحب ئەمان — لقمان مشرب بو بی دەواو دەرمان
چاوی قتادەی مخلصی ارشد — کەوتە سەرکولمی لە غەزای احد
نایەوە جیگەو دەستی پیا هینا — بو بەچاویکی بە دەرك و بینـا
چاوانی فدیك نابینا و ذلیل — تفی خوی لی دان رسولی جلیل
واشتی ئەدی لە عمری هەشتـا — تو ئەت وت فدیك مناله هیشتـا
بە تفی ئەو بو صدیق نازار — رزگار بولەسوی ایشی گەستی مار
بە تفی ئەو بو حیدر لە خیبر — چاوی رزگار بو لە ایش وخطر
پی ی ابو رافع شکا بە جفا — دەستی پیا هینا شای صاحب صفا

واخوشەوە بو ئەت وت باش جراح   هاتوەتە سەری بو جبر واصلاح
ژنیکی داماو مندالیکی بو   کەچەل ولاواز زور بی رەنگ ورو
هینایە پەنای سیدی سەردار   بو رزگار بونی لە زام و آزار
دەستی نازاری هینا بەسەرا   منال رزگار بو لەگشت ماجرا
مندالیکی شیت بی‌حال و بی‌هوش   ویل وسەرگەردان ناساغ و نەخوش
دایکەکەی هینای بو حضوری ئەو   تا رزگار بی بەهمەتی ئەو
دەستی خوی دانا لەسەر سینەی ئەو   دعای لە بو کرد شای صاحب پرتەو
بەمەیلی خودا گورج رشایەوە   رەنگی وەکو گول زو گەشایەوە
بو خوی رزگار بو لەشیتی وآزار   بە بەرەکەتی سەروەری نازادار

باسی زور بونی شتی کەم بەیمنی ئەو (ص)

بە فەری ئەو بو کەوا هاتە شیر   مەرەکەی (ام معبدی) فقیر
چەن خورمای بەخشی بەعبدالرحمان   ابو هریرەی مشهوری زەمان
لە وتاریخەوە تا فوتی عثمان   لەوانەی ئەخوارد بەطولی زەمان
ظرفی خورما کەی لەوروژا ون بو   بویە بەآهو اسف ئەي فەرمو
للناس هم ولی هما ن   هم الهمیان هم العثمان
بە یەك چتیرو مەنی جو بەحق   هەزار کەس تیر بو لە غەزای خندق
لە غەزاي تبوك لە بەرکەمی نان   شکات یان هینا بو شاهی زەمان
ئەویش أمري کرد هەرکەس هەرچی بو
هینایان بو لاي زور بو یا کەم بو
هەمویان دا کرد لە سەر یەك سفرە   پیا بەش کردنەوە بو دفعی عسرە
هەمو بەش یان برد بە آرەزوی دل   سوپا رزگار بو لە دەردي مشکل

بینه یادی خوت له حدیبیـــه   یاران و شـاهی خیر البریه
کانی رویشـــتن بو ئەو ســـەراوە   حالی بون کانی وشك و بێ آوە
حضرتی سەروەر نیزەی خسته ناو   کانی هاته جوش بەوینەی سەراو
دەس نویژیان گرت و آویان خوارد ەوە
کانی و آوەکەیـــش هـەر وا مایەوە
ســـەفەریکی تر لەروی دیاران   بو آوی دەس نویژ دامابون یاران
غەیری کاسەیی قطعا آو نەبو   جا تشریفی برد حضرت زو بەزو
دەستی خســته ناو ئەو کاسه آوە   کاسه هاته جوش وینەی سەرچاوە
تادەس نویژیان گرت یارانی بەعام   به یمنی ذاتی علیـــه الســـلام
پەنایان هینــا قەومیکی فقیر   له بەر ناخوشی وکەمی آوی بیر
تشریفی رویی و آوی دەمی خوی   کردە ئەو بیرە خوش بو تام وبوی
آویشی زور بو به صافی و خوشی   چونکی له آوی حیاتی نوشـــی
میوان داری کـــرد حضرتی بشیر   بو اهلی صفه بەکاسەیی شیر
هەرکەس بەقەدخوی لێیان خواردەوە   کاسـه شـیرەکەیش هەروا مایەوە

☆☆☆

شخصی رحمة للعـالمین بێ   ئەبێ رزگاری هەر بەو تأمین بێ
دەستی هاو دەستی روح القدس بێ   موردی فیضی خودای اقدس بێ
چون شفای خەسته بەو دەستەنا بێ   یا صفای سینەی دل خسته نا بێ
دلی که جیگای نوری خودا بێ   ئەبێ تمنای لای ئەو رەوا بێ
دەمیکه ذکری ذات و صفـات بێ   ئەبێ نمی ئەو آوی حیـات بێ
رەحمتی خودا روی کردە هەرکەس   بو تاریکه شـەو ئـەبێ به قبس
ئەبێ بەپەنا بو هەمو عالەم   ئەبێ بەدەوا بو ایش و ئەلەم

روحم بەفدای ناو و نشانت دل داوا ئەکا نشأەی احسانت
لطفت مەرهەمی زامی ذلیلە بو قاپی احسان ناوت کلیلە
خوم خستە قاپی أمن و أمانت وەك عرب دخیل دەسمە دامانت
کوردم بوردیەم نظمی کوردیە پەنام هیناوە وەختی مەردیە

لەت کردنی مانگ وە روژ ماتل بون

کە منکر داوای معجزەی لی کرد بە یمای پەنجە مانگی دولەت کرد
(إقتربت الساعة وانشق) بو لەت بونی مانگ دلیلیکە حق
آیەتی دوایی وەکو برهانە لە بو انسانی نەگری بەهانە
بو معجزەیە انکاری مصر اعراض و دعوای سحري مستمر

***

بوی ماتل بو روژ لە سەر نقلی حق لە بەرنویژی عصر لە غەزای خندق
بو پایەی بەرزی شاهی صاحب تاج امیتازی بو بە أسرا و معراج
کە بە احترام جبریلی اقدس شەو بردی هەتا بیت المقدس
لەویوە سەرکەوت لە آسمانان بیستی گوفتوگوی خالقی منان
بە سرعتی برق هەر لە عینی شەو هاتە خوارەوە بە شەوق و پر تەو

معجزەی قرآن

اعلاي معجزەی سیدی عدنان لفظی پر معنای آیاتی قرآن
بە امری خودا قرار دراوە قرآن لە لوحا هەموی نوسراوە
وەري گرتوە جبریلی أمین بە القاي خوداي رب العالمین
بە بیست و سی سال بەپێی احتیاج هیناویە بولای شاهی صاحب تاج

پەری و فرشتە و هەمو آدەمی   ناگەن بەوینەی نەزور نەکەمی
نەك دە سورەتی (اقصر السور)   دورە لە هیزو طاقتی بشەر
مبنای صفایە و شفای صدورە   معنای حکمتە و رحمەتو نورە
تیا هەیە باسی ئەوەل و آخر   پرە لە خیری باطن و ظاهر
اسراری زوری لی ئەبی عیان   علمای ئەوی ئەما لە اعیان
ئەو ترغیب ئەکا پەری تا بشر   لە سەر ایشی چاك لە سەر دفعی شەر
لەسەر عقیدە و باوەریکی پاك   لەسەر کردەوە و رەفتاریکی چاك
لەسەر اصلاحی رەوشت و اخلاق   بو هەمو بشر لە هەمو آفاق
لە سەر کومەکی بو خیر و احسان   بە گیان و بەمال بە حورمت و شأن
لە سەر روخوشی و ایمان و صفا   لە سەر چاو پوشی و پەیمان ووفا
لەسەر صلەی رحم بوخزم بوخویش   لە سەر دلسوزی بو شاە و درویش
قرآنە ئەلی قط غافل مەبە   لە اطاعەی حق قط ماتل مەبە
ئەلی تی کوشە بو آدابی دین   فەراموش مەکە بەشی خوت لە ژین
امرت پی ئەکا بە حفظی نفوس   عقل و آیین و ئەروەت‌و ناموس
لە بو خاص و عام وا ئەدا فتوی   کرامت نیە الا بە تقوی
هەر کەس اتقی بی یقین ئەو کەسە   هەر ئەو اکرمە و هەر ئەو أتقسە

دلیلی أعجازی قرآن بە کورتی

گەر ئەلییت قورآن بوچی معجزە   مخلوق لە انشای وینەی عاجزە
من چەن دلیلت بو نە کەم بیان   لەبو اثباتی أعجازی قرآن
ئەوەل مەربوطی اهلی وجدانە   مخصوصی اهلی دین و ایمانە
دل دا گیر ئەکا بە قوەی تأثیر   تسخیری ئەکا بە وینەی اسیر
دای ئەگرسینی وە کو کارەبا   تاریکی وهمی لە سەر لا ئەبا

نابیزری لەدل هەر گیز بە تکرار   بەلکو خوشترەئەم جار لە ئەوجار
بەو نشأە قرآن ئەی بەخشیتەوە   دل بەوینەی گول ئەگەشیتەوە
دوهەم بیانی اخباری مکتوم   وینەی آیەتی (غلبت الروم)
(لتدخلن المسجد الحرام   فتحاً قریباً) بەگویرەی مەرام

***

سیهەم جیابی ترتیبی یەك سەر   لە بو اسلوبی کلامی بشر
چون اسلوبیکی غیرە معتادە   خارجی وضعی نطق عبادە

***

چوارەم ئەمەیە دورە لە گەزاف   لە مبالغەی تیکەل بە خلاف
اما قصەی غەیر بەبی گوفتو گو   اغلب جوان ئەکری بە هوشەودرو

***

پینجەم ئەمەیە لەهەمو بابی   بەرزە لەپایەی هەمو کتابی
لەذەم و ثەنا لەوعد و وعید   لە ضرب المثل لە نشری توحید
ئەما آدمی دورن لەم تەرزە   سەرکەس بو بابی مەرتبەی بەرزە

***

شەشەم دلیلە بو مەردی زانا   کە آگاداربی لە سری معنا
بە نکتەی وردو بلاغەی کلام   بە مناسبەی مقتضای مقام
معجزە لە بو واعظ و خطیب   پی ی دا ئەمینی بلیغ و أدیب
عالەم هاتە جوش بو مقابلە   بو معارضە و بو مجادلە
هەمو مانو بون لە مقابلە   بویە دەس‌یان کرد بە مقاتلە

***

امامی رازی شابازی تحقیق   دو قصەی هەیە معقول و دقیق

قصەی اولیان حال نیە بە دەر یا پەستە نظمی لە قوەی بشر
یاها و میزانە بو هیزی ئەوان یا بولەند ترە مەرتبەی لەوان
ئەوەل و دو هەم نابی والا چون لە وینەی ئەو ئەبون تولی
گەر اذنی نەبو یاخود مساوی خطبای عەرەب بی دل شکاوی
انشایان ئەکرد وینەی لە کلام افشایان ئەکرد لەلای خاص وعام

***

قصەی دوهەمین لە نفس الأمرا یاوا لە پایەی قوەی بشرا
یا مەگەر هەر خاك بکەن بەسەرا لیك دورن وینەی ثریا و ثرا
ئەگەر ئەمەیە عەینی مطلبە کە معجزەیە و دور لە مەشرەبە
ئەگەر اولە دوبارە جوان بوم معلوم ئەبی معجزە قورآن
چونکی کلامی لە قدرتا بی خودایش بو وینەی ریگای نەدابی
یقین تأئیدی ذاتی خودایە لە بو تصدیق رسول اللە یە
وەکو ئەوەیە بەقوەی قدسی نەیەلی کەسی وەرگیری دەسی
بیجگە لەمانە معجزەی زورن لای عقلی سلیم بە امضاو مورن

اعجازی اخلاق

لە گشت بالاتر معجزەی اخلاق سەر گەردان ئەکا عقلای آفاق
ئەو صدق و صفا و ئەو أمانەتە ئەو عهد و وفاو استقامتە
ئەو شەرم شیوەو ئەو شجاعەتە ئەو حەوصەلەیەو ئەو متانتە
ئەو چاو پوشییەرە ئەو سماحتە او شهامەتە و ئەو صلاحتە
ئەو دل گوشادی و ئەو توکلە ئەو خوگرتنە و ئەو تحملە
ئەو دلسوزییە و ئەو دل دارییە ئەو مهرەبانی و بی آزارییە
ئەو تی کوشینە لە ریی ئەم شرعە ئەو بی طماعی و ئەو زهد و وەرعە

ئەو اعتداله له بو رەفتاری ئەو حلاوته له بو گوفتاري
گشت معجزه بون بو زمرەی أنام ایتر نایەوی طول دان به کلام

کەراماتی امتی معجزەی ئەوه علیه السـلام

هەر کرامەتی بو اهلی دینه وەکو معجزەی شای مرسلینه
پر تەوی نوری روژی هدایه له صفای سیمای رسول الله یه
له هەر ولاتی شوینی روشن بی روژ بو ئەو شەوقه ئەبی ضامن بی
والحاصل نوری سەماو زمینه بویـه رحمـةً للعـالمینـه

***

دەسا ئەی پەنای دین و دنیاکەم تکا کارەکەی روژی جزا کەم
طبیبي احوال لقمانی دەردم مایەی رزگـاری له آهی سەردم
به مهرەبانی لاکه بەم لاوه خوت بنوینه پیم به تجـلاوه
بوم رونـاك بکه سەر لوحەی ضمیر (انـك أنت السـراج المنیر)
گەلی دل شـادم که أمتی توم هەر انتظاری روی همەتی توم

باسی حەرەمانی به احترامی علیه السلام

با بکەین باسی حەرەمه کانی صاحبي قدر و حورمەت و شانی
تا خدیجه ما حضرتی خوش خو تەنها خدیجه عائلەی ئەو بو
له پاش وفاتی خدیجەی علیا ئەگەر چی عمری گەیبوه پەنجا
چەن ژنی هینا شـای عالی همت له بەر تقاضـای اداره و حکمت
وەکو زو وتمان خدیجەی کبرای له شاری مکه نکاحی کرا
هەر له مکەدا ده سال پاش بعثت له شصت و پینجا روبی بو جنت
پاش ئەو بەسی روژ سەودەی محترم بو به منکوحەی رسولی اکرم(ص)

له پەنجاو چواری هجری بی جدال | له مدینەدا له مانگی شوال
متوفی بو به پایەی رفیع | چو بو مقبرەی جنة البقیع
عایشه له سالی دەهەمی بعثت | لەمکه بو بەمنکوحەی حضرت(ص)
شوالی سالی ئەوەلی هجرت | له مدینەدا گەڕی بەحضرت (ص)
هەر چەن لەو کاتا عمري نوسال بو | ئەما صاحبي عقل و کمال بو
دانای احکامی سنت و کتاب | مروی عنهای علمای اصحاب
له مدینه دا سالی پەنجا و هەشت | عمری شصت وشەش روی بو بهشت
سیده حفصه سالی سیی هجرت | بو به منکوحەی شریفەی حضرت
سالی چل و پینج عمریشی لەشەصت | له مدینەدا روی بو بهشت
کچی خدیجه (زینب) ەی عذرأ | سالی سیي هجری نکاحی کرا
پاش مدەی سی مانگ متوفی بو | نایلی قبری صاحب صفا بو
ام سلمه له سالی چوار | بو به حەرەمی سیدی سەردار
سالی پەنجاونو عمری هەشتا و چوار | خاکی بقیعی پر کرد له انوار
زینبەی دوهەم به ایمان و دین | صاحبي عقل و شەرەف و تمکین
له سالی پینجی تاریخی هجرت | بو به منکوحەی شریفەی حضرت
عمری پەنجا و سی له بیستی هجری | جنة البقیع بو به جيي قبری
هەر له پینجا بو که جویریه | بو به منکوحەی خیر البریه
سالی پەنجا و پینج عمری شصت و پینج | دەرچو له دنیای پر ملال و رەنج
له سالی شەش دا (أم حبیبه) | بو به منکوحه ئەو شا نجیبه
له مدینەدا سالی چل و چوار | رویشته بقیع مقبرەی أبرار
له سالی حەوتا سەروەری عالی | هینای (میمونه) ی نسب هلالی

سالی پەنجاو یەك لە خاکی سرف   مرد و مدفون بو بەقدر و شرف
هەر لە م سالە دا سیدە صفیە   بو بە منکوحەی خیر البریە
لەسالی پەنجا مانگی رمضان   لە مدینە دا رویي بە ایمان

نسبی حەرەمەکانی

سیدە خدیجە و عایشەی حسیبە   سیدە حفصە و ام حبیبة
أم سلمە و سودە ئەم شەشە   أصل و نسب یان قەومی قریشە
هەر دو زینبە لەگەل میمونە   هەم جویریەی عالی نمونە
عەرەبن ئەما نەوەك لەقورەیش   اسرائیلی بو صفیەی بی غەش

ئەو حەرەمانەی کەنەی گویزاونە تەوە

غەیری ئەمانەش هەیە لە سیر   دوانزە منکوحە بو خیر البشر
أم شریك و خولە و عمرەی پاك   اسماء ملیکە فاطمەی ضحاك
عالیە وسنا قتیلە شراف   خوشکی دحیە بو بە نقلی اشراف
دوانزە هەم ژنی لە بنی غفار   ناو یان دیار نیە لای اهلی اخبار
نەی گویزانەوە خیر البریە   نەچوە لای کەس یان إلا عالیە

جاریە کانی حضرت علیه السلام

چوار بون جاریەی شاهی زەمانە   ئەوەل لەوانە ناوی ریحانە
لە سالی پینجا بە قدر و حورمەت   بو بە جاریەی عالیەي حضرت
وفاتی فەرمو سالی دەی هجری   جنة البقیع بو بە جیی قبری
دوهەم لەو چوارە ماریەی قبطیە   دایکی ابراهیم عالی سجیە
لە سالی حەوتا مقوقس لە مصر   بە دیاری ناردی بوشای صاحب‌نصر

له سالی شازده له عهدی عمر بـو به مدفنی بقیعی انـور
سی هەم نفیسەی جاریەی زینبه بەخشی به شـاهی عالی مەرتبه
چوارەم دیارنیه ناوی له اسفار کەوته لای حضرت له حەربی کفار

سـری زوری حەرەمانی علیه السلام

له خصائص بو بو شاهی ابرار منکوحـەی بێ زیاتر له چوار
چونکه احکامی مربوطی ژنان ژن کشفی ئەکا بەو ئەکری بیان
بو کشفی ئەمەیش کافی نیه کەم زوری پێ ئەوی تعلیمی امم
عـلاوه ئەمەیش لایق جەزمـه وسیلەی بەرزی یەکی کیان خـزمه
مخصوص بەوضعی ژن‌وژن خوازی زور قوی ناحەز لیك ئەبن راضی
حضرتیش لەبەر مدارا و الفت زوری‌حەز ئەکرد بەزوری‌عەشرەت
ایضـا رەوایه بەشەرعی اسلام مخصوص بێ یەکی به بەری احکام
معلوم کەتـەنها کثرتی ازواج نەبو لـه خاصـەی صـاحبی معراج
چەن شتی وابون که حرام‌بون‌لی‌ی چەن‌واجبیش بون‌لەسەرشخصی‌خوی
حق جنایه و قەرض و کفـارات له باتی فقیر واجب بو بیدات
صلوة اللیل و وترو فجر و چاشت هەم غسلی جمعەیش واجب بیکات
خصـایصی ئـەو لـه محرمـات بیـان کـراون لـه مـطولات

بەیانی اولادی حضرت (ص)

سی کوری هەبو رسولی عظـیم قاسـم عبدالله سی هەم ابراهیم
چوار کچ زینبه و رقیەی عذراء ام کلثوم و فاطمەی زهـراء
قاسم پەیدابو چەن سال پیش بعثت بەر له جمیعی اولادی حضرت
هەر له مکـەدا لەعمری دوسال مرد به ئیرادەی خودای ذی‌الجلال

عبد الله کوری دوهەمی حضرت ئەویش پەیدا بو سالی پیش بعثت
هەر لەمکەدا وفاتی فەرمو طیب و طاهر لقبی ئەو بو
ابراهیم کوری سی هەمی حضرت پەیا بو سالی هەشتەمی هجرت
لە پاش حەفتا روژ متوفی بو بقیع بەو کورە پر لە صفا بو
کچی گەورەی ئەوزینەبەی خوشحال پەیا بو لەپیش بعثت بەدە سال
وەفاتی فەرمو لە هەشتی هجری جنە البقیع بو بەجی قبری
هەر لە مکەدا شاهی خیر الناس مارەی بری بو لە بو ابو العاص
لەو متولد بون علی و أمامە علی پیش بلوغ چو بو قیامە
امامە ماوەو لەپاش فاطمە شوی کرد بەعلی و بو بە خاتمە
یعنی بی اولاد دەرچو لە دنیا گەیشت بە پایە و مەرتبەی علیا
هاتە دنیا وە سیدە رقیە حەوت سال پیش بعثی خیر البریە
انکاحی فەرمو حضرت لە عثمان دو هجرتی بو بو حەبە شستان
لە مدینەدا وەختی غەزای بەدر وفاتی فەرمو بە عزت و قدر
ام کلثومی بە عقل و کەمال لە پیش بعثتا بە مدەی دو سال
هاتە دنیاوە بە امری منان لە پاش رقیە شوی کرد بە عثمان
وفاتی فەرمو لە سالی نوهەم زور بوی محزون بو رسولی اکرم
فاطمەی زهراء سالی پاش بعثت هاتە دنیاوە بە قدر و حورمەت
لە مدینەدا سالی دوی هجری انکاحی فەرمو حضرەت بو علی
شەش مانگ پاش فوتی سیدی عدنان وفاتی فەرمو مانگی رمضان
بیجگە لە ابراهیم سیدی والی لە خدیجە بون هەمو منالی
اما ابراهیم لە ماریە بو زو بیان مان کرد کە جاریە بو

اولادو نەتەوەی کچانی حضرت (ص)

بیجگە لە حضرتی فاطمەي زهراء صاحبی قدر و مەرتبەی غراء
کچانی حضرت یانی اولاد بون یا خود اولادیان متوفی بون
لە زهرای بتول بە امری خودا دو کچ پەیدا بوو سی کوری والا
ناوی کورە کان حسن و حسین سی یەم یان محسن وەکو نوری عین
ناوی کچە کان بزانە معلوم یە کەم زینبە جا ام کلثوم
ام کلثوم یان شوی کرد بە عمر دو منالی بو بە نقلی خبر
زید و رقیە بي نسل و ثمر متوفي بون پاش فوتی عمر
ام کلثومي صاحب بەهرەو فەر شوی کرد بە عونی ولدی جعفر
پاش ئەو محمد پاش ئەو عبد الله کورانی جعفر برای مرتضی
نەتەوەی نەبو لەم سی برایە هەر خیر و احسان بوی بوبەمایە
ئەما زینبەی بە احسان و فەر بو بە عائلەی عبد اللهي جعفر
کورو کچی کی لی بو بەمعلوم کور علی ناو بو کچ ام کلثوم
نە تەوە کەو تەوە لەم دو انسانە هەمو شریفن لە روی زەمانە
فقط پایە یان کەم ترە بە عین لە پایەی نسلی حسن و حسین
ئەمان مشهورن لە صفحەی دنیا لەزمرەی آلی مەرتبە علیا

باسی ناوی بەندەکانی حضرت (ص) کەآزاد کراون

اسامە سلیم زید ابو لباب انیس عبدانی شاي عالي جناب
رافع و رباح یسار و ثوبان ابو رافع و فضالە و شقران
کرکرە و طهمان هشام و مدعم ابو ضیمرە و مأبور و اسلم
ابو مویهب هەم ابو عبید سند و انجشە احمر و عبید

ابو واقد و ســفينه و عسيب   سعد و ابو هند هەم زيد و نجيب
اوس و رفاعه و حضرتی ســلمان   واقد و شمعون هەم ابو ریحان
حنين و ابوبكره ئەمانــه   آزادی كردن شــاهي زمانه

خزمەت كارانی حضرت عليه السلام

خزمەت كارانی رســولی اقدس   ربيعه و أيمن عبدالله و انس
عقبه و أســلع سعد و ابو ذر   حنين و نعيم مهــاجر بەفەر
هەم ابو الحمراء مشــهور به هلال   ارمد و اســود اياد و بــلال

خزمەت كارانی له ژنان

خزمت كارانی له زمرەي ژنان   خوله و ميمونەي پر عقل و عرفان
ام عياش و ســلماي به عصمت   ام ايمــني عتيقــەي حضرت

مام و پورەكانی حضرت عليه السلام

دوانزه مامي بو سەروەري آفاق   ابو طــالب و حادث و عيــذاق
هەم عبد كعبه و قثم و ضرار   حجــل و مقوم زبيري نــاودار
ابو لهب ي مشــهور به آزار   عبــاس و حمزەي حميده كردار
اهلی ايمان يان حمزه و عباس بو   بويه شورەت يان افضل الناس بو
شــەش پوري هەبو خير البريه   عاتكه و بيضاء بره و صــفيه
اروی و أميمه تەنيا صــفيه   بو به أمتي خــير البريــه

حەرەسەكانی له غەزادا عليه السلام

ايشكچی حضرت بەمەيل و دلخواز   له غەزاي بدرا ســعد بن معاذ
زبير له خندق اما له احد   دو برای عزيز ذكوان محمد
حەرەس بو له بو خــير البريــه   مغــيرەي دلير له حديبيــه

له خيبرا سـعد ابن ابي وقاص ابو ايوب و عباد بوت حراس
له وادی القری حەرەس بو بلال راضی بی لی یان خوداي ذي الجلال

ئەوانەی دایان لەگەردنی کافر له حضوری ئەوا عليه السلام

چەن کەس يان له لاي شـاهي دل روناك
دايان له مـلی كـافري نـاپـاك
مقداد و علي عاصم و ضحاك ابن مســلمه و زبيري چالاك

بانگ دەرەکانی حضرت عليه السلام

بانگ دەرەکانی ئەو صاحب أمره له مدینەدا بـــلال و عمره
ابو محذوره له شـــاري مكــه له قبادا سعد پاكي بی لەکه

شاعر و حدوه خوینی و خطیبی حضرت عليه السلام

شـــعراي شاهی صاحب فصاحه كعب و حســـان و ابن رواحه
حدوه خوینی ئەو چوارن اي برا عبد الله و عامر انجشـــه و براء
به حضـوري ئەو ئەبو به خطيب جارجار ثابتی بليغ و أديب

کاتبه کانی حضرت عليه السلام

کاتبه کانی هەر چوار خلفاء ثابت و زيدي به صدق و صفا
زبير و طلحه و سعد بن وقاص علاي حضرمي حنظلەي حق ناس
سعید ابن عاص خالد و أبان کورانی ســعید آزاو میهرەبان
عامر شـــرجيل خالد بن وليد أبو ســفيان و معاويه و يزيد
دو عبدالله ناو دارای ملاحه ابن الارقم و ابن رواحه
ابن ابي سرج لەگەل حويطب عمري ابن عاص لەگەل معيقب

ابي بن كعب مغيرەي غيور حذيفەي ابن يمانـي مشهور
لە هەموان زياتر حاضر بو نوسين معاويە بو و زيدي بە تمكين

بانگ كردنى پياوە گەورەكان بو اسلاميت

زور بانگى فەرمو لە صاحب جاهان كاغەذي نوسى بو پادشاهان
بو قيصري روم بو شـاهي كسرا بولاي مقوقس لە خاكى مصرا
بو عبدو جيفر دو شاهي عمان بو هوذەي علي يمامە مكان
بو شاهي بحرين صاحب مرحمە بو شـاهي حـەبەش يعنى اصحمە
بو لاي حادثى غسـاني نسـب پادشاي غوطەى بي حلم و حسب
كاغەذى نوسى بو فروەى سەروەر سـاكني معان تابعى قيصر
كاغـەذى زورە بيجگە لەمانە بعضي كيان ماون ئەو كاغـذانە
بعضي جواب يان پر بو لە أدب وا كە لايق بي بە مولاى عەرەب
بعضيكيان دور بون لە شيوەى كرم بە وينەى پەرويز خسـروى عجم
بعضي گەيشتن بە نورى ايمان وەكو نەجاشى و مليكى عمان

كاغەذ بەرەكانى حضرت عليە السلام

قاصـدى قيصـر دحيەى محترم ابن حذافە بو كسراى عجم
قاصدى عمان عمري ابن عاص بولاي مقوقس حاطبي حـق ناس
سليط قاصد بو بو هوذەي علي قاصدي بحرين علاي حضرمى
قاصدي حارث ناوي شجاع بو قاصدي حەبەش عمري مطاع بو
قاصدي فروە ناوي مسـعود بو نشـانەي رحمەت لەوا موجود بو

أميرەكانى لە مەملەكەتان

أمـيرەكانى لە ممـلەكەتـان لە خاكى يمن بازاني سـامان

هەم لە صنعادا خالدي سـعيد لە حضرموتا زيادي لبيـد
أبو موسى بو بو ملكى عدن معاذ لە جـند تابعى يمن
أميري نجران ابو سفيان بو لە سياسەتا مردي ميدان بو
يزيدي كوري لە ملكى تيماء عتاب لە مكەي مبارك سـيما
عمري كوري عاص بو خاكى عمان فەرمان رەوابو بەعدل و احسان
قاضى يمن بو حضرتى علي بە حكمى حديث يانصى جلي
صديق والى بو بە حسنى منهج لە سـالى نودا بو اقامەي حـج
جا بو يارمتي صـديقى ولى ناردي بە شوين يا حضرتى علي
لە موسمى حج بە هيز و جرئت خويندیەوە صدري سورەي برائت
منعى حج كرا لەروت و كافر بە حكمي خوداي غالب و غافر
بيجگە لەمانەيش لە گەلى ولات چەن كەس عامل بون بو حقى زكات

باسى ولاخى سوراى وە حيوانى شير لە بزن و مەر و وشتر

نوزدە ئەسپى بو شاهي سەرفراز سكب و مرتجز هەم ورد و لزاز
ظرب و ذو العقال مرتجل لحيف سجل و سبحە و بحر مرواحى لطيف
ملادح نجيب ذولمە منـدوب يعبوب و طرف آخريان يعسـوب
شەش هيستري بو دوانى ناودار دلدل و فضـە عـلاوەي چوار
سى كەري هەبو عفير و يعفور يەكى تر هيناي عبادەي غيور
چلوپينج وشترى صاحب خير وشير ناوى بعضيكت بو بكەم تحرير
اطـلال و اطراف بردە حناء بغوم و زمزم سعديە و سـقيا
بركە و ديا عريس و شـقراء بسـيرە مروە قمر و سمراء
عضباء و غوثە هەم غيثە و مهرە جدعاء و ورشە هەم قصوى بجرە

حەوت بزنی هەبو لە مەریش صد سەر
شیري ئەخواردن سیدي سەرور

أسابی حربیەی حضرت علیه السلام

نوشیري هەبو یەکەم ذو الفقار حنف و قلعی مأثور و بتار
عضب و قضیب و مخذم ورسوب حەوت کراسیزری محکەمو مەرغوب
ذات الحواشی هەم ذات الفضول ذات الوشاح و سعدیەي مقبول
خرنق و بتراء فضە تەواوە کراسی زرین و درع یان ناوە
شەش کەوانی بو سداد و صفراء کتوم و روحاء شوحط و ذوراء
چوار رم سیقلغان جعبەیکافورناو پشتیني قایش سی هەلقە لە ناو
دو حربەیشی بو بچوك و گەورە دو مغفری بو شاي صاحب دەورە
کلاوي زریەي کە ئەیکەنە سەر لە کاتی شەرا بو دفعی زەرەر
گوچانیکی بو یەك ذەرعی نجیب عاسائیکی بو مخصرە و قضیب
قضیب داریکە ریك و منتظم بەوینەي گوچان بە بي چەم و خەم
اما مخصرە بە قەد دو بستە بو کاتي قصە و اشارەی دەستە
آلاییکی بو لە کالاي رەش عقابي ناوبو غیرە منقش

جل و أسباب و اثاث البیتی علیه السلام

جل و أسباب و أثاث البیتي وا دەرکەوتون لە دواي فەوتی
پینج کاسەی بوە سیدي ابرار یەکەم لە بلور دوهەمین لە دار
یاني دارخورما سی هەم شکا بو لە سی شوین بە زیو پینە کرا بو
کاسەي چوارمین ناوي ریان بو پینجەم مغیث ناو گەلی جوان بو
خەنە داني مس ظرفیکیش لە بەرد پي یان ئەگوت تور بيلەکە و بي گەرد

رکوەیکی بو جەوەندە بو آو تەشتی خوشورین لە مفرق تەواو
کیفیکی هـەبو قایشـــی نایاب مشهور بە ربعە بو وردە اسباب
وەکو آوینـە و مقص و کلدان شانەو اسبابي پیویستي پیاوانـ
سـواکیکی بو لە داري إراك لە وەختی خویا پيي ئەکرد سواك
کورسی یەکی بو پیچکەی داري سـاج
مدهنـ جیگەي رونـ کرا بو لە عاج
قصعەیەکی بـــو ناوی غـرابو لە اطـرافیـەو چوار حلقەي تیابو
کە پرر یان ئەکرد لە چیشتی میوان بەچوار کەس ئەهات بوحلقەیدیوان
دو میزەرەی بو شای عالی جنـاب ئەوي گەورە یان مشهور بە سحاب
بچوکە کەیانـ وەکو شەوە بـو لە فتحي مکە بـە سەریەوە بـو
دو کراسی هەبو سەرتا بەدا مان کالای صحاری لطیف و جـوان
دو کراسی جمە لە گەل سی خمیص یانی چەتفەی رەش نایاب و قمیس
دو کراسی تریش لە حبری أعـلا یەك یەك بو کسأو قمیص و رداء
قیمص کراسیکە تا ئەژنوی انسان رداء جلیکە ئەدریتە ناو شـــان
سی جبەی هەبو شاهی بە تمکین رەنگی یە کیکیان سەوزیکی شیرین
کسأ داپە گري اغلي ئـەندام بو کاتي سەرما یابعضی مقـــام
دوخفی هەبو لە گەل یەك لیفە دونونیني ناسـك کالاي قـەدیفە
فەرشی چەرمی بو کە پر بو لە لیف صاعیکو مدي بو شەرعی شریف
ئەنگوسـیلەیی لە زیوي زەریف یەکی لە آسنـ ئەما زور لطیف
نوسرا بو لی یان عنوان و جاهي یاني محمـــد رســـول الله
سەرەوە الله ئەم جارە رســـول اینجا محمـــد ســـە دیري معقول
ئەمانەم وەرگرت زور بە اهتمام لە تالیفـاتي علمـــاي اعـــلام

وەك مواهب و شرحي زرقاني وەكو انواري شيخي نبهاني
مادام كە ديتان سهو و نساني يا لە عددا زياد و نقصاني
بيبەنەوە سەر تەرتيبيكي چاك مەمنون تان ئەبم بە دليكي پاك
فقط دەربخەن ماخذي تصحيح تا معتبر بي وسيلەى ترجيح
ارشدنا الله الى الصواب واسعدنا يوم المآب

باسي جي نشينەكانى حضرت عليه السلام

بينە سەر سەيرى هەر پينج خلفا خاوەني عدل و احسان و وفا
أعلى و أفضل يان رفيق شفيق خليفەى اول بوبكرى صديق
ناوي عبد الله و باوكى عثمانە ناوي باپيرەى عامر بزانە
دايكى أم الخير سلماي كچي صخر كوري عامري صاحب عز و فخر
لە شەشەم جدا مرەي بەحورمەت رشتەي ئەم ذاتە ئەگات بەحضرت
بي شەر و آشوب بە اجماعى عام بو بە خليفەي سيدي انام
هەر روژي ئەوەل خليفەي زانا خطبەيكي خويند بە مغز و مەعنا
فەرموي بە ياران ايمرو من واليم لە سەر رأي عام صاحب تعاليم
ئە خوم لە كەس چاتر نازانم چونكي نازانم چونە پايانم
هەر تقواي خودا مايەي شرفە هەركەس اتقي بي ئەوە اشرفە
نادان كەسيكە عقلي كوتابي بي كردەوەي چاك عومري فەنابي
فەرمان بەردارم بو حكمى سنت دور و بيزارم لە ريگاي بدعت
ئەگەر چاكم كرد ببن بە يارم يارمەتيم بدەن بو ايش و كارم
كاتي ريم ون كرد دخيل صەد دەخيل ريم پي نشان دەن بە وينەي دليل
پادشايانى زەمانى قديم خاوەنى تەخت و بارەگاي عظيم
دەرچون لە قصر و لە قبرا رزان ايستا كەس ديلي دائرە جەزان

خوا مال و ثروەت ئەسینیتەوە   هەر کردەوەی چاك ئەمینیتەوە
اینجا هاتە خوار لە بەرزی مینبەر   جی‌نشینەکەی رسولی رەهبەر
روژی دوهەمین بەشیوەی تجار   اسبابی هەل‌گرت رویشت بوبازار
عمری فاروق لەری پی‌ی گەیشت   لە پاش لی پرسین حالی تی‌گەیشت
ئەیەوی بروا لە بو تجارت   لە بەر نفقەی عائلە و عەشرەت
عمر عەرزی کرد وضعی خلافت   ناکەویتە یەك لە گەل کسابت
جا بویان دانا لە سەر بیت المال   هەر روژی مەری بوخەرجی عیال
لەسەر ئەم نهجە بە صدق و صفا   بو بە جی داری حکمی مصطفی

واقعاتی سالی یازدەی هجری

پاش دامەزرانی صدیق امام   لە بەر شکوە و تەرویجی اسلام
فورا سەوقی کرد بە بی تەفرەو بەین   سوپای اسامە بو خاکی بحرین
سوپا هاتەوە بە فتح و ظفر   قوەتی اسلام بەمە کەوتە دەر
خویشی کەوتە ری بو حربی اعراب   مرتدەکانی بی صدق و صواب
تسخیری کردن بو حکمی اسلام   فەرمان بەردار بون بوهەمو احکام
خالدیشی نارد بە هیز و سوپاە   بو سەر طلیحەی اسدی گومراە
پاش ئەوە روی بو بنی تمیم   تفرقەی کردن بە نصری عظیم

واقعاتی سالی دوازدە و کوشتنی مسیلمە

لە سالی دوازد صدیق رشید   کردی بە قائد خالدی ولید
سوپاهیکی نارد لە بو یمامە   جی‌ی مسیلمەی صاحب نەدامە
یمامەی‌گرت و(وحشی«ه») تیکوشی   مسیلمەی کوشت زور بە ناخوشی

«ه» ناوی پیاویکە لە کافریەتی‌یا حضرتی حمزەی شهید کرد لە پاش اسلام بون لەم حربا مسیلمەی کوشت .

جا چون لەم حربا حفظەی قورآن   بە دەستی کفار گەلیکیان کوژران
بو پاراستنی قرآنی انور   کەوتە ئەندیشە حضرتی عمر
وەختی خوی قرآن لە عصری حضرت
هەمو نوسرابو سورەت بە سورەت
فقط نوسرابو لە سەر دە فەشان   لە تەختەی دار و لە سەر بەردیپان
زور مظنە بو محو و فەوتان   لە پاش فەوتانی حفاظی قرآن
جا بە تدبیری عمری فاروق   پاش مشوەرەتی اربابی وثوق
امری صادر کرد صدیقی اکبر   زیدی بن ثابت کاتبی سەروەر
وەك عصری حضرت بە حسنی صورت
آیەت بە آیەت سورەت بە سورەت
بە اطلاعی اصحابی کرام   راضی بی لییان پادشادی علام
هەموی نوسیەوە لە چەن پارچەی ساغ
لە پیستی نایاب پوختە و بە دەباغ
خستنیە بەینی دو لەوحی شیرین   لای خوی رای گرتن صدیقی أمین
پاش وفاتی ئەو کەوتنە لای عمر
پاش ئەو لای حفصەی حەرەمی سەروەر
لەروی ئەمەوە حضرتی عثمان   تحریری فەرمو حەوت نسخە قرآن

هەناردنی خالدی بن ولید بو عراق

جا سوپای ری خست صدیقی مجید   کردی بە قائد خالدی رشید
ناردنی لە بو شارانی عراق   لە بو ترویجی اسلام لە آفاق
جا بەو سوپاوە زو بە دەست و برد   فتحی (انبار) و شاری (حیرە) ی کرد

لەوی بو حربی ذات السلاسل خواردیەوە خالد زەهریکی قاتل
بەم شەرە اسلام زور بەشوکت بو بە سەردوژمنا صاحب هیبت بو
فتحی (عين التمر) کرا مکمل لە پاش ئەو فتحی (دومة الجندل)
لە پاش ئەو فتحە بە توندی و توبیخ چو بو سەر دوژمن لە خاکی (مضیخ)
لە مضیخەوە هاتو بە تعجیل بو شەری قەومی (ثنی) و (زمیل)
لەویوە روی بو خاکی (رضاب) اینجا بو (غراض) بە قەولی صواب
هەر لەم سالا بو صدیق قدسی ناردی بو شەری اسودي عنسی
متنبي بو لە خاکی یمن تبعەی زور بو لە سەر فیل و فن
هەم لە بو بحرین هەم قومی سلیم هەمو مجبور بون بە صدق و تسلیم

واقعاتی سالی سیازده

لە سالی سیازده لە فصلی بهار ریکی خست بو شام سوپای فداکار
کردی بە قائد بو فوز و نجاح ابو عبیدەی ولدی جراح
سی مانگ شەری کرد لە حدودی شام اینجا داوای کرد کومەك لە إمام
ئەویش امری کرد خالدي صمصام لە بو کومەك یان بروا لە بو شام
تعیینیشی کرد بە قائدی عام ابو عبیدەی عزل کرد لە شام
کە ریکەوت بو شام خالدی ولید کردی بە جی‌دار (مثنا) ی رشید
ایتر مایەوە مثنای نەبەرد لە سوپای عراق تا وەفاتی کرد
لە پیش هاتنی سعدی معتبر بو خاکی عراق لە عهدي عمر
خالدی دلیر کە گەیشتە شام فتحی (بصرا) ی کرد بەسوپاي اسلام
اینجا هاتەجی حەربەکەی (یرموك) بەم حەربە رومی بون بەپوشی‌سوك
لەم حربەدا هات بە راستی و تحقیق قصەی وەفاتی بوبکري صدیق

تصادفی کرد حادثەی اجل   لە بو بیست و دوی جمادی الاول
لە روضەي والا لای قبری انور   تسلیمی خاك بو صدیق اکبر
دو سال وسی‌مانگ بە حق إمام بو   یعنی خلیفەی فخر الانام بو
عمری عزیزی شصت و سی‌سال بو   هاو وینەی شاهی صاحب کمال بو

***

لە نەخوشینا صدیق اکبر   عـهد نـامەی خوی دابو بە عمر
پاش وفاتی ئەو اصحابەی کرام   بەیعەت یان پی کرد بە إجماعی عام

خلیفەی دوهەم عمر رضی‌الله عنه

عمری فاروق خلیفەی دوهەم   خوشە ویستەکەی رسولی خاتەم
دایکی حەنتەمە باوکی خطـابە   نفیل بـاپیري عالی جنـابە
(لوئی) باپیرەی حەوتەی عمر   هەشـــتەم باپیرەی ذاتی پیغمەر
کاتی دامەزرا لە سەر خلافت   بو دین تی‌کوشی زور بە شرافت
کردی بە مبدء تاریخی هجرت   دای مەزران دەفتەر لە بو کتابت
کەوتە ترتیبي شارانی اسلام   قاضی تعیین کرد بو ضبطی احکام
لە سەر سوپای شام خالدی لا برد   ابو عبیدەی لە جی تعیین کرد
ئەما بەوینەی دو برای شقیق   کومەکی یەك بون بە فیضی توفیق
لە سالی سیازدە لە عهدی عمر   حربی (اجنادین) کرا بە ظفر
هەر لەم سالەدا لە خاکی عراق   ابو عبیدی حمیدە اخلاق
بەستی بوسیری سوپای مکرم   بە سەر (دجلە) دا جسریکی مەحکەم
ئەو عهدە عهدی حکمی بوران بو   ژن بو لە نسلی کسرای ایران بو
سوپا سالاریش بە هەمەنی ناو بو   خاوەنی شان و شورەت و ناو بو

جا ابو عبید مەردی خاطر جەم کەوتە شەر لە گەل لشکری عەجەم
لەوی شهید بو بە صدمەی فیل جا بو بە قائد مثنای جلیل
لە شەری (بویب) زو بە دەست و برد
سوپای عەجەمی تەواو بەر باد کرد

واقعاتی سالی چواردە

لە سالی چواردە خالدی ولید سەرکەوت بو دمشق مەردانە و رشید
بە شەریکی زور علی التوالی دمشق داگرت خالدی والی
لە پاش فتحی شام غەزای اهلی فحل هەرچەن گران بو تەواو بو بەسهل
فتحی شارانی ساحل تەواو بو هەم (طبریه) گیرا زو بە زو
حربی (مرج الروم) شەری (بعلبك)
هەم فتحی حمص بە سوپای پر چەك
شاری قینسرین هەم شاری حلب هەم انطاکیه گیران مرتب
هەر لەم سالا بو کە معاویە فاتح بو بە زور بو قیساریە
بیسانی داگرت عمری کوری عاص فتحی غزەی کرد بە قوەی اخلاص
صلحی کرد لە گەل اهالی اردن بە پەیمانی راست بە بی فیل و فن
نابلس ولد و تبق و عمواس هەم بیت جبرین بە شوکتی راس
فتحی کرد یافا هەم مرج العیون مفاوضەی کرد لە گەل ارطبون
هەر لەم سالا بو حضرتی عمر ناردی بو عراق سعدی معتبر
ئەویش دامەزرا لای قادسیە لە گەل سوپاهی صاحب مزیە
سوپای شاماتیش هاتەوە عراق کەوتنە تی کوشین بە بەرزی اخلاق
لە مانگی شعبان قوەی سعدیە بە زور فاتح بون بو قادسیە

واقعاتی سالی پازدەهەمی هجری

له سالی پاز ده عمری ارشد له سەر فەرمودەی حضرتی احمد
روی بەوینەی فریشتەی اقدس بی شەر فتحی کرد بیت المقدس
هەر لەم سالا بوکه سعدی‌حق ناس مدائنی گرت به قوەی اخلاص

واقعاتی سالی شازدههەم

له سالی شازده سوپای خاوەن دل بون به فاتحی تکریت و موصل
هەم داگیریان کرد خانەقی وحلوان لەگەل جمیعی خاکی ماسپەزان
بصرەی بنا کرد عمری إمام بو به قەرار گای لشکری إسلام
فتحی قرقیساو جزیه وەرگرتن له سالی شازده هەر دو ری کەوتن

واقعاتی سالی حەڤدەی هجری

هرقلی رومی له سالی حەڤده هاته سەر سوپای ابو عبیده
له شاری حمصا محصوری کردن بو داوای کومەك مجبوری کردن
که پی‌یان گەیشت امدادی عراق هرقل یان شکاند به عونی خلاق
هەر لەم سالەدا سوپای سعدیه جزیره یان گرد هەم ارمینیه
لەم سالا روی علای حضرمی بوشەری اصطخر بەدەرون‌گەرمی
لەم سالا گیرا شوشتەر ئەهواز لەگەل رامهرمز به مەیل و نیاز
لەم سالا روین بو جندی سابور گیرا به پەیمان به قەولی مشهور

واقعاتی سالی هەژدەی هجری

له هەژدە دا هات طاعونی عمواس گەلی‌کی فەوتان له کباری ناس
ریکەوت له بو شام حضرتی عمر له بیمی شەری رومی بەد ثمر

پاش استشاره له ری گەراوه   خالدی له گەل خویا هیناوه
له پاش رزگار بون له طاعونی عام   کەوتە ری عمر بو دمشق شام
له شاری شاما بلالی انور   جاری بانگی دا به امری عمر
به یادی حضرت یاران هاتنه جوش
دل یان   هاتە کول بە وینەی حەوجوش
فرمیسك‌یان ئەرشت بەوینەی باران   کە بە خورەم بی کاتی بەهاران
بەلی به باس و تذکاری یاران   چاوی مشتاقان ئەرژینی باران
چەن خوشه کەیار بو یاری گیانی   سینەی ببرژی وەکو بوریانی
به جوشی سینه و به فرمیسکی چاو   اسراحەت بدا به دل و هەناو
هەر لەم سالەدا عمری کوری عاص   رویی لەبو مصر به شوکت و باس
به وەختیکی کەم قاندی رئیس   شاری فرمای گرد هەم شاری بلیس
به چوارده مانگ قوەی بهیه   فتحی کرد شاری اسکندریة
عمری خاوەن دل مصری قدیمی   کرد به قرار گای سوپای عظیمی
لەوی بنای کرد مزگەوتی به امر   ناوی مشهوره به جامعی عمر
له هەژده وه بو تا بیست و یەکەم   مدەی ئەم فتحه به بی زیاد و کەم

واقعاتی سالی نوزدەی هجری له غەیری مصرا

له سالی نوزده گەیی به عمر   شکایت نامه له سعدی سەروەر
هەر چەند راضی بو له خلق چاکی   عەزلی کرد له سەر شکاتی شاکی
کردی به والی عبداللهی عتبان   بو خاکی بصره به عدل و احسان
اینجا ریکی خست عبداللهی سەروەر   سوپای نەهاوەند به امری عمر
آمری سوپا نعمانی ناو بو   ادارەی حربی گەلی تەواو بو

لەم سوپادا بو حذیفەی یمان صاحبی سری رەهبری زەمان
لە پاش ئەم حربە داگیران یك سەر خاکی صیمرە و ملکی دینە وەر
شاری ماهان و شاری همدان فاتح نعیم بو شقیق نعمان

واقعاتی سالی بیست و یەکی هجری

سالی بیست و یەك عمری کوری عاص
عقبەی هەنارد بە عزم و اخلاص
فتحی کرد خاکی (زویله) تەمام بارك الله فی تلك الأیام

واقعاتی سالی بیست ودو

سالی بیست و دو عمری جوان مەرد
طرابلس و برقەی فتح کرد
لەم سالە دا بو فتحی عسقلان معاویە بو سەروکی یەلان
فتحی کردەوە براکەی نعمان خاکی همدان پاش ثورە و طغیان
جریر فتحی کرد قزوین و زنجان نعیم خاکی رەی مشهور بە تاران
هەم داگیری کرد قومس و گورگان هەم طبرستان بە هیزي مەردان
بە امری عمر نعیمی دل پاك بو بە کومەك و یاوەري سماك
تا داگیریان کرد بە صلح و پەیمان تەواوی خاکی آذر بایجان
لەم سالا بو هات سراقەی منصور بابی داگیر کرد وەکو شیری سور
لە بابەوە چون بە عزم و ایمان بکیرە و حبیب حذیفە و سلمان
بو خاکی موقان بو لان و تفلیس
هەمویان داگرت بە امری رئیس
عبد الرحمانی ابن ربیعە ئەم پالەوانەي پایە رفیعە

به امری عمر به فتح و ظفر   روی بو غەزای تورکی بەلەنجەر
عتبەی بن فرقد شجیعی مشهور   فتحی کرد هەمو خاکی شارەزور
هەم داگیری کرد خاکی صامغان   گەییە نزیکی آذر بایجان

واقعاتی سالی بیست و سی

لە بیست و سی دا فتحی خوراسان   فتحی هرات و مرو و شاهیجان
فتحی نیشـاپور ئەمانە هەمو   بە ریاستی والی احنف بو
لەم سالا عثمان کوری ابو العاص   اصطخری داگرت بەسوپای حق ناس
جور کازرون هەم نوبندجان   شیزر و شیراز خاکی ارەجان
ساریە گرتی زور بە دەست و برد   لەم سـالا شاری نسا و دارا بجرد
لە مدینـەدا حضرتی عمر   لە روژی جمعە لە سەری منبر
خوا پیشانی دا کە سوپای دوژمن   خەریکن دەوری ساریە بگرن
ئەمیش ترسانی و پیی گەیان بی تەل
یا سـاریة الجـبل
گورج گەرایەوە بە هیزی سوپا   دوری خستەوە دوژمنی گوم را
هەر لەم سالا بو داگیرا کرمان   مکران سیستان بە نوری ایمان
اینجا شهید بو ئەم عالی نهجە   بیست و شەشەی مانگی ذی الحجە
لە کاتی نویژا لە وەختی سەحەر   بە دسـتی ابو لؤلؤەی بی فەر
خلیفە گەییە پایەی شهادت   ئەویش بە مایەی شومی شقاوت
عمری شەصت و سی بە عقل و کمال   خلافەتی کرد شەش مانگ و دەسـال
لە لای ابوبکر مدفون بو عمر   لە روضەی والای سیدی سەروەر

***

له سەرەمەرگا حضرتی عمر واخلافتی فەرمو مقرر
شوری بی له بین علی و عثمان زبیر طلحه سعد هەم عبدالرحمان
پاش مشورتی اصحابی کبار مانگی محرم سالی بیست و چوار
عثمان دامەزرا له سەر خلافت اصحابه هەمو پیمان کرد بیعت

خلیفەی سیهەم عثمان ذی النورین رضی الله عنه

خلیفەی سی هەم خاوەن وەفا و بەین
حضرتی عثمان لقب ذو النورین
باوکی عفانه بابای ابو العاص دایکی اروی ناو بەبی قصه و باس
سیهەم باپیرەی عبد المنافه که سیهەم جدی مولای اشرافه

واقعاتی سالی بیست و چوار

کاتی دامەزرا حضرتی عثمان کردی به والی سعدی به ایمان
له کوفه له سەر توصیەی عمر دای نا له جیگەی مغیرەی سەروەر
پاش ئەمه عثمان کەوته استعداد خوی آماده بو فتح و جهاد

واقعاتی سالی بیست و پینج

سالی بیست و پینج به نقلی خبر له سەر تحریکی رومی بەد اثر
به هیزی سوپای قسطنطینیه پەیمانی شکاند اسکندریه
عمری کوری عاص مەردی بەحکمت فتحی کردەوه به هیز و قوت
عهدیان شکاند آذربایجان گرتیەوه ولید وەکو پالەوان
هەر لەم سالا بو که معاویه فاتح بو به زور بو (عموریه)
لەم سالا ناردی عمری داهیه ابن ابی سرح بو أفریقیه

هەر لەم سالا بو عثمانی صابر   ناردی بو کابل عبد اللهي عامر

واقعاتی سالی بیست و شەش

سالی بیست و شەش لە افریقیە   ابن ابی سرح بە حسنی نیە
داوای اذنی کرد لە ذاتی عثمان   بو محاربەی فرقەی کافران
بە شجاعتی عبد اللەی زبیر   لە ئەفریقیا نائل بو بە خیر

واقعاتی سالی بیست و حەوت و بیست و هەشت

لە بیست و حەوتا بە هیز و تمکین   معاویە چو هەتا قنسرین
لە بیست و هەشتا قبرصی دا گرت   تهدیدی هەمو سواحلی کرد

واقعاتی سالی بیست و نو

عبد اللهي عامر بە هیز و بە فخر   سالی بیست و نو رویی بو اصطخر
لە بەر عصیان و ستەم لە پەیمان   دا گیري کردن بە سوپاي بی‌سامان

واقعاتی سالی سی

لە سالی سی دا سعیدی بن عاص   بو طبرستان رویی بە اخلاص
بە سوپای چالاك حەملەي بردەوە   لە بەر نقضی عهد فتحی کردەوە
هەر لەم سالا بو کە عبدالرحمن   غەزای بابی کرد بو نشري ایمان
لەم حربە دا بو حذیفەي اسرار   صاحب السري رسولی نازدار
خلافیکی دی لە ناوی یاران   لە قرائەتی بعضی جیي قورآن
بو لاي خلیفە کە گەرایەوە   ئەو اختلافەي بو گیرایەوە
تی‌ی گەیاند ئەگەر خلاف بمینی   پایەي شکوهی اسلام ئەشکینی
اینجا عثمانیش زو بە اهتمام   بو محافظەي قورآنی اسلام

دای نا لجنه یی علماي عالی به ریاســتی حضرتی علی
به نوســینه‌وه‌ی کتبه‌ي أمین حه‌وت نوسخه‌ي نوسی قورآنی مبین
به یه‌ك صوره‌ت و به یه‌ك قرائت ســوره‌ت به ســوره‌ت آیت به آیت
ره‌وانه‌ ي کردن طرف به طرف تا وه‌ري بگرن خلف له سلف
یه‌مه‌ن و بحرین بصره و کوفه و شام مکه لاي خویشی مصحفی إمام
بو به یه‌ك ترتیب له هه‌مو شاران شکلی نوسین وخویندنه‌وه‌ي قورآن
ئیشیکی باش بو بو دینی اسلام بویه فه‌رمو بوي حیدري صمصام
ئه‌گه‌ر من ئه‌بوم خلیفه و إمام زو ئـه‌م ترتیبـه‌م ئه‌کرد بو کلام

واقعاتی سالی سی و یه‌ك

له ســالی ســی و یه‌ك به پینــجصه‌د پاپور
هــات له رومــه‌وه ســوپاهیــکی زور
له افریقا دا هــه‌مو دا بـه‌زین به ســه‌ر کرده‌یی امیر قســطنطین
بو محاربه‌ی ســوپاهی نه‌به‌رد زو معاویه خوي آماده کرد
سوپاکه‌ی ســه‌رکه‌وت به لطفی باری به‌م غه‌زا ئه‌لین غه‌زاي صواري
پاش ئه‌م واقعه رومی تی شکان نه‌ما بو دل یان قوت و ته‌کان
هەر له‌م ســاله دا به قضاي جبار کوژرا (یه‌زدی جورد)کوری شهریار
وه‌ها مشهوره له لاي خوراسان تورکان کوشتیان به سهل وآسان
پاش مه‌رگی عمر اهلی خوراســان له ســه‌ر په‌یمــانی پیشــویان نه‌مان
جا له‌م ســاله‌دا عبدالله‌ی عامر فتحی کرده‌وه به أمری آمر
هه‌م دای گرته‌وه فارس و کرمان خاکی سیستان پاش نقضی په‌یمـان

***

واقعاتی سالی سی ودو

له سالی سی و دو چو معاویه بو تەنگە بەری قسطنطنیه
هەر لەم سالا بو عصیانی تورکان عبد اللەی دلیر ئەوانی شکان

واقعاتی سالی سی و سی

سالی سی و سە بو کە معاویە بو غەزا روی بو ملاطیه
تکرار قبرصی فتح کردە وە شورشی أفریقا بەودا مردەوە

واقعاتی سالی سی و پینج

له سالی سی پینج رەودوس تسلیم بو
بە معاویەی سلیمی خوش خو
هەر لەم سالە دا لە هەژدەی قوربان
شهید بو عثمان جامعی قورآن
مدەی خلافەی بەفیض و اقبال دوازدە روژ کەم بو لە دوازدە سال
عمری عزیزی لە هەشتاو دو بو جنە البقیع کە بەو معمور بو
لە عهدی ئەوا لە بەر اهتمام زور زیادی کرد ولاتی اسلام
گەیی بو بەهند حدی روژهەلات دەلیای ئەطلەسی ش روژاوای ولات
حدی جنوبی دەریای هندی بو حدی شمالی دەریای سپی بو
جزاء الله عن المسلمین یوم لقاء رب العالمین

خلیفەی چوارەم علی کرم الله وجهه

خلیفەی چوارەم بە قدر و عزت حضرتی علی آموزای حضرت(ص)
لە پاش وفاتی حضرتی عثمان بیعت یان پی کرد اشراف و اعیان

ابو طالبه بابی ئەم ذاتە دایکی فاطمەی عالی صفاتە
ثنای ئەم شخصە نایەتە دەفتەر ئەو بو فاتحی قەلاکەی خیبر
لە غەزای احد ئەو اسداللە صاحب سوپا بو خاوەنی آلا
امیر بو علی بە أمری خاتم بو مەحوی بتی طائفەی حاتم
لەو شەرا گیرا سفانەی عذراء بە امری حضرت مرخص کرا
ئەو بو فدایی بو گیانی حضرت
نوست لە جیی حضرت شەوەکەی هجرت
لە شأنی ئەوا بە نصی جلی حضرت فەرمویە (اقضاکم علی)
معنای ئەم قصە لە حدیثایە من شاری علم علی دەرگایە
چوار سال و سی مانگ حیدری کرار
خلافتی کرد بە حسنی رەفتار
لە سالی چلا حەقدەی رمضان گول باغی عومری گەیشت بەخەزان
سەر وەختی سەحەر صبحی سعادت گەیشتە پایەی بەرزی شهادت
عمری شصت و سی مدفنی کوفە ایمرو بە شاری نجف معروفە

خلیفەی پینجەم حسن رضی اللە عنە

خلیفەی پینجەم حضرتی حسن أزهری زهرا و أنور و أحسن
تا مدەی شەش مانگ زور بە شەرافەت
مایەوە لە سەر عرشی خلافت
جا دەستی هەلگرت اکبر السبطین لە بەر اصلاحی بەینی فئتین
مدەی خلافت گەیشتە سی سال لە سەر بەیانی شای صاحب کمال
وفاتی فەرمو لە پەنجای هجری عمری چل و حەوت بقیع جی قبری

باســـی دوازده إمامـــه

دوازده إمامان ئەوەل یان علی دوهەم یان حسن امامی وەلی
سیٚهەم حسینه شهیدی والا مولد مدینه و مدفن کربلاء
عومری پنجا و حەوت بیٚ زیادو کەم راضی بیبی لیٚی خوای صاحب‌کرم
(زین العابدین) مدنی رفیع عومری پەنجا و حەوت مدفنی بقیع
(محمد باقر) عومری پەنجا و هەشت مولد مدینەی بە وینەی بەهەشت
مـدفنی بقیع خاکی مقـدس راضی بیبیٚ لەو عـلامی اقدس
(جعفری صادق) شخصی مؤتمن وەك بابی عومر و مولد و مدفن
(الموسی الکاظم) إمام الهدی مولد مدینه و مدفنی بەغدا
عومری پەنجا و پینج رای بوارد تەمام
بو نشـــری دین و احـکامی اسـلام
إمامی هەشتەم علی رضایه مولد مدینەی صاحب صفایه
مدفنی والای طوسی خوراسان عومری‌پەنجا وپینج رابورد بەاحسان
امامی نوهەم محمد جواد عومری بیست وپینج بیٚ کەم وزیاد
مولدی طوس و مدفنی بەغدا لای موسای کاظم إمام الهدی
إمامی دەهەم علی الهادي عومری چل سال بو بە بیٚ زیادی
مولدی مدینه و مدفن سـامره أعطاه الله کل مســـره
یازده هەم ناوی حسنی عسکری خاوەنی پایه و مایەی سـەروەری
مولد مدینه وعومری بیست وهەشت مدفن سـامره بیٚ بە بەهەشت
إمامی آخر مهدی منتظر محمد ناوه بە نقلی خبر
رضـی عنـهم الإله الوهـاب وعنـابهم فی یـوم المـآب

فصلی دوهەم لە بابی ئەوەل لە دوبابەی ئەم کتیبە

فصلی دوهەمین ئەی برای أمین ئەکا بەیانی رکنی دوهەمین
رکنی دوهەمین پینج فرض بەأدا لە شەو و روژا بکەی بو خودا
صبح وظهر وعصر مغرب وعشا لە سەر ژن و پیاو فقیر و پاشا
بە شەرطی عقل و بلوغ و اسلام چونکا بناغەن بو هەمو احکام

شـــــرطەکانی نویژ

شرطی نویژ پینجە پاکی جل و جی دوهەم پاکی لەش لە هەرچی پیس بی
لە بی‌دەس نویژی هەم لە لەش پیسی چونکی عبادەت ناکری بە پیسی
سی‌هەم هاتنی وەختی نویژەکان هەوا بە پەلە نەت خاتە تەکان
شەرطی چوارەمین رو لە قبلە کە کعبەی معظم لە شاری مکە
پینجەمین ستر و پوشینی عەورەت لە ناو خەلکانی یاخود لە خەلوەت
پیاو دا پوشی ناوکی تا ئەژنوی ژن هەمو لەشی إلا دەست و روی

پیسی لە شەرعا چیە

هەرچی بیتە دەر لە دواو لە بەر پیسە نەك منی حیوان و بشر
خوین و زوخ و کیم مسکراتی تەر مردو نەك کولە یا ماسی و بشر
هەرچی لە خوینی آوەکی دورە مردوی معفوە وەکو میلورە
پیسە هەر شتی لە لەشی زیندو جیا ببیتەوە حالی ببە زو
إلا خوریو مو و پەری گیان داری کە گوشتی بخوری لە بو مختاری
پیسە بەلغەم و آوی بیتە دەر لە معدەی بشر نەك لەسینە و سەر
پاکە بەدنی گیان داری زیندو نەك سەگ و بەراز یا بەچکەی هەردو

بەچی لە پیسی پاك ئەبیتەوە

پاك ئەبیتەوە لەم دوانە بەآو شەش دەفعەروشن دەفعەی قوراو
لە باقی پیسی معنای طهارت لا چونە لە بو عینی نجاست
ئەوەندی بشوی ئەومادە لاچی رەنگ و تام و بویش نەمینی لەوجی
اما لە میزی مناڵی نیربی هەر بەخواردنی شیری پاك تیربی
پاك ئەبیتەوە بە آو پرژینی نصی حدیثە هیچ دانەمینی
بوهەر پیسی‌ی کە نەی بی جثە آوی پیا بکەی کافیە و بەسە

باسی إستنجاء : یانی خو پاکەوە کردن لە پیسی بەر و دوا

لە شتی تەر بی ودەربی لە عەورەت یانی بەر و دوا فرضە طهارت
یا بە آویکی پاکو پاکو کەر لابەرە پیسی لە پاش و لە بەر
یابەما دەبی کە وشك بی و پاك بە وینەی بەردی هەلی کەنی چاك
بەسی پیا هینان یا زیاتر لەوە خوت لەو پیسی‌یە پاك بکەرەوە
ئەگەر لە عادەت نەچوبیتە دەر نەش بیتە سەری خارجیکی تەر
والا هەر آو پیویستە لە بوت ئەبی امری دین فیر ببی بوخوت

طهارت لە بی دەس نویژی و لەش پیسی

دەس نویژ و غسلە پاکی لە حدث شروطی‌دەس نوبژ شەشە ایتر بەس
نیەتی فرضی دەس نویژت بیری لەگەل‌ئەوەل‌جی‌ی روت‌کە‌ئەیشوری
دوهەم غسلی روو یانی دەمو چاو چە پیست و چە مو بشورە تەواو
ئەندازەی واجب بەبی دەری سەر
بەینی هەر دو گوبی و چەناکە و موی سەر

موی زنج و سمیل موی تەختی روخسار
برژانگ و برو لە گەل موی عوزار
ریشی تەنك بێ و ناوي ببینی دەرو ناویان فرضە شورینی
ریشی کە پڕ بێ و ناوی نە بینی تەنها دەرەوەی فرضە شورینی
سیھەم شورینی دەستانە ھەردو تا ژوری ئەنیشك بە قەدری‌یك مو
چوارەم مسحی سەر یا خود ئەو موەی
لە سەر دەرنەچی ئەگەر بەری دەی
پینجەم شورینی ھەردو پێ و قاپە شەشەم ترتیبە و تەرکی خراپە

سنتەکانی دەس نویژ

سنەتی دەس نویژ بە نقلی سلف بسم الله کردن جا شورینی کف
سیھەم سواکە اما بە اراك تام و بونی دەم خوشتر ئەکا چاك
رادانی ئاوە لە دەم و لە لوت بەسی‌جار سی‌جار چاکترەو مەربوط
تعمیمی مسحیش لە بو سەر و گوی
دەس خستنەریش و پەنجەی دەست و پی
پیش بخە لای راست لە دەست و لە پی
لە سەر لای چەپت سنتە و بەجی
نەرکەوە لە فرض دامەمینە بەست بوشورینی پی‌ودەمو چاو و دەست
شەوقی ناو چاو و بریقەي دەست و پی
روژی قیامت بەمە دیتە جی
شورین و مسحت بەسی‌جار سی‌جار بە خیری سنت ئەتکا بەھرە دار
یەك لە شوینی یەك بوئەم آدابە تدلیکی اعضات خیر و ثوابە

دوعای پاش دەس نویژ وەکو مشهورە
ئەگەر بیخوینی احسانی زورە

مەسحی خف لە باتی شورینی پی

شەرعا دوروستە ئەی رونا کی چاو مەسحی خفلەجیي پیشورین بەآو
خفی داپوشی هەردو قاپو پی بو وردە روین قابل بی لە ری
پاك بیو مانع بی بو دادانی آو مەر لەجیی تەقەل یاقو پچەی بەسراو
بییان کەیتە پی لە پاش طهارت لە بیدەس نویژي لە گەل جەنابەت
تا شەو و روژی بو اهلی حضر سی شەو و سی روژ بو اهلی سفر
لەو حدثەوە کە بە سەرتا بی پاش ئەوە کە تو خف ئەکەیتە پی
حکمی لەش پیسی کاتی هاتە ریت یا خفت درا یا دات کەند لە پیت
مدە تیك ئەچیو ئەبی سەر لە نوی لە پاش طهارەت بیکەیتەوە پی

ئەو شتانەی دەس نویژ ئەشکینن

دەس نویژ ئەشکینی شتی بیتە دەر باکەم هەلکەوي لە دوا یا لەبەر
هەم لە یەك دانی پیستی ژن و پیاو نەك دان و نینوك مویاناوي چاو
مەگەر یەکیکیان بچوك بی بە سال آرەزو نەکری بو سلیم الحال
یاخود مەحرەم بن بە نەسەب یا شیر
یا بەژن خوازی وینەی بو تصویر
کچ و دایك و خوشك خوشکەزاو پورە
لە خزمانی ژن خەسو و خەزورە
دەس نویژ ئەشیکینی شیتی و بی هوشی
حالەتی مەستی یەعنی سەر خوشی

نوستنی هەرکەس مەگەر بە تمکین   نەبی بەسەریا شتی ناشیرین
مس و دەس‌لیدان‌هەربە بەری دەس   لە بو عەیبی خوت یا عەیبی‌هەرکەس
ئەگەر صنفیکن تەنها دەس لیدەر   والا هەر دو ئەبینن زەرەر
مەگەر مەحرەم بن لەویش دەس لیدەر
دەس نویژی ئەشکی و ئەگا بە خطر

ئەسبابی غسل یانی خوشورین

ئەوەی باعثە بو غسلی اعضا   یائی شوریثی سەرتا پای بالا
یەکەم مردنە دوهەم منال بون   حیض و زەیسانی‌لە پاش رزگاربون
وضعی جەنابەت یانی لەش پیسی   ئەسبابی دوە ئەگەر ئەپرسی
إنزالی منی و دخولی ذکر   بە ناوی فرجا دوا بی یا بەر
فرضی خوشورین ئەوەل نیەتە   بو دفعی حوکمی ئەو جەنابەتە
دوهەم شورینە بو لەشت هەمو   بە آوی رەوان چەپیست و چەمو
ناوپەلکەی ژنان ئەگەر تەرنەبی   بابکریتەوە تا باش تەر ئەبی
بو دەس نویژوغسل نەبی بی‌خبر   لە قولی پاژنە و کلافەی موی سەر
ژیری نینوکوگوشەو پیلوی چاو   لوچی دەرەوەی گویکانت تەواو
هەرچی دەرکەوی بوقضای حاجەت   بیشورە لە بو رەفعی جەنابەت

چی‌منع ئەبی لەبی دەس نویژ

بە بی دەس نویژی حرامەوگوناە   نویژ و طوافی مالی بیت الله
لەگەل هەل‌گرتن یاخو دەس لیدان   لە پەرە یا بەرگ یا بەرگی قورآن
هەر چیش نوسرابی بو دەرسی قورآن
وەکو سەبورەی دەرسی منالان

زیاد لەمانەیش لە سەرلەش پیسان   مەنعە خوندنەوەی بە قصدی قرآن
نەك قصدی دعا یا وعظ و اذکار   یا بو تسخیری ولاخ بو سوار
هەروا حرامە مانەوەي مزگەوت   هەم رابوردنی حائض بە ری‌کەوت
ئەگەر بترسی بەخوینی جاری   مزگەوت پیس بکا بەری بواری

آوی طهارت چون ئەبی

ئەو آوەی ئەشی لە بو طهارت   بوت بیان ئەکەم بەچەن عبارت
آوی دەریایە و چەم و جوباران   آوی کانی و بیر هەم بەفر و باران
ئەما بەری بی لە کاسکە بو ناو   وەکو سزگاو و گولاو و آرداو
کار نەکراو لە غسل یا لەدەس نویژا   اصحابە ئاوی وایان ئەریژا
هەم نەگورابی تام و رەنگ و بوی   الا بە معبر یا قەرار گنای خوی
آوی بگاتە حدی قلتین   جاری یا وەستاو ئەي نوری عینین
پاکە و پاکوکەر لە بوغەیری خوی   تا نەگوري رەنگ یا تامی یا بوی
کەم تر لەو حدە جاری یاوەستاو   کە پیسی تی‌کەوت پیس ئەبی تەواو
لکن بو جاری قەولیکی قدیم   هەیە و مقبولە لای ئەهلی تعلیم
با پیسی تیابی پاکەو پاکوکەر   مەگەر وەصفیکی بگوری یەك سەر

قلتین بەکیشانە و پیوانە

حدی قلتین بەکیشانەی ساق   تا پینجصەد رطلە بە رطلی عراق
هەفتا تەوریزی و کەسریکە بە جەم   لە سەر کیشانەی ولاتی عەجەم
ئەما بە پیوان بوجی‌ی مدور   بو پانی گەزی راستە و معتبر
بوقولی دوگەز بەگەزی نجار   گەزی نجاریش وایە بە قەرار
گەزو چارەکە بەزیراعی دەست   ئەم قصە راستە لی‌ی بیە سەربەست

بو جیِ چوار گوشـــه کافیه و معقول
زراع و ربعی عرض و عمق و طول
به زراعی دەست که معتدل بێ نەك بو دریژی و کورتی مائل بێ

باسی تیمم بو بی دەس نویژ و لەش پیس

کاتی آو نەبون برای بەتەمیز چـار تیممه بەشەرعی عزیز
نەبـونی بو آو یـا واقعـی بە پیِی ئەلین حسی یاخود شەرعی بە
وەکو بە پارە آو بە دەست کەوی توش بی پارە بی و پەکت بکەوی
یاخود لە نرخی عادەتی بازار زیـاتری بوی بـایعی نـابار
یـاخود آو بێ ئەمـا بتەوی بو خواردنە وەی پەکت نەکەوی
یـاخود مانع بێ لە اسـتعمالی دوکتوریکی بـاش عادل عالی
جا کاتی ری کەوت یەکێ لە مانە خوت حاضر بکە آزاو مەردانە
تیمم بکـه لە بو حدثیـن پاش دخولی وەخت ئەی نوری عینین

***

فرضی تیمم دوانە بە قـەرار یەکەمین نەقـلی گلیکی توزدار
ئەما اسـتعمال نەکرابی جاری بو تیممی مـعذرت داری
دوهەم نیەتی اباحەی صلاة لە گەل ئەو نەقلە بمینی لە لات
هەتا ئەو گلە ئەگەینی بە روت مسحی پی ئەکەی آزانە و مضبوط
دوجاردەس بدە لەئەرز یەك بو رو دوهەم لەبو دەست ئەي براي خوشخو
توزاوی ئەکري هەر چی ئەشوري یانی لە وینەي دەس نویژنا گوري

***

اعضاي بی دەس نویژ چوار حساب ئەکری
روخســـار هەر دو دەست سەر و هەردوپی

هەرکام لە وانە علیل بی و خەستە تیمیکی شـرعا پیویستە

٭٭٭

وختی تیمم وختی شورینە بو ئەوجی خەستە یا خود برینە
ئەما بو لەش پیس وا دانراوە بە تیمی ئیشـی تەواوە
بەرو دوا لە بو غسـل و تیمم نیە بو لەش پیس واللە اعلم

قضای ئەو نویژانە کە بە تیمم بکری

ئەگەر هەر سەبەب نەبونی ئاوە حسـاً ئاو نیـە لەو جیگاو ماوا
هەر نویژی بکەی بەو تیممە قضـای ئەو نویژە غـەیرە لازمە
ئەگەر بە اغاب آو نەبی لەوی والا شـرعاً إعادەی ئەوی
ئەگەر نەبونی شرعی بی ئەم جار ئەگەر تیمم بودەستە و روخسار
نەش بی لە سەریان مشما قطعا لە سـەرت نیە قەزا لە شـەرعا
کاتی مشما لە سەر ئەوانە مطلقا قەزا واجب بزانە
ئەگەر تیمم بو سـەر و پی بی یانی نەخوشی لەو دو شوینا بی
مشما نەبی وئەندامت پاك بی هیچ قـەزا نیە دڵت رونـاك بی
ئەما هـەر وەختی وینەی مشـما لەسەر ئەوان بی کاکی خوش سیما
ئەگەر دانرابی لە سـەر طهارت موشەماش نەگری الا جیی علت
یا بەشی وەستان نابەوی قەزا ئەگینا فەرزە قەزا بو جەزا
بە تیمی هەر فەرزی ئەکری سا مەگەر سنت علاوەی بکری

وختی نویژەکان

وختی نویژی صبح سـفیدەی سەحەر
تا هـە تاو کەوتن بە شـرعی انور

وختی نیوەرو کاتی روژ لادا   لە ناوە راستی آسمانی والا
هەتا سیبەری هەر شتی ئەگا   بە قەد خوی بیجگە ظلی استوا
شەش پی چوارو دو سی مانگەی بەهار
عەکسی بو هاوین هەیە بەقەرار
هەشتە و یازدەیە و دوازدە بو پایز
عەکسی بو زستان ئەی برای عزیز
لە پاش ئەم وختە زەمانی عەصرە   تا دەر ئەکەوی رەشی لەو قوطرە
اینجا مغربە عشایش وەختی دی   کاتی شفقی احمر غائب بی
لە غروبەوە تادەربی هەتاو   ماوەی بە سەعات رابگرە تەواو
لە نیوەی ئەوا لە سەر دەستەوە   وەختی نیوە روت بیتە دەستەوە
چی ویست بو دوانزە نیوەی رابگرە   ئەو کاتە عەسرە بەهانە مەگرە

بانگو وقامەت بو نویژ

سنەتە بوپیاو بانگ لە گەل قامت   تەنهایی یا خود لە گەل جماعت
بو فرضی حاضر یافەرزی فەوتاو   ئەما قامتی بو نایەتە ناو
هەر قامت هەیە بو جمعی ژنان   غیرە مشروعە بو ئەوان بانگ دان

٭٭٭

شرطی بانگ دانە إسلام و تمییز   نیربی ولە وەختا ئەی برای عزیز
لە غیری صبحا ئەما لە بو ئەو   بانگ دان دروستە لە پاش نیوەشەو
بانگیکی تریش لە وەختی سەحەر   وایە بە شرعی رسولی سەروەر
ترتیب توالی یەك لە شوینی یەك   بو بانگ و قامت شرطە بەبی شك
لە پاش طولی فصل بنا بەتالە   بە دو کەس بانگ و قامت مەحالە

شرطه له‌وانه ئه‌ی کاکی روسور   بیستنی که‌سی له نزیك یا دور
جمله‌ي بانگ غیري تکبیر و توحید   دو دو واردن ئه‌ی برای وحید
تکبیر چواره و توحید ته‌نهایه   له لای شافعی سنه‌ت وه‌هایه
یه‌که یه‌که‌یه الفاظی قامت   غیری تکبیرو جمله‌ی قد قامت
ئه‌مانه دو دون له لای شافعی   له سه‌ر سنه‌تی شرعی واقعی

سنه‌ته کان یان

سنه‌ته بانگ ده‌ر ده‌نگی عالی بی   له هه‌ر دو حدث ذاتی خالی بی
ده‌نگیشی خوش بی هه‌تا به تأثیر   دلی دل داران بکا به ئه‌سیر
له سه‌ر شوینی به‌رز به‌ره‌و روی قبله   ده‌س بکا به بانگ به‌بی عه‌جه‌له
په‌نجه‌ی شاده‌تی بکا به‌گوی دا   تا ده‌نگی به هیز بروا به ری دا
ترجیعیش بکا ئه‌ی نوری عینین   یعنی تلفظ به شهادتین
به‌ترتیبي بانگ بی ده‌نگ و صه‌دا   اینجا بو اعلان ده‌نگی هه‌ل بدا
جاری ئه‌وه‌لی حی علی الصلاه   لا بکاته‌وه به‌لای راسته دا
جاری ئه‌وه‌لی حی علی الفلاح   رو بکاته لای چه‌پ بو نشرو ایضاح
له جاری دوهه‌م بو ئه‌م دوجمله   لا بکاته‌وه به‌ره‌و روی قبله
تثویب له صبحا بو بیداری قه‌وم   دو الصلاة خیر من النوم
آدابی له بانگ په‌له له‌قامت   سنه‌تی دینه به استقامت
بو هه‌ر سنه‌تی به جماعته   ﴿ الصلاة جامعة ﴾ قامته

گوی گره‌کانی چی بلین ؟

هه‌ر که‌س گوی‌ی له بانگ یا له‌قامته
هه‌ر لفظیکی بیست بیلی سنه‌ته

فقط بو جوابی حیعلتین لا حول ولا سنەتە بە عین
بو جوابی قد قامت الصلاه (اقامها الله وادامها)

لەپاش بانگ و قامت چی ئەوتری ؟

پاش بانگ وقامت صلاة وسلام بنیرن لە بو سیدی ایام
بوی داوا بکەن مقامی محمود رتبەی وسیلەی و فضیلەی مشهود
بە لکو بەیمنی سیدی انام لە هەر دو دونیا بگەن بە مەرام

ئەمری قامت بە امامە

قامت مربوطی امری امامە بە هەرکەس بلی راستە و تەمامە
زورترە خیری اذان و قامت جمعاً لە خیری تەنها امامت

روکردن لە قبلە

قبلە کعبەیە بیت اللەی اکرم کە وا لە شاری مکەی مکرم

٭٭٭

کعبەی معظم ئەگەر عیانە بو خوت بیزانە و لەبوی بروانە
ئەگەر غائبە بکە اعتبار بە قسەی کەسیکی عادل و هوشیار

٭٭٭

ئەگەر دەس نەکەوت شخصی معتبر بیدو زە رە وە بەفکرو و نظر
فقط محرابی سد الانام مزگەوتی شار و دیهاتی اسلام
ئەبن بە دلیل بو قبلەی شرعی مەکەوەرە دوای خەیالی طبعی
نەوەك بەردە نویژ لە سەرە ریدا خوت تحقیق بکە قبلە لەو جیدا

٭٭٭

دلیلی قبلەی بە پایە و روتبە بو ولاتی ایمە ئەستیرەی قطبە

بەلکو لە بەغدا هەتا هەمەدان قەزوین و گورگان تا مازندەران
هەر کاتی قبلەت بینی بە مطاوب بو خوت راوەستە رو بەروی جنوب
گەر لەپشتەوە ئەستیرەی جدی لەلای راستەوە بە مەیلی ئەتری
ئەو جەبهەکەتو رو بە روی ئەوی قبلەی شرعی‌یە مشتبە نەوی
بدلی ئەمە قبلە نو مایە شمالی قطبە و قبلە ئەو لایە

***

مشرقی زستان مغربی هاوین بو چەپ و راستت بگرە بە یقین
رو بە روی جنوب راوەستە لەبار ئەوە قبلەیە بە قەولی انوار
ئەگەر بەتروید کەوتیتە مەلال رو بکە بو لای مقتضای خەیال
کاتی خەتای خوت لەبو کەوتە دەر بو خەتا قەزات واجبە لە سەر
پیویستە لەبو مەردی بی‌رشاد تقلیدی دانای صاحب اجتهاد

ارکانی نویژ

ارکانی نویژت نوزدەیە تەمام لە سەر مذهبی شافعی همام
رکنی ئەوەلی ناوی نیتە لە بو کردنی فرضی ئەو وەختە
لە گەل نیتا الله اکبر بو مقارنە مەکە وە خطر
لە لای اهلی علم غیرە خافی‌یە کە مقارنەی عرفی کافیە
سی هەم وچوارەم فاتحە و قیام لە بو تواناو دانای صاحب فام
قیام ئەمەیە کە زنجیرەی پشت هەتا ئەتوانی ریك بوەستن گشت
پینجەم رکوعە واتەختی تەویل لە گەل بەر ئەژنو ریك‌بی بەبی‌فیل
شەشەم اعتدال بەرز بیەرەوە وا کەراوەستای لە ئەوە لەوە
حەوتەم سوجدەیە هەتا ئەتوانی تەویل بە روتی لە زەوی دانی

سکی پەنجەی پێو ئەژنوو بەری دەست دانیشته زەوی بە هێز و مەبەست
ئەژنو داپوشین فەرزه و ضرورت چونکا داخلن له حدی عەورەت
هەستە و دانیشه ئەمه هەشتەمه سجدەی دوایی رکنی نوهەمـه
لەم پێنج ارکانا مانەوه فرضه پەله پەل مەکه بە وینەی هەرزه
تحیاتی آخر رکنی پازده هەم دانیشتنه کەی رکنی شازده هەم
رکنی حقدە هەم پاش ئەم تحیاته صلاوات له سەر شای بریاته
هەژده هەم سلام آخریان ترتیب وەکو رابوران ئەی برای نجیب

ابعاضی نویژ

ناوی ابعاضه له سەر اصلاح ئەمانه ئەیلیین ئەی برای صلاح
قنوت و قیام له بو بەیانیـان هەم وتری نیوەی دوایی رەمەزان
صلاوات له سەر حضرتو آلی پاش قنوتەکان چاك ببه حالی
له گەل قعودا تحیاتی ئەوەل پاش ئەو صلاوات له سەر مفضل
صلاوات لەسەر آلی محترم اما له دوای تحیاتی دوهەم

هـــیئاتی نویژ

پێی ئەلێن هیئەت له سەراصطلاح له پاش تحرم دعای افتتاح
الله اکبر له بو انتقال ذکری رکوع و سجده و اعتدال
هەم له هیئاته هەر دو دەسته کان بەرز بکەیتەوه تا عاستی سەر شان
بەری ئەوانیش رو له قبله بیت کاتی تکبیری تحرم ئەلییت
کاتی دانەوین بو رکنی رکوع کاتی اعتدال به وضعی مشروع
له تحیاتی ئەوەل که هەستای دەست بەرز کەرەوه کاتی راوەستای
جهرو اسراریش هەرکام وەختی خوی هیئەتی نویژه آگاداربه بوی

صبح و مغرب و عیشا آشکران عصر و نیوه رو سرین و پەنهان

باسی سنتەکان بیجگە لە ابعاض و هیئات

سنتە بە شەوق بی لەبو صلات بو مناجاتی خودای کائنات
بە دەستی‌راست‌بگرە دەستی چەپ مایل بو لای چەپ بەوضعی ادب
دایان نی لە ژیر پەرەکەی دڵت دور بخەرەوە فکری باطلت
بخوینەرەوە الفاظ بە آرام معنای تی فکرە بە شعور و فام
خشوعت بی بە دل و ئەندام خوت زەلیل بکە بو خودای‌علام
بروانە لەبو جیگای سجدەگا لامەکەرەوە بەم لا یا ئەولا
سنەتی نویژە لەپاش افتتاح تعوذ بکەی بە قصدی نجاح
لە پیش فاتحە لە گشت رکاتی ئەگەر بخوینی خیرت ئەگاتی
لە پاش فاتحە آمین ستنە آمین وەك موری رب العزتە
ئەگەرماموم بوی ریك لەگەل‌امام آمین بخوینە ئەگەی بە مەرام
ئەم جارە نوبەی خوندنی سورتە بو دو رکاتی ئەوەل سنتە
بو تەنهاو ئەمام بەلام بو ماموم هەر گوی راگرتن سنتە مەعلوم
لە سجدە و جلوس دوعا بخوینە احتیاجی خوت بەحق بنوینە

﴿ئەودوعایانە کەنقل کراوون لە حضرتەوە «ص»﴾

لە پاش تحیاتی ئاخریش کاکە تا دوعای مەئثور بخوینی چاکە
آیةالکرسی ئەی برای جلیل حمد و تسبیح و تکبیر و تهلیل
ئنجا پاش ئەوە سەلامت داوە دەست بەرزەوەکە دەم بە دوعاوە
وەکو فەرموویە رەسولی کەریم دوعا بخوینە بەصدق و تەسلیم
استغفار بکە لە باری گوناە لەبو رزگاربون لەچارەی سیاە

لی ی داوا بـــکە بارانی رەحمەت　　برژی بە سەرتا بەفیض و نعمت
بوباوك و دایك بو خوشك وبرا　　بو بـیگانە و خزم بـە بـە چرا
هـەر قاپی ی ئەوە دائـم گوشـادە　　هەر بەرەحمی ئەو عالەم دڵشادە
دڵ مطمئن بە دڵت نە لە خشـــی　　ئەگەرراست بکەی خودا ئەت بەخشی
لیت قبول ئـەکا چونکی رەحمانـە　　دوعا بو خوتو خزم و بیگـانە

ئەو شتانە نویژ بەتاڵ ئەکەنەوە

ئەوەی مەشهورە لە بوت ئەژمیرم　　لەمبطلات و بەخوات ئەسـپیرم
نویژ بەتاڵ ئەبی بەقـەطعی نیـەت　　چونکە ئەساسـە لە بو عیـبادەت
بـە فـەوتی یـەکی لە شـەرتـەکانی　　وەکـو پیس بی جـلی یا گیـانی
هەم بەخواردنەوە وخواردنی خوراك　　هەرچەنە کەم بی کاکی دڵ رووناك
حەتا قوت بدەی پارچەیی بەڵغەم　　کاتی کە بگا بەسـەر حـەدی دەم
هەم بەتاڵ ئەبی بە عەمـدی کەلام　　یا بە حەرفیـکی موفیـد بومـەرام
بەهەر وەضعیکیش لی ی پـەیدا بی　　دووحەرفی روشن باش ئاگات لی بی
وەکو ئاخ و ئوف ناڵین و گریان　　وەك پیکەنین و قاقا براگیان
یـا وەکو کـوکەی لە عـذر خاڵی　　یا فـو یا فیـکە بـەخوی مناڵی
بەڵام معـذوری بە سـبق اللسان　　یا کەلامی کەم بەجـەهل و نسیان
تـا شـەش کەلیمە بـە کەم حسابـە　　لەوەو زور زورە و بو نویژ خرابە
ضرەری نی یە نوطق بـە قورئـان　　بو حاڵی ی بونی ئینسانی نەزان
وەکو (یا یحی خذ الـکتاب)　　یانی ئەو شـتە لەوجی دا لابـە
گەر مەقسەدت بی تو لەگەڵ تەفهیم　　بخوینیـتـەوە قورئـانی عظیم
هەم ذکر و دوعا نی یەتی ضـەرەر　　ئەگەر تیانـەبی خطابی بـە شـەر

ئەمو وەکو الله یا سبحان الله ئەم وەکو جملەی یرحمك الله

***

نویژ بە تاڵ ئەکا هەڵمەتی نابار چون مخالفە بو شیوەی وقار
هەم بەسی جوڵە بە ئەعضای گەورە بە استقامەت یا خود بە دەورە
وەکو سی هەنگاو یا سی جوڵەی دەست مەسەل لە نویژا پشتینی ئەبەست
نەك بەدوو هەنگاو یاسی ناو بەناو یا بەجگەی ورد ئەی روناکی چاو
لیو ببزوینی یا چاو هەڵینی یا بەسەر پەنجە خوی بخورینی

***

باتنیە بکا ئازانە و سەر بەست پیاو بەتسبیحو ژن بەچەپلەی دەست
راخە بەرماڵی یا دانی داری تا بە بەردەمتا نەبی ری بواری
چونکا نیشانەن لەبو شخصی ژیر لەم ئادابانە قەت مەکە تەقسیر

مەکروهاتی نویژ

نویژت مەکروهە لە موڵە رانا لە ریگا و حەمام لە گورستانا
کاتی حاضر بو خواردنیکی خوش بەر لەنویژەکەت ئەوبکە بەنوش
کاتی موحتاج بی بە چونە سەر ئاو دەس مەکە بەنویژ نیوە وناتەواو
هەرگیز مەروانە بەروی حەوادا لامەکەرەوە بەم لاو بەو لادا
بەرەلا بکە جل و موی سەرت قوڵت هەڵکیشە لە جلی بەرت
نویژی بی سەبەب سی کات حەرامە ئەگەر نایزانی پیت بلیم کامە
لە پاش نویژی صبح هەتا روژهەلدی بە قەد رمیکیش بەرزەوە ئەبی
وەختی ئیستوا تا دووای زەوال إلا لە جمعە وکعبەی ذی الجلال
لەپاش نویژی عەصر تا دووای غروب چاك حالی بیە ئەی برای محبوب

باسی دوو سوجدەی سەهو

سنەتە سوجدە بو جەبری خەلەل تادەستت کەوی ثـوابی اکمل

دوو سجدەن وینەی دوو سجدەی صلات

پاش ئەوان فورا سەلامە و نەجات

ناویان بەسجدەی سەهو مشهورە بوغیری سەهویش بونیان مذکورە

ئەمسجدە ئەبری بەشەرعی انور بوتەرکی مأمور یا فعلی منکر

یا شك لە زیادی فعلی کراوە ئەگەر قابل بی زیادي لەو ناوە

جا باش گوي بگرە بوشرح وتفصیل هەر چیت پی ئەلیم بیکە بە دلیل

ماموري متروك گەر لە ارکانە بە سەر گرتنەوەي واجب بزانە

جا ئەگەر ئەوەت بە بیر کەوتەوە لە پیش وینە یا ئەگەریتەوە

ئەگەر ناکاتی گەییت بە وینە بیکە و گوي مەدە تو بەو مابەینە

لە پیش سلامیش دو سجدە ئەبري جبري ئەو ترکە بەم سجدە ئەکری

ئەگەر ابعاضە هەر سجدەي ئەوي سهواً یا عمداً ترکی هەل کەوي

گەرانەوەیش بوي پاش گەیین بە فەرز

عمداً مبطلە حالی بە لە دەرز

لکن بو ماموم واجبە ئەگەر بگەریتەوە امامی رەهبەر

بەم شرطە بە سهو بگەریتەوە عمداً مبطلە ئەگەر بیتەوە

سجدە سنتە بو فعلی منهی ئەگەر مبطل بی عمدي نەك سهوي

وەك خواردنی کدم بەسهو وخەتا یا وەکو تطویل بەرکنی کوتاه

وەکو اعتدال ئەي براي جوان یا دانیشتنی بەینی سوجدەکان

یا خود تکراري رکنی لە افعال وینەي رکوعو سجدە و اعتدال

یا رکنی قەولی بگویزیتەوە یا خود بە تکرار بخوینیتەوە
ئەو دو سوجدانە دەوان بودەردی نەقلی سهوي بی یا خود بە عمدی
گەر نەقلی عمدي لیت نەدا ضرر بەوینەي رکنی الله اکبر
هەر فعلی سهو و عمدي خەتەرە سجدەي پی ناوي چون بی ثمرە
وەکو کلامی زوری خەرافات چونکی لە بو نویژ نەبی بە آفات
هەر چیش مطلقا ضرری نیە چون بی ضررە سجدەی بو چیە
وەکو هەنگاوی یا التفاتی چونکی ضررت بەوە ناگاتی
کە بەجیت هینا رکنی لە ارکان لکن کەوتیتە وەسوەسە و گومان
مثلا لە پاش رکاتی سیهەم ووتت سی هەمە یاخود چوارەم
ئەبی ئەو شبهە لە دل دەرینی رکاتی چوارەم بو خوت بخوینی
چونکا زیادی بو ئەو رکعتە قابلە سجدەی سهوت سنتە
لەمە زیاتر تفصیل نادری چون ذهنی منال هەلی ناگری

باسی سجدەی تلاوەتی قورآن

هەر کەس خوندیەوە آیتی سجود سنتە لە بوی سجدە بو معبود
یەك سجدەی جامع بوشرط و ارکان عینا بە وینەی سجدەی نویژەکان
لە غەیری نویژا یا لە نویژا بی ئەگەر لە امام تاك و جیا بی
چونکی ماموی فرعی امامە سجدەی تابعی سجدەی امامە
ئەما لە نویژا تکبیر و سلام بو ئەم سجدەیە نایێتە ئەنجام
هەروا سامعیش بو ئەو آیتە ئەگەر مشروع بی ئەو قرائتە
جا نەخوازە لا کەشەخسی قاري خوی سوجدە بیا بوذاتی باری
نەك بو خویندنی لەش پیس یاخود مەست یاخوندنیکی بیجیگە ونا وەخت

آیەتی سجدە چواردەن لەقورآن   بوت بیان ئەکەم تا بین عیان
لە اعراف و رعد لە نحل و اسراء   یەکی لە مریم دوانیش لە حجا
فرقان و نمل و ﴿ الم تنزیل ﴾   حمی سجدە ئەی برای جلیل
نجم و إنشقاق سورەتی علق   تیایانە هەیە جی ی سجدە بە حق

***

لەوانە نیە سجدەی سورەی صاد   ئەو سجدەی شکرە بو رب العباد
وەختی خوی داوود علیه السلام   سجدەی شکری برد بو خوای علام
ایمەیش هەر سجدەی ئەو شکرە ئەبەین
کە بە خویندنی ئەو باسە بگەین
لە وختی نویژا ئەم سجدە نیە   لە سەر سنەتی خیر البریە
هەم سجدەی شکری حدوثی نعمت   یا سجدەی شکری لاچونی زەحمەت
یان هی بینینی گیرودە وبی دین   لە غەیری نویژا ئەبرین بە یقین
اینجا تکبیری تحرم ئەکری   لە پاش سجدەکەیش سلامی ئەدری

باسی نویژی جماعت

ئەگەر طالبی بو أجر و رەحمت   حاضربە لە بو نویژی جماعت
بە دلیلی شرع أصح وەهایە   فرضە ولکن فرضی کفایە
مەرتەبەی بەرزە بە قدر و بەها   بیست و حەوت پایە لە نویژی تەنها

شروطی نویژی جماعت

شروطی زورن ئەوەل بلیم بوت   قصدی اقتدا بە إمامی خوت
دوهەم ئەمەیە باورت وابی   کە نویژەکەی ئەو ساغو رەوا بی
پیش نەکەوتنە سی هەم لە امام   لە غەیری کاتی خوف و التحام

شرطی‌چوارمم به شیوه‌ی اجمال	دواکه‌وتنی امام له افعال
به‌لام پیویسته لیره‌دا تفصیل	باش حالی بیه ئه‌ی برای جلیل
له تحرما ئه‌گه‌ر پیش که‌وی	یا هاو ترازوی امام ریکه‌وی
نویژت به‌تاله چونکی بو مأموم	پاش که‌وتن لیرا واجبه معلوم
له غه‌یری ئه‌وا پاش و پیش که‌وتن	به دو روکنی ساغ ئه‌گه‌ر ریکه‌وتن
مبطله له بو نویژی جه‌ماعه‌ت	ئه‌گه‌ر له بو تو نه‌بی معذره‌ت
پینجه‌م بو نویژی امام و مأموم	هاو ره‌نگی شرطه بزانه معلوم
ده‌ی له‌م پینج فه‌رزا نیه له امکان	قدوه به نویژی مانگ و روژگیران
هه‌روا اقتدا نادری اجازه	له بو پینج فه‌رزه و نویژی جه‌نازه
شه‌شه‌م پیویسته ئه‌هلی جماعت	هاوری‌ی امام بن بو فعلی سنه‌ت
ئه‌گه‌ر فاحش بی اختلاف له‌وی	وینه‌ی ئه‌م باسه ئه‌گه‌ر ئه‌ته‌وی
کاتی ته‌رکی کرد امامی افضل	سجده‌ی تلاوت ته‌حیاتی ئه‌وه‌ل
ئه‌بی نه‌یان‌کا مأموم به‌و حاله	ئه‌گینا بی شك نویژی به‌تاله
حه‌وته‌م آگاپی له فعلی امام	وینه‌ی رکوع و سجود و قیام
به دیتنی خوی یا بری مأموم	یابه بیستنی ده‌نگیکی معلوم
هه‌شته‌م گردبون له یه‌ك مکانا	به ده‌ستوری شرع ئه‌ی برای زانا
یاله مزگه‌وتا یا له ده‌ره‌وه	گشت احتمالی ورد بکه‌ره‌وه
وه‌ستان‌یان ئه‌گه‌ر له مزگه‌وتایه	اقتدای مأموم شرعاً ره‌وایه
یا مابه‌ین یان مسافه‌ی زور بی	یه‌کی له سیه‌ر یه‌کی له‌خور بی
یا له‌و مابه‌ینا حائل بی بنا	دیوار په‌نجه‌ره یا صفحه‌ی مینا
حا. دام ئه‌و بنا خاوه‌ن ده‌رگا بی	وه‌ها هاتو چو به‌وا ره‌وابی

یانی قابل بی چون و حەرەکەت بو شوینی امام بەگویرەی عادەت
بەرەو روی قبلە بەریك و رەوان یاپشتەو قبلە یاخود لە سەرشان
با ایستاش دەرگا باش داخرابی ما دام بەمزمار قائم نەکرابی
بەلام فەتاوای حاشیەی (بغیە) ئەلی قەید نا کا زەرەری نیە
هەر چەند بە بزمار قایم کرابی ئەمە ئەزانی هەر کەس زانا بی

لە مزگەوتە هەیوانی مزگەوت

وەکو مزگەوتە هەیوانی مزگەوت لەهەر لایەکی مزگەوتا ریکەوت
لە سەر دلخوازی ئەهلی عبادەت قرار درابی بو نویژ و طاعت
بو وەختی بەهار یا فصلی پایز یا لە بو هاوین کرا بی تەمیز
سەری گیرا بی بەوینەی هەیوان یا سەر پەتی بی وەکو سەکوکان
با آگات نەبی لە وەقفی ئەوجی یا لە بەینابی جادەی تازە ری
مادام نەزانی تازە بنایە ئەگەر وەهابو حکمی جیایە
وەهایە نصی تحفە و شیروانی لە جماعتا لە جلدی ثانی

***

هەم لە مزگەوتە هودەی منارە ئەما مشروطە بەم اعتبارە
لەمزگەوت یاخود هەیوانی ئەوی ریگای هاتو چوی لە بو ریکەوی

***

جیی مؤذن و امام و خادم هودەی طلبە و مدرسەی عالم
حکمی مزگەوتیان لە بو بزانە کەلای مزگەوت بن بەم موقعانە
ما دام نەزانی وەختیخوی واقف جیای کردونەوە ئەی برای عارف
نەقلی شیرطانی وایە بی خلاف لە بابی وقف و بابی اعتکاف

لە مزگەوت نیە حەریمی مزگەوت   باسی حەریمیش ئەکەم بەریکەوت
حەوش و ری بازو جیگەی خەوش و خال
بەردەمی دەرگا بو هاتو چوی مال

باسی ئەوەکە امام و مأموم هەردوکیان لە دەرەوە بن وەك دەشت و بیناى غەیرە مزگەوت یاامام لەمزگەوت ومأموم لەدەرەوە یا بەپیچەوانەی ئەمە

مأموم لە دەرو امام لە مزگەوت   یا عەکسی ئەمە هەرکاتی هەل کەوت
یا ئەگەر هەردو وان لە دەرەوە   ئەم چەند شرطانە بخوینەرەوە
بو پیك هاتني معنای اجتماع   زیاد نەبی بەرین یان لە سیصد زراع
لەو شوینانە بی حجاب و حائل   بو بەینی قەوم و امامي فاصل
ئەگەر حائل بو صاحب دەرگا بی   کەسی کی وەهای لا راوەستا بی
بشی بو امام بەو سیمایەوە   بو ئەو کەسانە وان لە دوایەوە
وضعي امامیش بزانی معلوم   بە دیتني خوی یا بری مأموم
کاتی عبوریش پیویستە برام   بی پشتە و قبلە بگەی بە امام
ئەما لە کاتی صفی بنایی   بە صفی ئەویان هیچ لازم نایی
چون لە طریقین اصح ثانیە   ئەم اتصالە معتبر نیە
لەم مسائلا تحقیقاتم کرد   روانیمە کتیب بە فکریکي ورد
تحفە و شیروانی و حاشیەی جمل   حاشیەی کوردی تەواو مکمل
ئەگەر خطایەك واضح بو بوتان   اصلاحی بکەن بە خیری خوتان

اقتدای کی بە کی رەوایە یا رەوا نیە ؟

شرعاً دروستە اقتدای سلیم   بە انسانیکي سلس و سقیم

هەر وا واقتداي ژنی طاهرە بە مستحاضەي لا متحیرە
هەم دەس نویژ گرتو بە تیمم کەر بەو شرطە قەزای فەرض نەبی لەسەر
حاضر بە قضا واجب بە سونەت بالغ بە منال خاوەن مەعرفەت
عەکسی ئەمانەیش لازمە فهمی نەك پیاو بە ژن قاري بە امي
انسانی امي وایە تحدیدي مخل بي بە حرف یا بە تشدیدي
بە اسقاطی ئەو یا خود بە ابدال
(مي) لە شوینی (حي) (زی) لە باتي (ذال)
(ارت) امي‌یە کە بە بي محل حەرفي دەغمم ئەکا هەر چەند بەبدل
هەر وەها (الثغ) کە بي ادغام ئەگوریتەوە حرفي لە کلام
بەلام قەید نا کا (لثغە) بیکی کەم بە قەولی ابن سریجی اکرم
مکروهە قدوە بە (فافا) و (تەم تام)
هەم بە (لاحن)ي نە گوري کلام
ئەگەر بیگوری ونەچار بي ئەشی بووەك خوی باشە و بوقاری ناشی

باسي نویژی جمعە

برا لە باتي نویژي نیوە رو دو رکات جمعە فەرزە لە سەر تو
لە سەرامری شرع چەن شرطي هەیە ئەبي بینە جی بو ئەم جمعەیە
وەختي نیوە رو و وضعي جماعت قصدیشی شرطە لە سەر شریعت
هەم شرطە بکری لە نیو ولاتا یاني لە خطەی شار و دیهاتا
کاتي دور کەوی لە جیي معمورە یقین ئەو جمعە لە صحەت دورە
نابي جمعەی کەی لەسەر پیشکەوی یابە یە کەوە دوان ریکەوي
مەگەر زەحمت بي جا بەنا چاري تعدد ئەبی بو ئەهلی شاري

هەم شرطە چل پیاو آزاد و هوشیار
وطنی و جی‌گیر لە دیهاتو شار
نەك ژن‌وشیت وغەریب و ریبوار یاخود کوچەری ونیشتەجی‌ی‌دەوار
بخوینیتەوە خطیبی ادیب دو خطبە لە بو ارشاد و تأدیب
ارکانی خطبە پینجن محقق لە هەردو یانا حمد و ثناي حق
لە گەل صلاوات لە سەر پیغمەر اینجا موعظەي خیر و معتبر
پایانی ئەوەل آیەتی قورآن ئەنجامی ئەمیان دعاي مؤمنان
لەش پیس نەبونە و دەس نویژیکی جوان
خو داپوشین و پاکی لەش و گیان
خطیب راوەستی لە هەر دویانا باش دابنیشی لە بین یانا
پیوستە چل کەس رکنەکان ببیەن کەم و بیشیکیش مەعناي تی‌بگەن
لە پاش زوال و لە پیش نویژا بن بە زمانی عەرەب چاك دا رژابن

خطبەی باقی نویژەکان

دو خطبە لە بو نویژي جەژنەکان نویژي باران و مانگ و روژگیران
ئەخوینریتەوە لە پاش نویژەکان بە مناسبی وضعی روژە کان

خطبەی موسمی حج

چوار خطبەی بي نویژ سنی حجە دو خطبەی روژي حەوتی ذی‌الحجە
ئەخوینرین لە نیو مسجد الحرام بو آدابی حج بە نەهجی اسلام
یەکی لە منی لە روژي جەژنا چوارەم لە روژی دەرچون لەمنا

نویژی جمعە بە کەم تر لە چل‌کەس

ئەگەر ری نەکەوت چل‌کەس بەتحدید بە کەم تر لە وەیش ئەکری بەتقلید

چەن قەولی هەیە حضرتی امام مختارن لە لای علمای اعلام
قەولی بە دو کەس قەولی بە چوار قەولی بە دوازدە پیاوانی احرار
ئەوەل لە جمل بەلام اعانە ئەلی تقلیدیان بە باش بزانە
کاتی بە تقلید جمعەت کرد ئەتو سنتە بشکەی نویژی نیوە رو
بە جماعەت بی یا خود بە تەنها فقط جماعت باش ترەو بە بەها

بەچی ئەگەی بە جمعە دا

هەر کەس رکاتی لەم نویژە بکا لە جەماعەتا بە جمعە ئەگا
ئەگەر نا لە پاش سلامی امام نویژی نیوە رو بینیتە ئەنجام

سنەتەکانی جمعە

سنەتە لە بو طالبی جمعە لە بەر رەضای حق نەك ریا و سمعە
خوی بشوریتو نینوکی بکات موی بەر سمیل و سنەتی لا بات
بکاتە بەری جلیکی خاوین سپی بی چاکە لە سەر تاداوین
خوی بون خوش بکا بەیانی بروا دەم بە ذکرەوە بە شەرم و حەیا
نزیکی خطیب بە دل گوی بگری ئەگەر دوریش بوبخوینی ذکری
لە شەو و روژي جمعەی منور صلاوات زور بدا لە سەر پیغەمبەر
خویندنی الکهف ایضاً سنەتە مایەی رزگاری فتنە و زەحمتە
دعا لە روژا زور مستجابە بە خصوص دوعای (ساعەی اجابە)
کە خطیب دانیشت لە سەری منبر تا هەر دو خطبە ئەگەنە ئەو سەر

مکروهات و محرماتو اعذاری جمعە

خرید وفروش پاش وەختی زوال مکروهە لە سەر شرعی ذی الجلال
بەلام ئەمانە پاش بانگی دوهەم قطعا حرامن بە شرعی اکرم

هەنگاو هەڵ هینان لە سەر شانی عام　　شرعا مکروهە و لای بعضی حرام
خواردنی شتی کە ناخوش بی بوی　　مکروهە و ئەبی بە عذریش لەبوی
هەر وەکو قوری لەسەر ری گوزەر　　جلی وای نەبی کە بیکاتە بەر
یا سەرما و گەرمای لەطاقەت بە دەر　　یا ترسی فتنە و آشوب و خطر

سنەتەکانی خطیب

سنەتە خطیب وەختی بیتەماڵ　　عدد حاضر بی تەواو و کەماڵ
جا سـلام بکا لە سەر جماعت　　نویژی تحیەیش بە شرطی وسعت
اینجا سەرکەوی بو سەری منبر　　یاخود شـوینیکی بەرزی معتبر
کە گەیشتە سەر روبکا لە عام　　بە دەنگیکی بەرز لی یان کا سـلام
بانگ دەر پاش جواب دەس بکا بە بانگ
بە دەنگیکی بەرز شـیرینی شەش دانگ
لە کاتی بانگـا دانیشی خطیب　　جا هەڵسیتەوە بو وعظ و تأدیب
بە خطبەیەکی کورتی بە مانـا　　ارشـادیان بکا بو دین و دنیـا
بە دەستی راستی لای منبر بگری　　بەرەو روی کومەڵ ئەم لاو لا نەگری
بە چەپ شمشیری یاخود گوچانی　　پالی پیـوە دا هەتـا ئەتـوانی
لە پاش خطبەکان فەورا بیتە خوار　　دەس بکا بە نویژ بە شەرم و وقار
کە نەجات یان بو ایتر دل شادن　　بو ایشـی خویـان بە حق آزادن

باسی کورت کردنەوەی چوار رکاتی بە دو رکات

نویژی نیوەرو و عصر و خەوتنان　　کورت ئەکرینەوە لە سـەفەرەکان
کاتی شروطی جی بە جی بی　　یەکەم مسـافە دو منزل ری بی
دوهەم حەلال بی برینی ئەوری　　سیهەم بزانە کە بو کوی ئەچی

چوارەم ئەمەیە اقتدا نەکا بە هەر امامی نویژ تەواو نەکا
پینجەم نیەتی قصری بیتە دل لە گەل تکبیرا ئەی برای فاضل
حەوتم زانینی آدابی قصرە هەشتەم دەوامی وضعی سەفەرە
ابتدای سەفەر ئەی برای گیانی وەختیکە دەرچی لە آوەدانی
ئەگەر گوی نەدا بە قصری صلات تا دورکەوتەوە ریگەی چەن سەعات
دومنزل ریگای ئەگەر بو ماوە قصری بو ئەکری لەو جی بەولاوە

٭٭٭

کاتی گەیشتی بە عەینی مەرام قصرت بوهەیە ئەی برام بەفام
ئەگەر مانەوەي چوار روژی تەواو لە دل تا نەبی ئەی برای خوش ناو
بەلکو ئەگەرتو وەهات هاتە دل بەکەمتر لە چوار حەل ئەبی مشکل
کەچی بوت نەکرا بە قضا و قدر توش هەر لە فکرای کە برویتەدەر
هەتا هەژدە روژ لە سەر ئەم حالە شرعا قصری نویژ بوتو حلالە

٭٭٭

ئەما بوت نابی قصری نویژ ئەگەر مانەوەی چوار روژ بینیتە نظر
هەم بە قراری نیەتی رجوع قصری نویژەکەت لی ئەبی ممنوع
کە گەرایتەوە ئەگەر هاتە جی شروطی پیشو قصرت بو ئەکری
تا عەینی شوینی ابتدای سەفەر وەها لە شرعا بوە مقرر

جەمعی نویژەکان

نیوە رووعصر و مغرب و عشا جمع بکەرەوە کیفما تشاء
لە سەفەریکا دو منزل ری بی کە شرطی قصری تیا جی بە جی بی
بو جمع التقدیم سی شرطی کامل قرار دراوە ئەی برای فاضل

نویژی ئەوەل یان لە پیشا بکەی		اینجا دوهەمیش هیچ تەفرە نەدەی
نیەتی جمعی دوهەمت بی		لەو کاتا ئەوەل ئەهینیتە جی
باهیشتا وەختی ئەوەل یان مابی		بگەیتەمال و سەفەر تەواو بی

***

قرار دراوە بوجمع التاخیر		دوشرط لەوانا قط مەکە تقصیر
نیەتی جمعت بی لە بو یان		بەر لە انتهای وەختی ئەولیان
هەروا سەفەرت دەوامی ببی		تا ئەو دونویژە هەر دو تێنەجی

قصر و جمع بە یەکەوە

وەکو قصر و جمع بە یەکە یەکە		هەر دو پیکەوە ئەکرین بی لەکە
بەڵکو واجبە لەگەل جمعا قصر		کاتی نیوەروت گەیاندە لا عصر
مادام دەس نەدا لە وەختی ئەودا		هەر دویان تەواو بکەی بە ئەدا
لیرا وەکو جمع قصریش لازمە		قصەی تحفەیە و قولی عالمە

جمع التقدیم لەبەر باران

جمع التقدیمش لە کاتی باران		پایز یا زستان یا لەبەهاران
سی شرطی هەیە کاتی کە هەلکەوت		جماعت بو نویژ دوری بومزگەوت
بارینی باران لە وەختی ئەوەل		ئەوەل و آخر نەبی معطل
هەم لە ئەوەلی نویژی دوهەم یان		لە شەریعەتا کراوە بەیان

جەمعی تقدیم و تاخیر بو نەخوش

جائزە لەبو نەخوشی زوبر		هەم جمع التقدیم هەم جمع التاخیر
قەولی إمامە هەرچەن ضعیفە		تقلیدی بوخوت گەلی ظریفە

مختاری روضـة و ابن المقری‌یـه اذرعی ئـه‌لی (مفـتی به) یـه
ئه‌ما له جمعا تقـدیم یا تأخیر له شرطه‌کانا هیچ مه‌که تقصیر
هـه‌م لازم ئه‌کا مرض و کسـل ئـه‌وه‌لی هـه‌ردو آخـری ئـه‌وه‌ل

ئه‌و نویژانه که سنه‌تن

له‌سـه‌ر دو به‌شن نویژانی سـنه‌ت له به شـیکیـانـا هـه‌یـه جماعـت
به‌یان یان ئـه‌که‌م به‌نهجی پـایـه له‌سـه‌ر فـه‌رموده‌ی اهـلی درایـه
دورکات جه‌ژنی رمضان و قوربان به‌یـنی اشراق و زوال بـه‌میزان
پاش ئه‌وان نویژی کسوف وخسوف دورکات نویژن به‌شیوه‌ی معروف
له هـه‌ر رکاتی هـه‌یه دو قیام بو دوفاتحه دو رکوع تـه‌مام
نویژی استسقا بـو داوای باران دو رکات نویژه به‌شرط و ارکان
له‌پاش ئه‌مانه دو خطبه‌ی ظریف بخوینـیتـه‌وه خطیبی شـریف
جانویژی وتری به‌قدر و میزان پاش تراویحی مانگی رمضان
یه‌کوسی وپینج وحه‌وت و نوویازده دو دو تحیات و سلامی ساز ده
رکـاتی آخر تحیات و سلام ئه‌م شیوه باشه به‌شرعی اسلام
اینجا تراویح پاش عشـا ته‌مام بیست رکات دودو تحیات و سلام

***

بوقسمی دوهـه‌م جماعت نـیه به‌وینـه‌ی ضحای صاحب مزیه
له پاش اشـراقـه تاوه‌ختی زوال دورکات تا هه‌شت به‌قدرو أجلال
جانویژی احرام جانویژی طواف دورکات نویژی بی شبهه و خلاف
ئه‌م جاره نویژی تحیه‌ی مسجد له‌نیو مزگه‌وتو رحبه‌ی مساجد
ئه‌م جاره نویژی سنة الوضوء که‌ده‌س نویژت گرت به‌جی بینه‌زو

دو رکات لەمالا کاتی چویتە دەر | چەبوسەفەر بی و چە غیری سەفەر
کە هاتیتەوە لە سەیری سەفەر | دو رکات لەمزگەوت باشەومعتبر
لەبەینی وەختی مغرب و عشا | نویژی اوابین وەختیەتی برا
لە دو رکاتە هەتا بیست رکات | بەپی ی نارەزوی ئەوکەسەی ئەیکات
نویژی تهجد یا صلوة اللیل | پاش بعضی نوستن بەرەغبەت ومەیل
هەم سنەتە نویژ بو استخارە | یانی داوای خیر لەو خەبەر دارە
صلوة الحاجە بودفعی حاجات | دو تا دوانزەیە اینجامناجات
زور خیری هەیە صلوة التسبیح | لەهەر رکاتی حەفتا وپینج تسبیح
لە پاش فاتحە و سورەتی قورآن | پانزە جار تسبیح بوخودای منان
دەلە رکوعا دەلە اعتدال | هەر سجدەیدە بی غەم و مەلال
دەلە جلوسی ما بەینی ئەوان | دەبو دانیشتن لە پاش سجدەکان
چوار رکات نویژە روژبەیەك سلام | شەو بەدوسەلام بگات بە ختام

☆☆✱☆

بو وتری غەیری مانگی رمضان | جماعت نیە بە شرعی یەزدان
هەروا رواتب خیریان دیارە | بوت بەیان بکەم لە سەر ژمارە
دوپیش بەیانی وپیش نیوەرو چوار | لە پاش نیوەرویش چوارن بەقەرار
چوار بەر لەعصر و دو بەر لە مغرب | دو لە پاش مغرب ئەی برای طالب
لە بەرو دوای عشادا دو دو | ژمارەی ئەمانە گەیبە بیست و دو

☆☆☆

مؤکد لە ناو قسمی رواتب | خیریان زورترە بە چەن مراتب
دو بەر لە صبح و پیش نیوە رو دو | پاش ئەو و عشاو مغریبش دو دو
پاش رتبەی وترە راتبەی سحر | جا هەشتەکەی تر بگرە بەر نظر

شوریٖ کفن و نویژی مردوان دەفنیشیان فرضه گوی بگره جوان
حتی منالی له بارچوی مردو ئەگەر نشـــانەی حەیاتی پی بو

شورینی مردو

غسلی ژن بو ژن پیاو بو پیاو سنەتی دینه ئەی برای خوش تاو
هەر وا دروسته عکسی ئەمانه ئەگەر محرم بن ئەو انسـانـانه
ئەگەرری نەکەوت کەسی مەحرەم بی له باتی غسلی تیمم ئەکری
عمومی لەشی چه پیست و چەمو چه پەنامەکی چه بەدەرو بو
منالی نیری خەتەنه نەکراو تیمم ئەکری پاش غسلی به آو

کفنی مردو

کفن پیویســـته بو شخصی مردو بوت بیـان ئەکەم حالی بیه زو
ساتری لەشی سەر تاپای بالا فرضی قطعی‌یه حقه بو خودا
دوهەم و سی‌هەم حقه بو مردو منعی ناتوانی وارث هەر کەس بو
بەلی ئەگەر قەرز مالی دابگری قەرزار ئەم دوەی پی منع ئەکری
له سی زیاتر خلافه و مهجور ئەگر ورثه تیـا بی محجور
جا ئەگەر سی بون بالەفافه بن سپی و سەر تاپا و به نظافه‌بن
ئەگەر بون به پینج وایه معتبر پیاو سی لەفافه و کراس و میزەر
ژن دو لەفافه و کراس و ازار لەگەل سەر پوشی پیی ئەلین خمار
ئەژنو تا ناوك ازاره بیناس له ناووك تا سەر پی ئەلین کراس
ورده پارچەکان له ژیر لەفافه پیوه ئەپیچرین زور به لطـافه

نویژی مردو

فرضی کفایه یه نویژ لەسەر مردو له دوای شورینی ئەندامی هەمو

به شەرطی پاکی محل و جیگەی | پاکی ئەوجلەیش بەسەریا ئەدەی
بو پاکی جیگا حاشیەی جمل | بیانی ئەکا صریح نەك مجمل
رکنە چوار تکبیر هەمو لە قیام | لە پاش ئەوەلیان فاتحە تمام
لە پاش دوهەم یان صلوة وسلام | پاش سی‌هەم دوعا پاش چوارەم سلام
جماعت چاکە چاکتر بەسی صف | بەروایتی خلف لە سلف
لە سەر چەن مردو پیکو دابنری | بەتەنها نویژی اکتفا ئەکری
بەم شرطە ولی بەمە راضی بی | والا بەجیا نویژ یان بو ئەکری

دفنی مردو

جاوەختی دفنە بو شخصی مردو | لە سەر سەفەری باشە بروا زو
بە وضعی حورمەت بەسیری سرعت | بو سەر مقبرە بکەن حەرەکەت
بەقەد قامەتی قەبری قول بکەن | چال و گوریچە یا چال و لاکەن
لە پاش داپوشین سنتە تلقین | هەم دعای تثبیت بەدینی مبین
ارواحی مردو باش آگادارن | لە وضعی خویان باش خبردارن
روح جوهریکە لطیف و قدسی | دورە لە مادەی کثیفی شخصی
عالەمی قبریش پی ئەلین برزخ | وینە بەهەشتە یا وینەی دوزەخ
بەوینەی نوستو زەحمەتو رەحمەت | واردی ئەبی نقمەت و نعمەت
هیچ قصەیش ناکا هەتا نوستوە | عیناً ئەم وینە وینەی مردوە
باوەرت بی ئەگەر چی غیبە | فەرمودەی حضرت بی شبهەو ریبە
ثابت مان بکا خالقی کونین | لە سەر جوابی باشی ملکین
بە یمنی روحی سیدی انام | برژی بە سەریا صلاتو سلام

ركنی سی‌هەم لەفصل سی‌هەم‌دا

ئەلیم بەعونی رب العالمین لە سی هەم فصلا ركنی سی‌هەمین
ركنی سی‌هەمین سەر فطرە و زەكات بە مسلمانی مستحق بدات
هەشت صنفن لە سەر بیانی قورآن ایستە چوارن بوت ئەكەم بیان

فقیر

فقیر و مسكین سەفەری و قەرزار چوارەكەی تریان فەوتاون یەك جار
فقیر ئەوەیە هەژار و لات بی یا بەشی‌كی كەم بە دەستە لات بی
مثلا ئەگەر ویستی دە درهەم چوار درهەمی بی یا خود لەوەكەم

مسكین

مسكین ئەوەیە لەكسبو لەمال شتیكی ببی مصرفی حلال
اما ناقص بی بەشیكی كەمی لە دەدا كەم بی چوار درەمی

شرطی زەكات دان بەفقیر و مسكین

بەم شرطە زەكات بەمانە ئەدری كەس یان نفقەی شرعی وەرنەگری
لە باب یااولاد یاژن لەشوی خوی یا ئەو نفقەی كافی نەبی بوی
اینجا بو كاسب ئەونەی پی ئەدری بكری بەمایە و كسبی پی بكری
بو غیرە كاسب ئەوەنە ئەدری بژی بە عادت هەتاكو ئەمری
نابی بە مانع مسكن و لباس ئەسپی سواری وحاجەت و اساس
یا خاك و باخی كە وارداتی كفایت نەكا بو نفقاتی
یا خود كتیبی تدریسی استاد یا بو تیا خوندن یا وعظ و ارشاد
هەم مانع نیە كسب نەكردن چە لە بەر تدریس چە لە بەر خوندن

نەك بو مانەوەی لە خلوە خانە   یا بە نوافل طەی کا زەمانە

قەرزار

سیھەم قەرزارە پێ‌ی‌ئەدری زکات   لە سەر دەستوری دەریخەم لە لات
ئەگەر قەرزارە بو دفعی فساد   یا بو اصلاحی ما بین عباد
پێ‌ی ئەدری زکات بادولەمەن بێ   با نەخت و جنسی بە حوقە و مەن بێ
ئەگەر قەرزارە بو نانی میوان   یا بنای مزگەوت یا بو پردوخان
یا مصلحەتی عامەی اسلامی   قەرزی ئەدریتو گشت بە تەمامی
ما دام بە پارە دەولەمەن نەبێ   ایتر با مال و املاکی هەبێ
ئەگەر قەرزارە بو مصرفی خوی   ما دام ئەو صرفە حلال بوی بوی
یا حرام بو بێ ئەما بە راسی   توبەی کرد بێ بو خودا ناسی
پێ‌ی ئەدری زەکات ئەگەر خوی نەی بێ
ئەونە قەرزە کەی بکا جی بە جی
هەروا ضامنی قەرزاری هەژار   نەك یەکی بمری بێ مال و قەرزار

سەفەری

چوارم صاحبی سەفەری حلال   وەکو سەفەری تحصیلی کمال
یا صلەی رحمی براو خزم و خویش   یا بو بینینی دوستی دل راکیش
حتی سەفەری تبدیلی هوا   کە لە بو نەخوش ئەبێ بە دەوا
نەکو سەفەری انسانی حیران   بێ سود بگەری لە دی یا شاران

زەکاتی باوك بو ئەولادی قەرزار

باوك و دایکیکی مال و ثروت دار   زەکاتی ئەشی بو رولەی قەرزار
یانی بەبونەی حالی قەرزاری   نەك لە بەر حالی لاتی و هەژاری

هەروا پێی ئەدا زەکاتی ماڵی — لە بۆ مصرفی ژن و عەیالی
چونکی مجبورە باوکی صاحب مال — لەبۆخەرجی خۆی نەك خەرجی عەیال
هەروا رەوایە ژن بدا زەکات — بە شوی فقیری بێ اوضاع و لات
با مالی بگا بە حدی نصاب — ما دام بەش نەکا بۆ خرجی اسباب
تحفە لەباسی قسمی صدقات — ئەمانەی تیایە معلوم بێ لە لات

(زەکاتی فطرە یا زەکاتی سەر)

هەر کەسی ببێ زیاد لە نەفەقە — بۆ خۆیو اهلی کە مستحقە
لەشەوو رۆژی جەژنی رمضان — سەر فطرە بێنێ لە بۆ داماوان
ئەندازە کەیشی بۆ هەمو سەری — لە قوتی غالب صاعیکە ئەدری
صاعی چوار مدە بەضبطی عادل — چوار مشتە اما مشتی معتدل
شەش صەدو هەشتاو پێنج دِرەمی زیو — چوار صەدو حەفتاو نۆ مثقال و نیو
بە وزنی غرام دو کیلوی تەمام — لەگەسی صەدو نەوەدو حەوت غەرام

(زەکات لەچەن شتا واجبە)

زەکات واجبە بە پێی شریعت — لە نقد و جنسی مالی تجارەت
لە هەرچی بشی بۆ قوتی انسان — لە سەر آرەزو نەوەك بۆ داماں
وەکو برنج و گەنم و جو و زەرات — ماش و نیسك و نوك هەم باقی اقوات
بە وینەی خورماو میوژ و تری — ئەمانە هەمو زەکات یان ئەدری
لەمەرو بزنا زەکات دەر ئەکری — ووشترو گای ئیشی پێ نەکری
جایەکە یەکە تفصیلیان ئەدەین — بەیانی شرطی زەکاتیان ئەکەین
لە آلتون وزیو دەر ئەکری زەکات — الا خشلی ژن بت بی معلومات
حدی زەکات یان بەبێ باس و قال — بوزیو صەد وچل آلتون بیست مثقال

مالی تاجریش بەگویرەی قیمەت | حسابی ئەکەن اهلی شریعت
ئەمانە هەر دو پاش مدەی یەك سال | چل یەك یان ئەدری تەواو و کال
آلتون و زیوی دەربکرین لەکان | چل یەك یان ئەدری بی‌طولی زەمان
خەزینە کونەی پیش عهدی اسلام | پینج یەکی ئەدری فوراً بالتمام

حدی زەکاتی قوت

پینج وسقی تەواو نصابی قوتە | ئەگەر لە تویکل سادەیە و روتە
دە وسقە ئەگەر بەقەپاخ و توك | هەل گیری وەکو پەرشە یاچەلتوك
ئەو پینج وسقانە کە حدی قوتە | هەزار و شەش‌صەد رطلی مقسوطە
جمعا چون رطلی نەوەد مثقالە | صدو چل و چوار هەزار مثقالە
هەر مثقالیکیش ئەکا پینج غەرام
بویە حەوت صەدە و بیست کیلوی تەمام
بە تەنەکەی نەوت کە پیی ئەلین پوت
چل و شەش تەنەکەی دار مالی مضبوط
بە وەزنی تەبریز کیشانەی نصاب | دوصەدو بیست و پینجە بە حساب
دەیەك یان ئەدری ئەگەر بە باران | آو بخونەوە یا بە جوباران
ئەگەر آو بدرین بەوینەی دولاب | بیست یەك واجبە بەگویرەی حساب
دوقسم گەنم ئەدرینە دەم یەك | لە سالیکا بن بەبی شبهە و شك
نەك دو نەوعە قوت لە یەك جیابن | پیوستە هەمو لەمە آگا بن
کری‌ی جوتیار و وەرزیری خەلە | نابی دابشکی لە عەینی خەلە
حەق دەسی وەکو حقوقی شوان | عەلاقەی نیە لە سەری حەیوان
هەر وەها حقی صاحب زەویەکان | جیا ناکریتەوە لە جەزری خەرمان

حەیوانی کە زەکاتی لی بدری

حەیوانی زەکات وا مقررە وشتر و گـایە هەم بزن و مەرە
وشتر حەوالەی وشتر دارانە گا و بزن و مەر هەن لەم کوردستانە

زەکـاتی گا

لەسی سەر گادا یەك سالیکی می ئەدری بو زەکات بە محتاجی جی
کە گەیی بەچل دو سالی ئەدری بی عەیب و نقصان بەم شرطە می بی
کە گەی بە شەصت نیریکی دو سال ایتر ئەگوری فەرزی صاحب مال
یانی بو سی سەر نیریکی یك سال یا لە چل سـەرا می یەکی دو سال

زەکاتی بزن ومەر

هەر نەوعیکت بو لە بزن و لەمەر سەریکی ئەدری کە بو بە چل سەر
ئەگەر بزنت دا فەرزە دو سالی ئەگەر خومەر بو باشە یەك سالی
صەد و بیست یەك حقی دوانە بو دو صەد و یەك واجب سیانە
لە چوار صەد سەرا واجب چوارە ئەوجا بوصەد سەر سەری قەرارە
بو زەکات ناشی عەیب دار و نەخوش
بەرخ و کارژەلە ئەی برای بە هوش
مەگەر نصابی لە سـالا بمری جا لە بەچکەکان زەکات یان ئەدری
مەسەل کە چل سەر کاریان لی بی لە عەینی سـالا دایکیان بمری
لەم چل بەچکەدا بەچکەیی ئەدری سالی دایکشیان بو حساب ئەکري
یا چل کار بکری وسال بە سەرا بی هەر لەو بەچکانە زەکات یان ئەدری
چوار صـەد سـەر بزن لە سالا بزی
چـوار بزن وچـوار کار بو زەکات ئـەدری

شرطی زەکاتی حیوان

خولە وەرین و چاودیری شـوان   تەواو بونی سال‌شرطە بو حەیوان
بەلی بو بەچکەی عددی نصـاب   سالی دایکیان بو ئەکری حساب
مەسەل کە چل سەر دوکارە بزی   الا یەکیکیان ســی کاري ببي
چون گەیشتونە صەد و بیست و یك   دو سەر زەکات یان لی ئەدری بي‌شك
سـالی دایکیشیان لە بو حســابە   چونکی چل حەیوان ریکي نصابە

چە زەکاتی وا لە ذمەی مالکا وە چە وا لە عەینا

زەکاتي مالی تجــارت هــەمو   وا لە ذمەدا ئەی براي خــوش رو
زەکاتی نقد و قوت و حەیوانات   وا بە عەینەوە معـلوم بي لە لات
کاتی واجب بو زەکات یان ئەبی   هیچ تصـرفي لەو مالا نەکري
هەتا زەکات یان تەواوي ئـەدري   یا ئەگەر قوتە بوت تەخمین بکري

لە چە مالیکا زەکات نادری

زەکـات نـادری بەقـەولی امام   لە مالی موقوف بو جهەتی عام
وەکـو موقوفەی فقرا و ایتام   وەکـو طلبەي علومی اسـلام
ئەما موقوفەي چەن کەسی محدود   وەکو دە شخصی معلوم و معهود
زکاتی ئەدري چون ملکی خاصە   ئەم مسئلەیە بی دەنگ و باســە

کی زەکات لە مالی محجور ئەدا

لە مالی شیت و ســفیە و ایتام   ولی دەر ئەکا زەکات بالتمام
ولی خاصی خوی یا خود ولی عام   یانی قاضی شرع بو امضای احکام

تقليد كردنى امامى اعظم

له ســـەر مـــذهبي امامى اعــظم راضى بي لەو خـــلاقى عالەم
دروسته زەكات يا فطره بدري بەتنها شـــخصى له هەر صنفى بي
هەروا دروسته بو فرقەي سادات كاتى خمسيان به حق پيي نەگات
ايضاً رەوايه تســـليمى قيمـەت بو فطره و زەكات هەم بو كفارت
نەقليش دروســـته بەبى كراهت له بو انســانى صاحب كرامت
وەكو صالح و عالمى نافع وەكو طلبه و انســـانى وارع
يا لەبو خزمي كه بى نەوا بى نەوەك بەلاتى سوك و رسوا بى
ئەما مكروهه بيجگه له مانه باش ئاگات بي لەم احكامانه
دەي زور ظريفه تەقليدي بكەي كاتى كه زەكات بەو نەوعه بدەي

***

اظهري دو قەول له لاي شافعي نەقلى ممنوعه به منعى قطعى
به غيره اظهر نەقلى رەوايه زور شافعيەيش فكريان وايه
رێی رەفتار كردن بەو قەوله ئەدري هـەروا تقليدي ئەمانەيش ئەكرى
ئەوا دەر نەچوي له قەولى امام بو نەقلى زەكات مقام به مقام

***

دفعى به يەكى له مســـتحقان له تەنها صنفى له هەشت صنفەكان
جائزه له سەر قەولى اصطخري با ســـيديش بى بو. حفظى فەخرى
تقليدي باشه هەر كەس ئەپرسى تعليمى بكه و دلت نه ترســـى

***

دروســـته قبض و اقباضى وكيل هەروا رەوايه تـقديم و تعجيل

بەم شەرطە ئەوەیکەوەری ئەگری   لە کاتی وجوب شرعا پێی بدری

فصلی چوارەم

لە چوارەم فصلا رکنی چوارهەمین   روژوي رمضان لە سەر ئەهلی دین
فەرز ئەبي روژوي مانگی رمضان   بە تەواو بونی سی روژەی شعبان
یا خود پیاویکی ئازادی تەواو   مانگی یەك شەوە ببینی بە چاو
کاتی لای قاضی شهادتی دا   بەو شهادتەیش قاضی حکمی دا
فەرزئەبی روژو لە سەر خاص وعام   بنا بە حکمی محکمەي اسلام
یا بە تواتر ئەگەر هاتە جی   ببینی مانگی یەك شەوەی ئەوجی

۞۞۞

هەر کەس بە تەنها خوی مانگ ببینی   لە سەر خوي فەرزە نیەت بهینی
بوهەر کەسیکیش پێی باوەر بکا   قصەي ئەو کەسە سرایت ئەکا

۞۞۞

لەسەر نشانەیش ئەدری اعتماد   لەبو هەر کەسی بکا اعتقاد
نشانە وەکو توپی نیو شاران   ئاگری سەر کیو چرای مناران
(رملی) ئەلی شخصی حساب گەر   حسابی بو خوی باشە و معتبر

تأثیری حکمی ولاتی بوولاتی

حکمی هەر شوینی مانگی تیا بیترا   بو هاو مطلعی ئەوشوینە ئەروا
یەکیەتی مطلع ئەمەیە دو شار   یەك خط یان هەبی بو نصف النهار
شمال و جنوب تأثیری نیە   تأثیر بە فرقی شرقی وغربیە
ما بەین کە کەمتر لەسی منزل بی   نابی اختلاف لەوی حاصل بی
(ابو مخرمە) تا هەشت دەرەجە   فەرقی مغرب یان ناکا بە حجە

زیاد لە نیو سەعات لەپاش‌روژەلات   خەلکی روژاوا وەعدەیان ئەگات

کام جەژن خاصە وە کام جەژن عامە

ئینجا بزانین جەژنمان کامە   کام جەژنە خاصە و کامە یان عامە
کە روژومان گرت بە حکمی حکام   لە پاش سی روژە جەژنە لە بو عام
وەالا نابی جەژنی عام بە مال   هەتا نەبینری هلالی شـــوال
یەعنی دو عادل ببینن بەچاو   شایەتیش بدەن لای قاضی تەواو
بەلام بینینی یەك شەخصی عادل   جەژنی عمومی پی نابی حاصل
هەروەها فاسق بە بی تواتر   جەژنی عمومی پی نابی ظاهر
بەلی بو هەر کەس کە باوەر بکا   دروستە شرعا جەژنی پی بکا

****

لە بەرو دوای زەوالا هلال   قطعا دائەنری لە بو استقبال
یانی افطاری ئەو روژە نابی   موسولمان ئەبی لەمە آگا بی

شرطی روژو چیە

شرطی روژوە نیەتی انسان   بە شەو بو روژوی روژی رمضان
نابی هیچ عەینی بە روژا بروا   بە خالیایی ئەندامی تودا
وەکو کراکە و برناخ و گەرو   سك بەرودوا حالی بیە زو
زەرەری نیە بەدل نەلەرزی   بگاتە رەگت دەرمانی دەرزی
هەم بی زەرەرە دەرمانی ئەجزا   باتائیر بکا لە موخ و اعضا
چونکی سك نیە بە عورف و عادەت

﴿ مغنی ﴾ ببینە و وەربگرە حیکمەت
بەلی کەدەرزی گەیە نیوی سك   روژو نەشکینی بە بی شبهە و شك

زەرەری نیە توزی سارا و دەشت	تاثیری کلیش کە چاوت پی ڕشت
دوکەلی کورەیش بە قەدەر عادەت	نەك هی جگەرەی تالی پڕ بدعت
پاریز لە عمدی جماع و انزال	خورشانەوە شرطە بی جدال
جماعی عمدی بو شخصی فاعل	قضا و کفارت پیی ئەبی حاصل
ئازادکردنی عبدیکی بە دین	لە عەیبی عمل سالم بی و ئەمین
جا روژوی دو مانگێ لە پاش رمضان
افطاری روژوی نەیەتە ناویان
اینجا نان دانی شەصت کەسی مسکین	بو هەر یەکیکیان مدی قوتی ژین

سنتی روژو

تعجیلی افطار شرعاً سنتە	کە خورما نەبو آو بی منەتە
لە جەماعەتا نویژی تراویح	جی بەجی بکە بە نهجی صحیح
بەشەو بیداربە هەتا ئەتوانی	مخصوص شەوانی نیوەی پایانی
لیلة القدریش زور بە ناو بانگە	خیری ئەوەندەی یەك هەزار مانگە
لە تاقەکانی دە روژەی آخر	لە سەری هەیە حدیثی ظاهر
بویە گوم کرا وەختی بەتعیین	زور کوشش بکەی بورەفتاری دین
اعلای سنەتی مانگی رمضان	صدقە وخیرە و خویندنی قورآن
حضرتی خاتەم وەکو بای شەمال	خیری ئەگەیی بە شخصی بی حال
تأخیری پارشیو هەروا سنتە	سەراسەر فضل و خیر و حکمەتە

✡✡✡

ئەمە بو ظاهر آدابی روژو	ئەما پیت ئەلیم حالی ببە زو
روژوی حقیق بو گشت اعضایە	چون غایەی روژو خیر و تقوایە

باش بپاریزە دەموگویچکە وچاو　　لە قصە و باس و نظری خراو
بە دەست و بەپێ قط زەرەر نەدەی　　احسانی روژو بەبادا نە دەی
دلت بە یادي خوا ئاوابی　　دەمت مشغولی ذکري خوا بی
ئەوەندە بنوە گیانت رەحەت بی　　ایتر بائیشت هەمو طاعەت بی
خولاصە روژو خاصی خوایە　　(الصیام لی) معناکەی وایە
ئەگەر رمضان وا ببەیتە سەر　　ئەگەی بە رەضاي خلاقی اکبر

روژو نەگەرتن بوکێیە وە شرطی چیە

روژو نەگرتن تجوێزی ئەدری　　بو مسافری دو منزل ببری
هەم بو نەخوشی بەایش و آزار　　اجازە هەیە شرعاً بو افطار
هەروەها حائض هەم نفسی محصور　　بوایشی گران ناچار بیو مەجبور
(تحفە) بهینە و بیخوینە رەوە　　ئەم مقصودانە لیك بدەرەوە
لە پاشا قضا بەبی کەفارەت　　لازمە بویان بە پێی شەریعت
ژنی حاملە یاژنی شیر دەر　　بو حەمل و منال بیبێ زەرەر
فەرزە لە سەریان افطار و قضا　　فدیەش لازمە بو أجر و جەزا
پیر و نەخوش و پیاوی شلەپەت　　هەر فدیە ئەدەن بیگرە گویچکەت

فدیەی تەفرە دانی روژو

هەرکەس تەفرەی دا قضاي روژوەکان
هەتا بیتەوە مانگی رمضان
قضاي لە سەرە و فدیە بو فقیر　　هەر روژی مدی بیطول وتقصیر
تکراري هەیە بەتکراری سال　　کە فەوتا قضا لە پاش ئەوەل سال

لەفارەلی نویژ و روژو بو مردو

مردو بو روژو ئەگەر قەرزاربی   زو چاری بکەن نەك گورفتا

روژوی بو بگری خزم و خویشی خوی

یا باین بە یەکی   روژو بگري

یا بو هەر روژی مدی لە طعام بدا   بە داماو لە باتی ص

بو نویژی فەوتاو برای بە ... لاجب   نیە بە اصلی م

بەلام بە قەولی قەد... امام   قضا جائزە بەوینەی صـ

(قفال) نەقل ئەکا لە ... اصحاب   لە ... هەر نویژی مدی بە حس

وجهیکیش هەیە مختارە ... لا   گەلی اصحابی شافعی

ولی کفارت بدا بە اط...   لە بو نویژەکەی بەوینەی ص

تقلیدیان ئەکری بونویژو و روژو   کەفارەت ئەدری گەلی زو

ئەگەر طالبي بو آسانی کار   قیمەتی طعام بدەی بە

تقلیدی رایي حنفیە کان   ئەم ایشە سەختەت بو ئەکا

روژوی سنەت

روژوی سنەتیش گەلی احسانە   باعثی قەدر و قورسی

شەش روژی شوال لە پاش رمضان   نوروژی ئەوەل لە مانگی ق

مخصوص عرفە بو غیری حجاج   لە بو روحی تو ئەبی بە

نوهەم و دەهەم لە گەل یازدەهەم   لە روژەکانی مانگی

سیازدە و چواردە و پازدەی بە ناو بانگ

سی روژی آخر لە ژمارەی

روژی دو شەمە لەگەل پینج شەمە   باعثە لە بو خەیر و مە

غەیري ئەمانەیش کراون بیـان   برو بپرســـه له علما کان

روکنی پینجەم لە فصلی پینجەم

روکنی پینجەمین له فصلی پینجەم   حجی بیت الله کعبەی معظم
له عومرا جاری فەرزه ئەم حجه   لەگەل عەمرەدا بەم شرطه ونهجه
هـــەتادیتەوه کافی بی مالی   بو خەرجی خویو ئەهلی و عەیالی
ئەندامی ساغ بیو ریگه بە ظاهر   دوربی لە فتنەی دوژمنی قاهر

ارکانی حج چه نەیکه

ئەرکانی شەشن ئەوەل یان احرام   قصدی داخل بون لەحەجی اسلام
دوهەم وەستانی خاکی عرفات   باکەم تریش بی له مدەی سەعات
پاش وەختی زەوال لەروژی نوهەم   تا بەرەبیـان له روژی دەهەم
سیهەم طوافی بیت اللهی اکرم   له بەر فەرمودەي خواوەندی عالەم
چوارەمین (سعی)ە یانی راکرن   نەك بەدەستوری خو ماندو کردن
له نقطەی (صفا) تا نقطەي (مروه)   به صدق صفا بەذوق و جلوه
پینجەم تاشینه یا قرتانی مو   شەشەم ترتیبه وەکو معلوم بو
هەر روکنی بوحج مشمولی ئەمره   بیجگە لەوەستان روکنه بو عەمره
ئەرکانی طواف حەوتن براکەم   بوت بیان ئەکەم ببە خاطر جەم
یەکەم بیتەجی له پاش عرفات   له شەو و روژي جەژنی بی آفات
پاکی بەدەن و پوشینی عەورەت   پاکی له حدث هەم له جنابت
حەوت دەوره ئەم سەرحجرالاسود   لای چەپ تەوەبی بیت اللهي امجد
هەر روکنی فەوتا (نسك) بەتاله   پی ویسته قضایش لەپاش ئەوساله

واجباتی حج چه‌ندیکه

واجبی حجه احرام له میقات ـ میقاتیش زورن به‌گویره‌ی ولات
له (مزدلفه) به شه‌و بمینی ـ له نیوه‌ی دوای شه‌وه‌که‌ی جه‌ژنی
ره‌میی (جمرة العقبه) مخصوص ـ له‌روژی جه‌ژناحه‌وت ره‌می‌منصوص
پاش سه‌ر برینی دیاری قوربانی ـ پیش طواف الرکن زور به‌جوانی
رمی سی جمره‌ی ایام التشریق ـ هه‌ریکی‌حه‌وت به‌رد به‌وجهی‌تحقیق
وه‌ختی ئه‌مانه له پاش زه‌واله ـ ترتیب له به‌ینا بی قیل و قاله
ئه‌وه‌ل و وسط ئه‌م جا عقبه ـ له سه‌ر ئه‌مری شه‌رع وا مرتبه
مانه‌وی زوری شه‌وانی تشریق ـ له خاکی (منی) واجبه تحقیق
طواف الوداع بو مال آوایی ـ به‌ذوق و اخلاص کاتی جیایی
ئه‌م واجباته هه‌ر کام یان نه‌که‌ی ـ به سه‌ری حه‌یوان توله‌ی بو ئه‌دی

به چه‌ن جور حج و عه‌مره ئه‌کرین

ئه‌م حج و عه‌مره ئه‌کرین بوعباد ـ به سی طریقه افضل یان (افراد)
احرام بیه‌ستی بو حجی شریف ـ له سه‌ر میقاتی معلومی ظریف
پاش حج بروانه خارجی حه‌ره‌م ـ احرام بیه‌ستی بو عه‌مره بی غه‌م
دوهه‌م (قران) ه‌بوهه‌ردو یه‌ك جار ـ احرام بیه‌ستی و ده‌س بکا به‌کار
سه‌هه‌م (تمتع) به‌م نوعه انسان ـ احرام بیه‌ستی بو عه‌مره جوان
له پاش عه‌مره‌که‌ی به حسنی منهج ـ احرام بیه‌ستی له مکه بو حج
ئه‌هلی تمتع فرزه سه‌ر ببری ـ حه‌یوانیکی ساغ بزنی یا مه‌ری
حه‌وت یه‌کی‌گایی یا خود وشتری ـ جیگه‌ی حه‌یوانی سه‌ر به‌خو ئه‌گری

چی حەرام ئەبێ بە احرام

کاتی داخل بوی بە شیوەی احرام لیت ممنوع ئەبێ شەش فرمان تەمام
ئەوەل پوشینی دوراویکی وا کە دەورەبدا بەلەشی تودا
یا بە یەك ئەعضا لە ئەعضا کانت وەکو سەر یا دەست یا خود پێ کانت
ئەما قەی ناکا کە بکەیتە مل قایشی شیر و کیف و حمایل
یاخود پشتینی ببەستیتە پشت
تی ی هاوی پارە و پێ ویستی خوت گشت
یا ئەو ازارە بیچاویەتە خوی گری ی لی بدا تا راوەستی بوی
ئەما رداکەی نابی گری دا نابێ بە دەرزی تەقەلی لیدا
هەروا ممنوعە پوشینی روی ژن نەك باقی ئەعضا گوی بگرە لەمن
دوهەم ممنوعە لە ئەهلی احرام بون خوشی لە بو لباس و ئەندام
سەهەمین چەوری لە بو ریش و سەر
لە احرامەدا هەیەتی زەرەر
چوارەم برینی نینوك و موە لە مدەی احرام لیت ممنوع بوە
پینجەمین نابێ حەیوانی بگری لە وحشی و بری کە گوشتی بخوری
ئەمانە منعن لە کاتی احرام فدیەیان ئەوی بە دینی اسلام
شەشەم جماعە لە کاتی احرام بە تال ئەکاتو حجت بە ناکام
هەر چەن واجبە اتمامی عملی واجبە فدیە و قضای مستعجل

سنەتەکانی حج

سنەتی حجە پیش چونە احرام غسل و دو رکات سنة الاحرام
(لبیك لبیك) پاش چونە احرام بە صدق و اخلاص بوخودای علام

طواف القدوم به نهجی معروف　　که چویته مکه پیش فعلی وقوف
سنته افراد قورسه به میزان　　لەتمتع و له وضعی قران
له پاش طوافی بیت اللەی عظیم　　دو رکات له پشتی جیگەی ابراهیم
پاش حج سنەته بو دەسەی حجاج　　زیارەتی مەرقەد شای صاحب معراج
رو بکاته جیگەی ئەو شاهی دینه　　بکەویته ری له بو مدینه
صلواتی زور بەریوه بدا　　له سەر سیدی فخر الانبیا
ئەجزای ئەندامی بکا به دەماخ　　بو بونی خوشی شای روخسار گولباخ
دل بگری وینەی مینای زەرەبین　　بو روژی روحی فخر المرسلین
که گەیشته شار باخوی بشوری　　له بیری (حره) و جلی بگوری
کەچوه مزگەوت حجاجی رەهبەر　　دو رکات نویژ بکا له پالی منبر
لای راستیەوه بی کولەکەی منبر　　وا بو وەستانی حضرتی سەروەر
اینجا بیتەلای رەوضەی شریف　　رو بکاته قەبری پاکو نظیف
راوەستی به شەرم بو صاحب مقام　　تقدیمی بکا صلاتو سلام
بپاریتەوه له خودای عالەم　　بو بەرزی پایەی حضرتی خاتەم
سکالا بکا بو گوناهی خوی　　بەلکو خوداوەند رحمی بکا پیی
جا بیته دواوه گەزی به تحقیق　　بو مواجهەی فاروق و صدیق
زو سلام بکا له هەردو شیخین　　بو بکر و عمر صاحب علم و عین
بپاریتەوه له خودای اکبر　　بو بەرزی پایەی بو بکر و عمر
باقی خلفاو سائری اصحاب　　هەم آلو بیتی شای عالی جناب
هەم دوعا بکا بو بەرزی اسلام　　بو اهلی صلاح خواص و عوام
بپاریتەوه بو اصلاحی عام　　له بو توفیقی دائرەی اسلام

انجا بیتەوە بە آگاداری خوی بپاریزی لە شەرمەساری
بەلکو بەو نورو سیمای شیرینە وەری گرتووە لەو رکی دینە
بمینیتە وە هەتا قیامت چرای ایمانی ساغ و سەلامەت
ئەمە پینج فصلەی ارکانی اسلام لەبابی ئەوەل گەیشت بە ختام
جابا دەست بکەین بە بابی دوهەم بە توفیق خوای علامی اکرم

الایمان ان تؤمن بالله وملئکته وکتبه ورسله وباليوم الآخر
وبالقدر خيره وشره

بابی دوهەم مان شەش فصلەعەیان ئەرکانی ایمان بوت ئەکەن بەیان
ایمان بەخودا هەم بە فریشتە پیغەمبەرانی عالی سروشتە
بەو کتیبانەی جبریلی امین هینانی بەحق لەبو مرسلین
بە قیامت و بە قضا و قدر لەسەر فەرمودەی أعلای پیغەمبەر
ئەم ارکانانە اصولی دینن مایەی رزگاری گشت مؤمنین
لە پیشا باشە باسی لە ایمان تابعضی مقصد دەرکەوی لیمان

باسی ایمان

بە قەولی جمهور لە متکلمین زومرەی فقها هەم محدثین
ایمان تصدیقەو رەفتارو اقرار سی جزئن بی‌یەک ناکرین اعتبار
لەلای بعضیکیش تصدیقەو اقرار تیا داخل نیە عمل و رەفتار
ئەما بە قولی گشت محققین اصحابی علم و اربابی یقین
ایمان تصدیقە بە مەعنا باوەر بە وەی هیناویە رسولی سەروەر
بە گویرەی تفصیل بو مفصلات بە گویرەی اجمال لەبو مجملات
خارجی ئەوە رەفتار و اقرار بەلی لازمە اقرار بو آثار

یانی بو اجرای حکمی دین له‌سه‌ر   هه‌ر که‌س مؤمنه به‌ دینی سه‌روه‌ر
ئه‌م تصدیقیشه علم و عرفانه   کیفی نفسانی شخصی انسانه
ئه‌بی تسلیمیش له‌ گه‌ل ئه‌ودابی   بی رضا و تسلیم معتبر نابی
با باوه‌ربکا که‌ قسه‌ي رسول   به‌ نهجی واقع ثابته‌ و مقبول
که‌ عنادی کرد له‌ رضا و تسلیم   حتما کافره‌ به‌ شرعی سلیم
ئه‌مه‌ تحقیق علامه‌ی (سعد) ه   به‌مه‌ حه‌ل ئه‌بی چه‌ن شبهه‌و عقده‌

ایمانی تقلیدی به‌کاردی یانه ؟

به‌ تقلیدی غه‌یر به‌ قه‌ولی جمهور   ایمان بیته‌ جی به‌ طبق مشهور
فقط اشعری امامی جلیل   ئه‌لی پیویسته‌ بو ایمان ده‌لیل
بعضی علما به‌ وجهی تحقیق   له‌م به‌ینا ئه‌که‌ن تقریب و توفیق
حمل ئه‌که‌ن قه‌ولی جمهوری جلیل   له‌ سه‌ر تقلیدی و اجمالی ده‌لیل
رأی اشعریش حمل ئه‌که‌ن له‌ سه‌ر   تقلیدیکی روت بی فکر و نظر
معلومه‌ ئه‌مه‌ ضعیفه‌ و علیل   چونکا لازمه‌ فی الجمله‌ ده‌لیل
بانه‌ی بی قوه‌ی بحث و استدلال   بو ردی اهلی شغب و جدال
واقعا عاقل بی ده‌لیل نابی   به‌ تقلیدي روت قط زه‌لیل نابی
وه‌کو بیستومه‌ شخصی ده‌شته‌وان   هاته‌ ده‌م وه‌کو پیاویکی زورزان
استدلالی کرد بو بونی خودا   به‌جی پی‌ی انسان له‌عه‌رزی ریدا
وه‌کو بو توحید کوردیکی جه‌سور   کردی به‌ ده‌لیل آشی بیستان سور
هه‌تا یه‌کی بو آشه‌وانه‌که‌ي   حساب نه‌ ئه‌کرا آرده‌ شانه‌که‌ي
ایمرو دو به‌ شه‌و آشه‌وان دوه   ئه‌و آشه‌ باشه‌ بی آو نوستوه

آیا ایمان تفاوت ئەکا بە نقص و زیاد یانە ؟

ئەگەر کردەوە جزءی ایمانە — تفاوت لەوا تەواو عەیانە
ئەگەر اقرار و تصدیقە ایمان — یا هەر تصدیقە وەکو زو وتمان
تفاوت ناکا بە نقص و زیاد — یەك مەرتەبەیە بو هەمو عباد
چون لەسەر ئەوەل ایمان بیٰ اقرار — قط نایەتەجی و ناکری اعتبار
تصدیقیش راستە علمیکە جازم — زیادو کەم ناکا بە عقلی حازم
فقط علمای سەر دەستەی افکار — خلافی ئەمە ئەکەن اعتبـــار
چونکی هەر تصدیق بەچەن دەرەجات — تفاوت ئەکا بوت ئەکەم اثبات
بە (علم الیقین) بە (عین الیقین) — بە (حق الیقین) لە بو صدیقین
جا نەخوازە لا تقلیدی ئەگەر — وەهای دابنیین باشە و معتبر
چەنپایەی هەیە هەیە بوقوەی تصدیق — وجدان پیت ئەلی وایە بەبەتحقیق
نەختی تی فکرە لە احوالی خوت — لە حالی نقص و لە کالی خوت
جاری لە عرشە ایمان بە بەرزی — جارجار لە نزمی ایمان ئەلەرزی
آخر ایمانی زمرەی اشقیا — ناگاتە پایەی دەسەی اتقیا
چەجایە پایەی انبیای کرام — برژیتە سەریان صلوة و سلام
بەوەقری صدری صدیق ولی — بە کشف الغطای حضرتی علی
پەردە لائەچی لە سەر سینەودل — بو تو حەل ئەبی هەزاران مشکل

فەرق لەبەینی مؤمن و مسلم چونە

مؤمن و مسلم جیان بە مفهوم — لە حکمی شەرعا یەکیکن معلوم
بلی بەو کەسە لیت تسلیم ناکا — ئەی چون مؤمن و مسلم فرق ئەکا

فصلی ئەوەل لەباسی روکنی ئەوەل

فصلی ئەوەل مان روکنی ئەوەلـە ایمان بە خودای عز و جـلە
ایمان بە خودا وایە بە تحقیق لە دلتا بی باوەر و تصدیق
بە مە کەخـودا وجودی حقـە لە هەمو عەیبی پاك و مطلقە
هەیەتی هەمو ئەوصافی کمال چە وصفی جلال چە وصفی جمال
جلالی سلبە و جمالی ثبـوت ثبوتی فعلی و ذاتی‌یە مضبوط
کـنهی ذاتی ئەو لە عام مستورە ئەما وجوهی غیر محصورە

صفـاتی سلبیە

اصولی سلبی پینجن محـقق قدم و بقا و وحدتی مطلق
استغنای مطلق لە گشت ماسوای نا مماثلی بو هـەمو أشیـا
قدم نەی بوە عدمی سابق بقا بوی نابی عدمی لاحق
وحدت یانی ئەو بی تعددە لە شرکت بو غەیر باش مجردە
هەر ئەو خالقە لە بو مخلوقات چە لە ذوات بن یاخود لە صفات
هەر ئەو واجبە وباقی موجودات بە ایجادی ئەو وەرئەگرن ثبات
هەر ئەو بو عالەم ئەشی بە معبود هەر بو ئەو ئەشی اطاعە و سجود
بی احتیاجە لە ماسوای خوی ماسوای هەموی مسخرە بوی
ناشوبهی بە هیچ هەر چی بیتە دل خودا وا نیە ئەی برای عاقل
نەوەکو مادە و نەوەکو صفات نە بە سەریادی علت و آفات
جهت و جیگا بو ذاتی نیە ذاتی لە وەخت و زمان بەری‌یە

صفاتی ثبوتی فعلی

صفاتی فعلی بوت ئەکری بەیان لە روکنی قدر واضح و عەیان

صفاتی ثبوتی ذاتی

صفاتی ذاتی حەوتن لە بو ذات خارج لە دەرکی عقلی مخلوقات
لە ذاتی خودا قط جیا نابن بوونو هەنو ئەبی هەر بن
حیاة و علم و ارادە و قدرت سمع و بصر و کلامی مثبت
زیندوی و زانین مەیل و توانین بیستن و بینین گفتوگوی شیرین
(احق سبعك) رەمزە بو صفات هەرحەرفی وەصفی دەرئەخا لە لات

تفصیلی صفاتی

حیات وصفیکە منشأی علمە مایەی ارادەی خودای بە حلمە
بە بنیە و مزاج احتیاجی نیە لە قیاس لە سەر ایمە بەری یە
هەر وەها باقی صفەتانی ذات قیاس ناکرین لەسەر مادیات
بەلام نمونەی صفاتی ذاتە ئەو صفەتانە کە تو لە لاتە

☆☆☆☆

علم وصفیکە بەو ئەبی معلوم هەرچی بیتە دل موجود و معدوم
داگرە لە بو هەمو مراتب لە مستحیل و ممکن و واجب
علمی بە حالی باقی یە و ثابت هەرچەن ئەگوری علاقەی بو شت

☆☆☆

بە شوینی علما ارادەی خودا جیا ئەکاتەوە یەکی لە دو لا
اینجا قدرتیش باش روی تی ئەکا بە پیی ارادە ایجادی ئەکا
قدرت ایش ئەکا لە ممکناتا نەك لە واجب و ممتنعاتا

☆☆☆

سمع و بصریش بیستن و بینین وەها لایق بی بوخوای عالمین

دنگی پێی میرو ذرەلە ناو چال   دیارن لای خودای خاوەنی کەمال
بەوینەی ناڵەي نال لە زبرانا   یا گلوپی بەرق لە ناو شارانا

***

کلام لە عورفی علمای قدسی   استعمال ئەکری بو لفظی و نفسی
کلامی لفظی لفظیکە وەها   افادە بکا مقصود و مەعنا
کلامی نفسی صفەتیکە وا   مبدء بی لە بو الفاظ و مەعنا
کلامی لفظی ضدی سکوتە   سکوتی ظاهر کە لات مضبوطە
کلامی نفسی ضدە بو سکوت   یانی سکوتي باطنی مضبوط
وینەی ئەمانەت لی معلوم بکەم   یەکی لە دلا خاموشە و ابکم
یەکی مفهوم و مەعنای بەجوشە   کەچی زمانی لاڵ و خاموشە

***

کلامی نفسی اضافەی بو حق   یانی صفەتە بو فردی مطلق
بەری لە لهجە و اصوات و حرفە   بەري لە وضعی لغت و عورفە
صفەتی خاصە و قدیم و ذاتی   بسیطە وەکو باقی صفاتی

***

کلامی لفظی ئەخوینریتەوە   هەم لە بەر ئەکری و ئەنوسریتەوە
بەعبری ئەبیو هەم بە سریانی   هەم بە عەرەبیو لفظی قحطانی
اضافە ئەمە مەعناکەی وایە   کە هەر بە خلق ذاتی خودایە
هەمو لە لەوحا ثبت کراون   بو کاتی تنزیل ترتیب دراون
کەمەیلی کردوە بو وەحیو تنزیل   بە القای روحی داویە بە جبریل
بەم اعتبارە کثرتی هەیە   ئەم عەرەبی‌یە ئەوە عبری‌یە

بعضی فصیحه و بعضیکی افصح بعضی واضحه و بعضیکی اوضح
بعضی معجزه بو جن و انسان وەکو آیاتی بێ وینەی قورآن

دەلیل لە سەر ئەم صفەتانە

دلیل بو بونی ئەم صفەتانە یەکەم آیەتی نصی قورآنە
دوهەم خلافی ئەم صفەتانە بو خودا ناشی چونکی نقصانە
لە زوری صفات مەکە مبالات کەموصوف یەك بێ با زور بێصفات
صفەت تابعی ذاتی موصوفە سەر بەخو نیە وەکو معروفە

☆☆☆☆

صفەتی تکوین یان وەصفی بقا وصفی ذاتی نین نەی شیرین لقا
تکوین علاقەی قدرتە بو کار بقایش وجودە لە گەل استمرار
تکوین ثبوتی و بقا سلبیە هەر کام یان ئەگری اعتباری‌یە

فصلی دوهەم روکنی ثانی‌یە

روکنی دوهەمین تصدیقە بە دل بە ملائکەی معصومی کامل
جسمی لطیفن هەمو نورانی پاکن لە عەیب و نقصی نفسانی
نەمین نە نیرن نە پیاون نە ژن کەسیان لێ نابێ ولە کەسیش نەبون
یانی مخلوقن بە امری خودا بە (کن فیکون) تبارك الله
ئەتوانن خویان دەربخەن دائم بە هەر صورەتی پاك بیو ملائم
بعضی جار جبریل بو لقای حضرت
ئەبو بە (دحیە) بە رەنگ و صورت
دحیە پیاوی بو لە ئەهلی مکە سەرو قامت ریك بێ‌گەرد و لەکە

☆☆☆

دائم مطیعن بو ئەمری خودا هەمو معصومن بەری لە گوناه
لە آسمانا نیـــە بســـتی جی کە فریشتەیی لەو جیدا نەبی
یا لە رکوعانــــ یا لە سجودا یا وان لە نوری فیض و شهودا
هەرچی مخلوقە بو خودای اکبر فرشتەیەکی مأمورە لە سەر
بەامری خودای علیم و خبیر ادارەی ئەکا بەنهجی تقدیر
بە پیي وظیفە هیز و قوت دار باڵ یان دو دوە و سی سی یاچوار
یانی عادەتی لە ســـەر اسـبابە ئەگەرنا خودا هەر خوی حسابە
هیچ کەس نازانی عددیانـــ الا ذاتی علیمی خوای تعالی

***

بعضی بو بەهەشت خەزینە دارە بە سەر ئەمانا (رضوان) سەردارە
نوزدە طائفە یا نوزدە نفر بە دەستی (مالك) مأموری سقر
کاتبی اعمال دوانن بو شـــەو دوانیش بو روژ ئاگادارن لەو
کاتبی چاکە لە سەر شانی راس هی‌شەر لە لای چەپی خلاف‌وباس
ئەوەل حاکمە دوهەم محکومە رەحمی خودایی لەما معلومە
مأموری سؤال نکیر و منکر ئەپرسن باسی خودا و پیغەمبەر
بعضی مأمورن بو عذابی قەبر جا ببریتەوە یا بگاتە حەشـــر

***

لە فریشتەدا هەن چوار اصناف هەل ژمیرراون لەزومرەی اشراف
ئەوەل لەمانە فرقەی (کروبین) لە بو تعذیبی گشـــت معذبین
دوهەم (روحانی) مأموری رەحمەت سی‌هەم هل گری عرشی عظمت
عددیان چوارە لە نشأەی دنیا ئەگەیین بەهەشت لە نشأەی اخری
فرقەی چوارەم (مقربینـــ) صاحب مقام و صاحب تمکین

ئالەم فرقەیە برای مجرب چوار ملائکەي والای مقرب
شخصی ئەوەڵیان ناوی جبرئیل مأموری وەحیە و امینی تنزیل
دوهەم میکائیل مأموری ارزاق خوشی و ناخوشی لە هەمو آفاق
سی هەم عزرائیل مأمورە لە سەر کیشانی گیانی هەمو گیان لە بەر
چوارەم اسرافیل مأموری صورە دائم چاوە ری‌ی امر و دەستورە
صور شـــاخیکە بەنصی خبر کوني واتیا بەقەد گیان لە بەر
فو ئەکا پیایا اسرافیل دو جار بە فوی ئەوەل جار ئەفەوتی گیان‌دار
بە فوی دوهەم یان مکلف یەك سەر زیندو ئەبنەوە و ئەرون بو محشر
لکن هەل گري عرشی بە تمکین چوار شخصی مشهور بە مقربین
پاش نفخەی ئەوەل ئەفەوتین بە جەم
زیندوش ئەبنـەوە پیش نفخـەی دوهەم
عالەم لەو بەینا چول و بەتالە بین النفختین مدەی چل سالە

باسی جنی بە مناسبەی ملائکەوە

بە مناسبەی باسی فریشـتە باسی جن ئەکەم بو ریکی رشتە
جنی‌لای عەرەب پەري لای‌عەجەم دروست کراون لە ئاگر سەرجەم
مادەی لطیفن ئەما بە اشکال خویان دەرئەخەن بەپی‌ی‌وضع‌وحال
بە وینەی انسان نیر و می دارن ساغ و نەخوش و نوستو بیدارن
گشت مکلفن بە فعلی طاعت بە ترکی کفر و گوناح و بدعت
هەمو مطیع نین وەکو فریشتە مطیع و عاصین لە سەر دو رشتە
شیطان لە جنە و هەمو شیاطین شیطان مشربن سەرکیش و بی دین
بە جنی سەرکیش کوردان ئەلین دیو دیو بە وەسوەسە دل ئەکا پەشیو

نفسی انسانیش عدوی انسانه   بویه مطیعی ئەمری شیطانه
پەنا بە خودای رحیم و رحمان   له هوای نفس و له اغوای شیطان
ملائکه و جن بو ئەم عباده   نابینرین مەگەر به خرق العادە
له بو انبیا و اولیاي کرام   له بەر تبلیغ و تربیەی انام

☆☆☆

ئەم قصه راسته وەر بگره له من   عالم نین به غەیب ملائکه و جن
به قەد ئەو قوه خودا پێي داون   له کائناتا رەفتار ئەتوانن
ده جن ناتوانی بی اذنی خودا   له هیچ گیان داری زەرەری بدا
هەمو ئەسیري تأثیری خودان   هەمو تسخیری تقدیری خودان
بەوینەی انسان جنیش به عادەت   ئەبن به سبب بو شەر و زەحمت
به اغوائات و به القای خەیال   له پرو پوچ و افکاری بەتال
بو دەفعی ئەوه به امری خودا   له نزغەي جنی (فاستعذ بالله)
به دأبی حضرت بەورد و اذکار   خوت بپاریزه له شەری اشرار
چونکی پێویسته بو اشیا اسباب   له گەل توکل به خودای وهاب

فصلی سـێ هەم

فصلی سیهەمین بو روکنی سیهەم   باوەڕه بەمه که خودای عالەم
به سـەفارەتی جبریلی امین   کتبی ناردوه له بو مرسلین
صەد چوار کتیب خالی به یقین   له شبهه و القای جن و شیاطین
ده له بو (آدم) پەنجا له بو (شیث)
سی هەناردوه بو سەری (ادریس)
ده بو (ابراهیم) صەده تەواوه   ئەم صەد کتیبه صحف یان ناوه

(تەورات) بو (موسی) (زبور) بو (داود)
(انجیل) هاتوه بو (عیسا)ی مسعود
دلت تیك نەچی لەوە مرسلین خویان زورترن لە کتیبی دین
چون بە شەریکی زور لە مرسلین تبلیغیان کردوە کتیبکی دین
اعلاي هەمویان قورآنی مبین هات بو (محمد ص) ختم المرسلین
لە بعثەوە تا کاتی وەفات بەبیست وسی سال لە سەرلزوم هات
جارجاری ئەهات حضرتی جبریل بە رەنگی دحیە بو وحی و تنزیل
جارجار نەی ئەدیو هەر دەنگی ئەهات
وەکو دەنگی زەنگ لە روی سەر بسات
بەم نەوعە وەحیە زور مانو ئەبو غەرقی ئارەقی بین خوشی ئەبو
جاری نیو آیەت جاری یەك ئایەت یا لەوە زیاتر لە سەر کفایت
پینج یا دە ئایەت یاهەموی سورەت بەوینەي (کوثر ، اخلاص و تبت)
جا ئەگەر لە ناو یارانا ئەبو بوي ئەخوندنەوە تەواو زو بەزو
یا لە مال بوایە زو ئەهاتە دەر یاران لەو وەحیە ئەبون باخەبەر
معلومی ئەکرد جیی آیەتە کان
هەم جیگاي سورەت بە روتبە و مکان
کاتی بسم اللهی بو نازل ئەبو ئەي زانی سورەی پیشو تەواوبو
سورەتیکی کە هاتوەتە مەیدان لە بو تبلیغی مکلفە کان
خولاصەی کلام ترتیبی قورآن هەر بە حضرت بو بیزانە جوان
دەخلی هیچ کەسی لەوانا نیە هەموی بە وەحیە و هەر تەوقیفیە
هیچ دەست یان نەبرد صدیق وعثمان لە بو ترتیب و منهجی قورآن

صدیق نوسیەوە ئایەت بە ئایەت جمیعی قورآن لە بەر وقایت
عثمان خویندنی قرآنی یەك خست دەرگای جیاوازی قرآنخوینی گرت

ئەو کەسانە کە هەمو قورآن یان لە بەر بو

زور کەس حافظ بون بو هەمو قورآن
(تمیم الداری) و حضرتی (عثمان)
(عبادە) باوکی مەشهور بە (صامت)
چوارەم حەزرەتی (زید)کوری (ثابت)
(عبد الله)ی کوری (عمری) کوری (عاص)
(عبد الله) ی کوری (مسعود) ی خوا ناس
(ابی)کوری(کعب) حەزرەتی (معاذ)
لە گەل (ابو زید) لە خەلکی حجاز

***

ئەو مصحفانە کە نیشان دران لە پیش چاوانی شای پیغەمبەران
یەکەم مصحفی ابن مسعود بو مصحەفی (ابی) دوهەم مشهود بو
سیهەم مصحەفی زیدی بە لەهجە حضرت ئەیخوندو بەو نەوع و نەهجە
هەر بە نەهجی ئەو جمهوری اصحاب ئەیان خوندەوە احسن الکتاب
بویە صدیق و عمري فاروق زیدیان دیاری کرد بە شخصی موثوق
بو نوسینەوەی قورآنی کریم لە پاش وەفاتی رەسولی عظیم
هەروا عثمانیش ئەوی هەلبژارد کاتی خویندنەوەی یەك خست بو عباد
یانی ممتاز بو لە لجنەی تحریر لە بو حەوت نسخەي قورآنی کبیر

قرئاتی سبعه

حضرت فەرمویە خویندیەوە جبریل بە یەك قرائت لە کاتی تنزیل

داوای زیادەم کرد لەهجەی قورآن   تا مناسب بی بو گشت قەومەکان
(قضاعه)و(تمیم) (کناغه)و (ثقیف)   (هوازن،هذیل ، قریش) ی شریف
ئەویش خویندیەوەهەتا حەوت‌لهجه   منیش وەرم گرت بەو نوع و نهجه
نەك هەمو لفظی بەلکو هەندیکی   خویندویە لە سەر شیوەی تایبەتی
ئەم جیاوازی‌یەت بو ئەکەم معلوم   لە سەر بەیانی اربابی علوم
یا بەگـــورانە لە بو حـــرکات
وەکو لفظی (بخل) لە سەر چوار جهات
یاله معـنادا لە بەر ترکـیبات   وەك (فتلقی) هەتـا (کلمات)
یاحرف و مەعنا بی‌صرف‌وصورەت   وەك (تتلو ، تتلو) لە سەر بصیرت
یا صورەت ئەروا و معنی ئەمینی   وەك (بصطه و بسطه) بەصاد وسینی
یاحرف‌و مەعنا وصورەت‌ئەبن‌گوم   وەکو (اشد منکم)و (منهم)
یا بە تقدیم و تأخیری مکان   یا خود تغییره بە زیاد و نقصان
لە بو ئەوەلیـان ئەلیم نمونه   (فیقتلون و یقتلون)
نمونەی دوهەم (اوصی) و(وصی)یه   ئەم تفصیلاتە تەواو رەسـایه
بەلام (اظهار) و(روم) (ادغام)   یا خود اختلاف بە لهجەی (اشمام)
اختلافیك نین بو لفظ و مەعنا   صفاتی لفظن بو لهجه و ادا

***

بعضی استاذی فضل و درایت   بو ضبطی جیایی لفظ و قرائت
ئەلی اختلاف یـا لە لفظایه   بەبی گورانی مەعنا لەو لایه
یا اختلافه لە لفظ و مەعنـا   دو معنای صحیح بە اصل و مبنـا
لیرا آیەتی وەکو دو آیەت   معنا ئەبەخشی لە ســەر حقیقت
وینەی (مالك یوم الدین) لەگەل   (ملك یوم الدین) ئەی برای افضل

دو مەعنا ئەدەن اول یان وایە خودا مالکی روژی جەزایە
متصرفە لە سەر مەیلی خوی اعتراضی کەس لایق نیە بوی
معنای دوهەم یان خودا پاشایە چی ئەکا ئەیکا لەم روی دنیایە
مەیلی چی بکا هەمو دیتە جی لەم دنیا هیچی لە دەس دەر ناچی

٭٭٭

بەلام دو مەعنا ئەم یان لەو جیابی یەکیکیان (نا) بی و یەکیکیان (نا) بی
لە قرائاتا لە سەر استقراء نیە بە قسەی سەرجەمی قراء
(ابن قتیبە) ی عالمی کوردان ئەلی لە کتیبی (مشکل القرآن)
بو اختلافی خویندنەوەی قورآن دو احتمال هەن بە عقل و وجدان
ئەوەل ئەمەیە دو مەعنای صریح افادە بکەن مقبول و صحیح
ئەم نەوعە زورە لەلهجەی قورآن هەر لە بەر زوري نایەوی بەیان
دوهــەمەکەیـان ئەوەیە کەوا دو مەعنا بدا یەك لە یەك جیا
هەرگیز ئەم نەوعە نیە لە قورآن صەد شوکر و ثەنا بو ذاتی یەزدان

قرائاتی ســـبعە

ئەم حەوت لهجەیە متواترن لە ناو قرادا هەمو ظاهرن
حضرت ئەی خویندو قرائە کان بو هەر تیرەیی بە لهجەی خویان
لە لهجەی حضرت گشــت خبردار بون
بو وەرگرتنی هـەمو هوشـیـار بون
چین چین ئەو لهجە گەییوە پیمان بە جمعیکی زور لە موســلمانـان
بضی علمای بەرزی عــلامە وەك (ابن‌الحاجب) هەم (ابو شامە)
لە تواترا استثنا ئەکا ئەوەی تابع بی بو وضعی ادا

به وینەی (مد) و (اماله)و (اشمام)   (تخفیف الهمزه) و وضعی (ادغام)
حدی ئەمانە زەحمەتە به چاو   کە بە تواتر دیارین و بلاو
فقط حروف و حرکه و سکون   ئەصلی ئەمانەیش بە بێ چەن وچون
چونکی اعجازیان بو عام ملحوظه   هەتا قیامت عیناً محفوظه

قرای سبعه

ئەو قرای سبعەی مشهوری دنیا   بو علم و فضل و بوزهد وتقوی
نافع و حمزه کسائی و عاصم   پینجەم ابو عمر و عادلی عالم
ابن کثیره هەم ابن عامر   له قرائەتا سەروك و آمر
گشتیان هەیانه یەکی دو راوی   بو ضبطی لهجه باش به تەواوی
راوی له عاصم شعبەی اسدی   دوهەم یان حفصه مەردی مقتدی
له سەر لهجەی حفص ولاتی اسلام   قرآن ئەخوینن خواص و عوام
عاصم له حبیب حبیبی ولی   له زید و ابی عثمان و علی
خودا راضی بی لییان اجمعین   له اتباعیشیان هەتا روژی دین
خودا حل بکا مشکلاتمان   به فضلی ئەوان بدا نجات مان

کی نوخته و اعربی قورآنی دانا ؟

الفاظی قورآن بی نقطه و اعراب   دائر بو له ناو افرادی اصحاب
چون اعتمادیان له سەر تعلیم بو   دل یان بو دأبی حضرت تسلیم بو
کاتی پەرەی سەند اسلام له عالەم   تیکەل بون بە یەك عەرەب وعەجەم
(زیادی ابن ابیه)ی مشهور   رئیس و والی بو بصرەی معمور
باش تیبان گەیاند طریق صواب   وایه دابنی بو قورآن اعراب
اینجا امري کرد بەابو الاسود   اعرابی دانا به نوختەي مفرد

ئەم وضعە ماوە تا عهدی حجاج   عاملی عراق بو دەخل و خەراج

ئەمری كردە سەر نصر بن عاصم   هەم يحيای كوری يعمری عالم

نوختەيان دانا بە تاقو بەجوت   بوحرفي منقوط معلوم و مظبوط

نوختەی قديميان گوری بە اعراب   بو دەفعی غلط لەقرای كتاب

****

ايتر هەروەها خطوطي كوفي   مايەوە لەسەر شكلي معروفي

هەتا سيصەد و كسريكي هجری   كە ابن مقله كردی بە بصری

ئينجا حروفي مصحه في عثمان   هەرچي نوسرابو بي زياد و نقصان

بەشكلی بصری هەموی نوسرا   قورآن بەبصری استنساخ كرا

بو ئەوحرفانەيش توقيف اساسە   خارجی اسم و رسمی قياسە

كەس حەقي نيە بو زياد و كەم   حق اتباعە والله اعلم

ئەم مختصرەم لەم بابە نوسي   لەبو خزمەتی قورآنی قدسي

خوا نوری قورآن بكا بەيارمان   صاحبەكەيشي بەتكا كارمان

لە مشكلاتی دنيا و قيامەت   رزگارمان بكا ساغو سەلامەت

فصلی چوارەم روكنی چوارەمە

روكني چوارەمين ئەی برادەران   تصديقە و باوەر بە پيغەمبەران

لفظی پيغەمبەر يانی پەيغام بەر   پەيغامي خودا دينی بوبەشەر

پيغەمبەر پياوي آزاد لەبەشەر   شرعی بوهاتبي لای خوداي اكبر

لەبو تەربيەی عقلای آفاق   بوخودا ناسي و أصولی اخلاق

بو لابردنی رەزيلەی نەفسی   بودەفعي هەوا و ئارەزوی شخصی

هەتا بەكاربی بەرووناكی دڵ   بوئيشی خويو تدبيری مەنزڵ

بتواني بكا ادارەی بە شەر — لەسەر مقیاسي شەرعی پیغەمبەر
خولاصەی کلام بگا بە کەمال — لە بەر پەیرەوي وضمي اعتدال
لەسەر رەضاي حق وەربگری سزا — تا سەرفرازبي لە روژی جەزا
پیغەمبەر ئەبي بە عقل و ادراك — بە شەرم و شکو و بە اخلاقي چاك
پایەی بالابی لە هاو عصرانی — لە بەر تەربیەي امتەکانی
پیغەمبەر ئەبی نسبي پاك بي — نسبي دارای حسبي چاك بی
باوکودایکي ئەو بە فضل وشرف — بو گەوهەري ئەو بین بە صەدەف
ئەبی بەری بی لە کسبي رەزیل — ئەوانەی عەیبن بو پیاوی جلیل
ئەبی محفوظ بی لە دەرد و علت — ئەوەی قەبیحە بە طبعی ملت

بعثی پیغەمبەران بە قطعی پیویستە

ئینسان بازیربي هەر عقلي خامە — لە بو بعضی شت عقلی نە فامە
یا با دانابي بە ئیشی دنیا — ئا گادار نیە لە کاري عقبي
هەر داگیر ئەکری بە هەوای نفسی — ئەکەویتە شوین اغراضی شخصی
چونکە نەي دیوە روژی قیامەت — خوی ئەهاویتە چاهي نەدامەت
ئەگەر عقلي تو وەکو چرایە — نوری انبیا شمسی ضیایە
هەر پیویستە بوی نوری هدایت — کە لە انبیا ئەکا سیرایەت
ئەونورە مایەی شەرحی صدورە — بو ئەو قووەتە ئینسان مەجبورە
هەربەو نورەیە کاتی هەڵگیرسي — بي ئەوەي ظاهر لە کەس بترسی
لە ئیشي چاك و خراپ ئەپرسی — لە سزاي روژی جەزا ئەترسی
هەر بەو نورەیە کە هوشیار ئەبي — لە سەر قیامەت خەبەردار ئەبی
بو خویو بوخەلق ئەکەویتە ري — هەر مەشغوڵ ئەبي بە ئیشی بەجي

بەقەد اطاعەي هەوای نەفساني ئينسان ناقصە نوری ئيمانی
ئيمانی کامل نوريکی پاکە هەرکەسي بيبي کردەوەی چاکە

فەرقی نبي و رەسول

لەلای بعضی کەس نبي و رەسول مساوی يەکن بەمعنا و مدلول
هەردو صاحبن بوشرعي بليغ هەردو مأمورن بونشر و تبليغ
بعضيکيش ئەلين رەسول ئەوەيە بو تبليغی دين ئەمري پيهديە
ئەگەر بوتبليغ ئەمری پي نيە پيی نائلين رەسول ئەوە نبي يە

٭٭٭

بعضيکيش ئەلی تبليغ هەر ئەبي بي رەسول بي ياخود نبي بي
لکن کتيبي تازە فارقە يانسخی حکمی شەرعی سابقە
يەکی لەمانە شرطە بو رسول نەوەك بونبي ئەي براي معقول
نسخی بي کتيب وايە بەالهام تي بگا نسخی بعضی لە احکام

عصمەتی انبيا عليهم السلام

لەسەر تحقيقی سعدی تفتازان تاجي عزەتی سەری سەر بەرزان
لە پاش نبوەت ثابتە عصمت لەبو انبيای صاحب کرامت
لە گوناهانی کبيرە مطلق هەم لە صغيرەی عمدی محقق
هەروا لەسهوی صغيرەی خسيس چون لايق نيە بو پايەی رئيس
ناقلی گوناه بوشخصی ئەوان ئەگەر آحادە مردودە جوان
ئەگەر مشهورە تاويلی ئەکری محمليکی باش لەبوی دائەنری
ئەگەر قطعی بي محولە لەسەر پيش نبوتی رەسولی سەروەر
يانسيان ياخود خلاف الاولی ايتر لامەدە بوئەم لاو ئەولا

لەاصلی نبو تا فرقی انبیانیە

بوپیغەمەران نیە تفاوت — لە ئەصلی وضعی وصفی نبوت
هەر کەس هەریەکی لەوانە تکذیب — بکا ئیمانی نابی بە نصیب
هیچ کەس لەپەری و فرشتە وئینسان — ناگا بەپایە و مەرتەبەی ئەوان
لەناو خویانا سلف و خلف — بعضی لەبعضی افضل و اشرف
دروستە بەشرع بلێی افضلە — لەغیرە مرسل هەرکام مرسلە
سیصەد و سیازدە یاپازدە رەسول — لەئایە و حدیث سی کەسیان منقول
ئادم شیث ادریس نوح هودی جلیل — صالح ابراهیم لوط و اسماعیل
اسحق ویعقوب یوسف وایوب — ذوالکفل وشعیب هەم موسای محبوب
هارون ویوشع الیسع الیاس — اشمویل داود سلیمانی راس
عزیر و یونس زکریا و یحیی — عیسای مسیح و شمعون لەگەلیا
ئنجا محمد صاحب معجزات — روژی هدایت لەبو مخلوقات

اولوالعزمەکانیان

پینجەی اولوالعزم بە علم الیقین — سەردارن لەنیو جمعی مرسلین
ئەو ذواتانەن اولوالعزمەکان — لە تبلیغاتا کەوتونە تەکان
زەحمەتی زوریان بەدەستی اعداء — لەتبلیغاتا هاتوە بەسەرداء
هەر صابربوون بوئیش و زەحمەت — لەبەر تربیە و تنویری امت
نوح وابراهیم موسای بن عمران — عیسا و محمد شای پیغەمبەران

☆☆☆☆

نوح نجی‌الله ابراهیم خلیل — موسی کلیمە بو خودای جلیل
نجی پاریزراو خلیل یش یارە — کلیم هاورازی خودای غفارە

عیسی روح الله و کلمة الله یعنی پەیدابو بە ئەمری خودا
بێ واسطەی باب بە نفخی قدسی بە فوی جبرئیل بەدەم و دەسی

***

مشتبه نەبي تو لەم احوالە احتمالی حق چوار احتمالە
آدم پەیدا بو بەبێ دایك و باب حواء بەبێ دایك عیسی بەبێ باب
باقی آدەمي بە هوی دایك و باب قدرەتی خودا نایەوی حساب

معجزاتی انبیا

بو دلیل لە سەر صدقی انبیا خودا معجزەی پیدان لە دنیا
معجزە ایشي امت پێی نەکری دەعوای نبوت پێی ترویج بدری
بي مباشرەی اسباب و مادە بەقدرەتی حق بە خرق العادە
لەبو سەر بەرزی جمعي مرسلین تا تصدیق بکرین بواحکامي دین
عرفاً مشروطە اسمی معجزە بە مجادلە و بە معارضە
بیجگە لەوانە هەر کەرامەتە ئەگەر زەمانی دوای رسالتە
لەپیش نبوت ارهاصە یقین اساسە لەبو پایەی مرسلین

بەیانی دلیلی شرفی حضرت بەسەر انبیا و مرسلینا

بەگەلی دلیل حضرتي احمد لەناو مرسلین اشرفە و امجد
هەر لەبو ئەوبو گەلی لە ئاثار نەك لە بو باقی رسلی اخیار
دەوامی بعضی معجزە کاني وەکو گەوهەري لفظی قورآني
دیني جامع بو بو زور عبادەت نە بوت بو باقی امت و ملەت
پاریزرا هەمو اصولی دیني لە شبهەو تحریف بە نائەمیني
شرعی بەکار دیت بو هەمو زەمان دەعوەتي عام بو بو هەمو جیهان

باسی بعضی سیرەتی گەورەی حضرت(ص)

هەتا نفعی بو موعظە و ارشاد　　قەت مەیلی نەبو بەزەجری عباد
زاتي رحمة للعالمین بي　　چون ئەبي بشر لەو ناامین بي
زور لە قەبیلە و کومەلی عەرەب　　هەر بەموعظە گەیین بە ادب
فقط کەچاریان نەکرا بە ارشاد　　دوژمن دەستیان کرد بەشەرو افساد
ناچار بو نشری اسلام و ایمان　　اذنی شەر درا لە گەل کافران
لە بەر شجاعت لە کاتی نەبەرد　　هەرگیز لە دوژمن پشتی هەلنەکرد
چون بە روح و گیان بو دین ناصر بو　　لەنو حربەدا خویشي حاضر بو
بدر و احد مریسیع خندق　　قریظە و خیبر راست و محقق
لە فتحی مکە و حنین و طائف　　فقط بزانە ئەی برای عارف
هەر بە تاییدی قضای سماوی　　مکە بەبی شەر روینە ناوی
وا ئەبي بو دین تائیدو نصرت　　گشت ئەمانە بون دەسالەی هجرت

****

ئەو بری رشتەی فسادی بتان　　بەو فەوتا افساد لە بت پەرستان
بەو شکا هیزی کباری عەرەب　　دامەزرا پایەی زانین و ئەدەب
نەواندی پشتی بەد خواهانی دین　　دای مەزران بەردی بناغەی یقین
تەر بیەتي کرد شاری و لادیي　　دەوار نشینی وشکی بدوی
بەهوشو کمال گشت بون بەانسان　　بون بەمرکزی دائرەی احسان

****

خوا امری کرد بە پیغەمبەران　　ئەگەر ببینن پیی بینن ایمان
ئەگینا بلین بە هەمو امت　　حاضر بن لەبو تصدیق حضرت
بویی نشانەی ئەو شاهە گەورە　　لە عهودا بو دەورە بە دەورە

گردەوەبونی عبادات لە دینی حضرتا(ص)

هەرکەس آگای بی لە تاریخي دین لە عبادەتي دەورەی مرسلین
ئەزانی ئەوەی لەم دینا هەیە لە بو امتي خیر البریە
لە نویژ و روژو و زەکات و جهاد حجي بیت الله و اذکار و اوراد
لە هیچ دیني‌کا گرد نەبوەتەوە لەبو پیشینان نەبونەتەوە

اصول وفروعی دینی پاریزراوە

دیني محفوظ بو لە دەستي تحریف لە تعرضي انساني کثیف
سلف و خلف بە روی حقیقت بون بە حەرەسي حدی شریعت
دائم قلمدار مهیا و هشیار بو دفعي مفسد آزا و خەبەردار
ئەما هەر عهدی موسا بي اجل یهود پەرستیان عجلی مستعجل
لە پاش وەفاتي گوریيان تەورات آیاتي حق یان کرد بە خەرافات

☆☆☆

لە عهدی خویا مسیحي جلیل هەرچي خوێندەوە نصوصي انجیل
پاش رفعي عیسا فرقەي عیسوی تیکیاندا حکم و شرعي نبوی
بە آرەزوي نفس کەوتنە تضلیل هەمولایاندا لە حکمي انجیل
انجیلەکەیان نەما لە بەینا جا چوار انجیلی جیاوازیان دانا
اغلب تاریخن بو حالی شخصي بي ربطن لەگەل احکامي قدسي
مارقوس و متی لوقا و یوحنا ئەم چوار کەسە بون انجیلیان دانا

دینی اسلام بەکاری هەمو زەمانی بیت

ئەگەر بیتە سەر تحقیق و تطبیق بو دیني اسلام بە گویرەی تدقیق
باش حالی ئەبی کە دیني اسلام بەکارە لە بو جمیعی انام

مەعناو مفهومي آياتی قورآن کافیە لە بو گشت دەورەو زەمان
مفیدە لە بو معاش و معاد کافیە لە بو جمیعي عباد
حافظە لە بو نفوس و اموال ناموس و حقوق حەرام و حلال
جامعە لەبو وضعی دنیاو دین چە بو قیامت چە بو حالی ژین
قراری داوە وضعي اعتدال بو کاتی حال و روژی استقبال
هەر چی پاش کەوی میلەتي اسلام لە بەر لادانە لە دیني اسلام
کاتی احکامي احیا بیتەوە عالەم بە جاری گشت ئەژییتەوە
سری احکامی هەمو روناکە دەلیلی ریکی عقل و ادراکە
بویە ناسخە دینی بو ادیان حضرت خاتمە بو پیغەمبەران
حضرتی عیسی کاتي دیتە خوار دیني اسلامي ئەکا اختیار

رسالەتی حضرت عام بو

علاوەی سابق بزانە یقین حضرت رەحمەت بو لە بو عالەمین
بو بە پیغەمبەر شاهي خیر الناس لە بو تربیەی هەمو جن و ناس
بانگی کرد بودین رەش وسپی وسور کاغەزی نوسي بو نزیك و دور
کاغەزەکانی دەعوت نامەی ئەو هەمو آشکران بە نور و پرتەو
ئەما غەیری ئەو لە پیغەمبەران هەریەك بو جمعي رەوانە کران
آدم بو زومرەی اولادو احفاد شیث بو سەر برا و برازاو اولاد
ادریس بو فرقەی ئەولادی قابیل نوح بو کومەلی بت خواهي علیل
هود بو قەومی عاد صالح بو ثمود ابراهیم بوسەر طائفەی نمرود
لوط بوطائفەی سەرکیشي سەرمەست بی شەرم و ئەدەب فاحیشە پەرست
اسماعیل بو سەر عەرەبی حجاز اسحق بو ئەهلی شامي بە اعزاز

حضرتي يعقوب بو ئەهلی نجران بو منعي كفر و اسبابي خسران
يوسف لە مصرا بو قبطي يە كان ايوب لە شاما بو ئەهلی حەوران
ذوالكفلی بشير بو طائفەی روم شعيب بو ئەهلی مدينی محروم
هەم بو اصحاب الايكەی بی‌تمكين فەوتان بە صيحەی بەهيز و غەمگين
موسی بو قەومی بنی اسرائيل هەم بو سەر قبطي و فرعوني عليل
حضرتي يوشع الياسي جليل پاش ئەو اليسع پاش ئەو اشمويل
داود سليمان عزيری جليل مرسل بون بو سەر بني اسرائيل
يونس بو ئەهلی خاكی نينوی ايمان يان هينا صەد هزار بالا
زكريا و يحيي هەم عيسای جليل شمعون بو فرقەی بني اسرائيل
هەمو معلومن بە علم اليقين لە لای ئەوانە عالمن بەدين

***

لە بەر شەرەفي ئەو شای مەردانە امەتي چاكتر لە امتانە
انساني عاقل پاش خەبەر دارە گەورەيي دەستە لە بەر سەر دارە
دليلی نقلی بي خلاف و باس (خير امة اخرجت للناس)

***

دليلی عقلی وايە مفصل شرافت حصرە لە علم و عمل
كمالی علمي بو اهلي اسلام لە اعتقادا بودين و احكام
پايەی گەيشتە ئەوجي عظمت مخصوص بو فرقەی علمای امت
عمل يا بە دل يا بە زمانە يا خود بە باقی اعضا و اركانە
بەدل و زمان نايەوی اثبات لە پاش اعتقاد بە ذات و صفات
ئەو تنزيهات و تقديسە تامە كە روكني ديني قەومي اسلامە
ئەمو جزم و يقين بي و شبهە و رەيبە او اعتقاد و اوضاعی غەيبە

ئەودوعا و ذکرە و ئەو استغفارە   ئەوتلاوەتە کەبەر قرارە
بوهیچ امتی نەبوە بەدەوام   الا بو قەوم و مەلەتی اسلام

****

عمل بە ارکان وەکو عبادەت   یاخود ئاثاری اخلاق و سیرەت
وەکو غیرەت و شەرەف و وەفا   وەکو راستي و سماح و صەفا
وەکو صرفي مال بو ریگەی ارشاد   وەکو هجرت و نصرت و جهاد
هەرکەس بزانی تاریخي ایام   ئەزانی پایەی بو قەومی اسلام
بە خصوص اصحاب و طبقەی سلف
وەریان گرت ئەوجی سەر بەرزی وشرف

ترتیبی شەرەفی اصحاب

لەسەر تەرتیبي وصفی خلافت   هەرپینج خلیفەی صاحب شەرافەت
پاش ئەوان حسین جا حمزە و عباس   ئەم جارە باقی عشرەی حق ناس
طلحە و زبیر و ابو عبیدە   عبدالرحمن و سعید و سعدە
ئنجا سیصەد و سیازدە اهلی بدر   غەیری ئەوانەی رابوران بە قەدر
لە هەر مالی بن ناوی ئەمانە   یالای هەرکەسی چاکە بیزانە
یانی سەبەبە لە بو بە رەکەت   لەبو رزگار بون لەشەر و آفت
تەکا بەمانە لە کاتی رجا   بوهەر مشکلی ببەی التجا
مایەیە لەبو کشف و أجابە   لەسەر تجربەی اهلی اصابە
جا اهلی احد حەوصد اصحابە   هەمو مهیا وەك شیری غابە
ئنجا اصحابي بیعة الرضوان   هەزارو چوارصەد بەسیمای جوان
پاش ئەوان باقي اصحابي حضرت   بە گویرەی سبق هجرت و نصرت

تەرتیبي ژنان فاطمەی زهراء ئنجا خدیجە و عایشەی حمراء
سیدە حفصە و ام حبیبە سیدە سودەی مشرب نجیبە
ام سلمە و میمونە و زینب جاجوریە و صفیەی بە ئەدەب
لەم جارە باقی اصحابی حضرت لە ژنان بەپێی هجرت و نصرت
لەپاش اصحابە فرقەی تابعین بە خصوص علما لە مجتهدین
(خیرالقرون قرنی) مقیاسە بو تەرتیبي عام وینەی اساسە
بەم تەرتیبە فضل عەینی انصافە لەمە لابدەی ناحەق و لافە
وایە مشربی أئمەی سلف پەیرەی ئەوان حقە بو خلف

***

بعض ئەربابي بدعت وخلاف ئەلێن بەشیوەی شومي اعتساف
لە خلفادا علی افضل بو ئەو مستحق رتبەی اول بو
هەرچەن لەم باسا زور بوقیل و قال کیشایەوە سەر نزاع و جدال
منیش بو اهلی احقاق و انصاف چەن دلیل ئەلیم بو دفعي خلاف

***

یەکەم دامەزرا اجماعی اصحاب لەسەر ابوبکر بەصدق و صواب
حضرتي علیش قەناعەتی کرد ئەویش بێ نزاع باش بەیعەتی کرد
گەرحق نەبوایە گەورەیی صدیق نە ئەهاتە جی اجماع بە تحقیق
ئەگەر ببوایە نصیبی جلی ئەي کرد بە دلیل حضرتی علی
تصور نەکەی علی ضعیف بو چونکي ئەوەندە مەردی شریف بو
مادام لای دایە لە افکاری عام دەستەی زور ئەبو لە صحبي کرام
علاوە شخصی صاحب شرافت چون قبول ئەکا غصبي خلافت

***

دوهەم اصحاب وحضرتی علی لەگەلی جارا بەوضعي جلی
بانگیان لیئەکرد بوپایە و جاهي (یا خلیفە رسول الله)
فەرمودەی ئەوان راست لطیفەیە خویان جاریان‌دا أو خلیفەیە

***

علی وەریگرت خوی لەو خلیفە جاریەی قدومی بنی حنیفە
دایکي محمد حنفی نەسەب صاحبي جاه و مقام و حسب
أگەر خلیفە نەبوایە صدیق لیی وەرنەئەگرت علی بەتحقیق
چون هەر خلیفە حکمی نافذە تەقسیمی أموال بوأو جائزە

***

ئەگەر خلافت بکری بەمیراث ئەبي بەحقی حضرتی عباس
علی بیبوایە نصیکي جلی آشکرا ئەبو ئەدرا بە علی
مادام وانەبو معلوم بزانە حق هەر اجماعی اصحابەکانە

***

لە حیاتەدا حضرت امام بو خویشی سەر گەورەی هەمو اسلام
کەخوي صدیقی دانا بە امام یاني گەورەبي بوجمی اسلام
کی بي بتوانی بکا جەسارەت لا با لە محراب امامی حضرت

***

علاوەی ئەمە دلیلی لطیف لەبو انسانی تەبیعەت شەریف
ئەمەیە لای‌دا ئەوەل خلاقت لەوان تا پاك بی مالی تبوت
لەغایەی جاه و حشمت و ثەروەت لەخود پەرستی و تقاضای دەولەت
هەتا دەرکەوی مقصود لە اسلام فقط اصلاحە و ارشادی انام

***

که محقق بو خلافەی صدیق عهدی بوفاروق باش ئەکری تطبیق
عمریش پاکە لە شبهه و توهمەت چونکە خلافەی کرد بەمەشوەرەت
پاش دەوری عثمان علی امام بو جیگەی و ثوقی صحبی کرام بو
تسلیمی بکە اجماعی اصحاب هاوسەرە لە بو أصابەی صواب
لادە لە فکری اهلی خرافات بە قصەی بەتال مەکە موبالات
هەر حەق واڵەلای سوادی اعظم لە سەر فەرمودەی رەسولی اکرم
خصوصا دەسەی اصحابی کرام راضی بی لییان خالقی ئەنام

☆☆☆

خوت تحقیق بکە بە عقل و تمکین جهدی اصحابە چون بو لەبو دین
قەومی کە خودا راضی بی لەوان طالب بی کەڵەو راضی بن ئەوان
خیر الامت بن بە نصی ئایەت رونا‌ك بەنوری چرای هدایت
نوری نبوت لەتاویانا بی سیمای سعادت لە روویانا بی
جوگەی زەلالی آوی شەریعەت بەوان هاتبی بو دلی امت
رون زەیتی پاکی وعصمت یان وابی بی لە ئاگردان نوری هدی بی
بە شەرم و شکوه حمیده ئاثار لەگەل هەژاران بیان بی أیثار
خاوەن قەناعەت لە مالی دنیا خویان بنوینن وەکو أغنیا
دل پا‌ك لەدەردی نفلق واوهام بی با‌ك لە دوری اولاد و أقوام
بچنە غەریبی لە ری‌ی خودادا صابربن لە بەر زامی اعدادا
لاشە زاماری رم و تیرو شیر بعضی بکوژرین بعضی کیش اسیر
بعضی بکوژی أولاد و بابی لەبەر دین لابا مەیلی أحبابی
توزی پی‌ی ئەوان بە هیزو هەلمەت بی بە هەوری بارانی رەحمەت

خوینی لاشەیان برژیتە زەوی   درەختی حکمت پێی بێ قەوی

بەدەست و بەپێ بەزمان و دل   تیرو تەکان و توبە و توکل

تو خودا انصافە لەحق لابدەی   نسبەتی خراپ لەوانە بدەی

دەخیل صەد دەخیل دەس بە دامانت   نەکوژینیتەوە چرای ایمانت

باوەرت بێ اصحابە پاکن   بەکردەوە چاك بەدل روونا کن

مایەی روونا کین لەبو سەرزەمین   لەپاش وەفاتیش بەدلی نورین

تعظیمیان مایەی نوری ایمانە   تشریفیان پایەی اجر و احسانە

بەشەرم و حەیا بلی بە تمکین   رضی الله عنهم اجمعین

وعنا بهم فی الدنیا والدین   رزگارمان بکا لە ئافاتی ژین

باسی بعضی لە امامە مجتهدەکان

بە مناسبەی اصحابی امین   باس ئەکەم بعضی لە مجتهدین

تالە ژینا بو سیدی مبین   مهبطی وحی ومنبعی یقین

چونکە مرجع بو لەبو خاص وعام   بو هیچ کەس نەبو شبهە لەاحکام

عصری اصحابیش هەر بەو وصفەتە   چون منوربون بەو معرفەتە

کەروی عصری اصحابانی دین   هاتە پیشەوە دەورەی تابعین

چون لە زەمانی حضرت نزیك بون   لە اشتباە وغلط تەریك بون

بو ئەوان باش تر حل ئەبو اشکال   زو بە مەردانە اربابی کمال

کەوتنە سەر فکری تدوین و تصنیف   بو ضبطی دینی اسلامی حنیف

ئەوەل مصنف عبدالملك بو   استادی استاد بو شافعی بو

یا خود ربیعی صاحب اعجوبە   یا سعدی کوری ابی عروبە

بە سعی و جد و جهد و اهتمام   پەیدا بون جمعی علمای اسلام

چەن کەس لەوانە بەعلم و ارشاد گەیینە پایەی بەرزی اجتهاد
استنباطیان کرد احکامي اسلام (جزاهم عنا الملك العلام)

***

مجتهدینی دینی پیغەمبەر (ص) عددیان گەیی بە هەژدە نەفەر
چواریان مذهب‌یان تدوین کراوە بویە تقلیدیان رەوا دراوە
ابو حنیفەی امامي ئەوەل مالك شافعی احمد بن حنبل

***

ابو حنیفە ناوی نعمانە ناوی باوکیشی ثابت بزانە
لە دایك بونی وەها معروفە هەشتای هجری بو لە شاري کوفە
لە صەد و پەنجای تاریخی هجری وفاتی فەرمو حەفتابو عومری
لە اعظمیەی بغدایە قەبری خودا زیاد بکا ثواب و ئەجری
شەش کەسی‌دی بو لە اصحابەکان لە تابعینە بە پایە و مکان

***

امامي مالك کوری أنس بو أنس خادمی مولای اقدس بو
لە سالی نەوەد عصری تابعین متولد بو لە مدینەی دین
لە سالی صەد و حەفتا و نوی هجری متوفي بو هەشتا و نو عومری
لە مدینەدا لە خاکی بقیع دەفن کراوە بەپایەی رفیع

امامی شـــافعی

هاتە دنیاوە شافعی اکرم روژی وەفاتی امامي اعظم
لە صەد وپەنجای هجری بی گومان لە خاکی غزە یا لە عسقلان
پاش مدەی دو سال برا بو مکە لەوی مایەوە بی گەرد و لە کە

لە بەر ترقی علم و فطرەتی بە پانگزە سالە بوە بە مفتی
خوی محمدە و باوکی ادریسە جدی عباسی صاحب تقدیسە
نسبی بەرزی بە پایە و حورمەت لە عبد المناف ئەگاتە حضرت
وفاتی فەرمو لە دو صەد و چوار یعنی عومری ئەوگەییە پەنجاو چوار
قەبری معروفە لە قرافەی مصر مزاری عامە لەگشت دەور وعصر

امامی احمد بن حنبل

متولد بو احمد بن حنبل لە صەد و شصت و چواری مکمل
بە حەفتا و حەوت سال گەییوە عومری
لە بەغدا لە سەر دجلەیە قەبری

☆☆☆

ئەم چوار ذاتانە بەحق امامن مجتهدینی دینی اسلامن
عادل و عالم بە ئایەی احکام بە احادیثی سیدی انام
گشت صاحب پایەی میانەی مقبول لە عربیە و بلاغە و اصول
خولاصە شرطی اجتهاد بو دین لەم ذاتانا بو بە علم الیقین
غەیری ئەمانەیش لە مجتهدین هەر چون عالم بون بە احکامی دین
فقط مذهب یان تدوین نە کراوە بویە تقلید یان رەوا نەدراوە

سەبەبی اختلافی مجتهدین چیە ؟

ئەپرسیت بوچی هەیە اختلاف لای امامانی بە فضل و انصاف
ئەلیم دلیلی حکمی شریعت ئەوەل کتابە دوهەمین سنت
سی هەم اجماعی اربابی کمال چوارەم قیاسە و پینجەم استدلال
اینجا هەر حکمی صاحب توضیحە کتاب و سنت لەوا صریحە

جیی خلاف نیه بو مجتهدین چونکه ئەو حکمە معلومە لە دین
ئەما آیت و حدیثیکی وا کە چەن احتمال قابل بي لەوا
معلومە ئەبي بەجیی اختلاف بە پیی افکاری اهلی اکتشاف
چونکی پاش صرفي فکر و معرفت وای بو کشف ئەبي مەعنای عبادەت
وەیا مطلبي سنت و کتاب توضیحی نەکا بە بي ارتیاب
مجبورا قیاس لەوا بیتە کار یابە استدلال ئەکری اظهار
مادام عقلی شخص ئەبي بەکشاف طبعاً ئەبیتە جیگەي اختلاف

***

ئەگەر ئەپرسی بوچي احتمال هەیە تابي بە مایەی اشکال
ئەلیم ئەو امرە احتمالیە لەلای شارعا تەواو جلیە
فقط ممکنە کە لەلای ناظر موضحي تەواو نەبوبي ظاهر
مەسەلی حدیث موضحي ئەوە ئەم مجتهدە نەگەیوە بەوە
یا ئەو حدیثە لاي ئەم ظریفە لای ئەو مجتهد گەلی ضعیفە
ئنجا بە فکری هەریەکی فرعی استنباط ئەکری بە نهجی شەرعی
باحق یەکیبي چونکی معذورن مخطئ و مصیب هەر دو مأجورن

***

بەعضیکیش ئەلین ئەهلی اختلاف هەمو مصیبین بە حق وانصاف
چونکی حکمی شرع اعتباریە مربوطی امر و قضای باریە
خودایش طالبي یسرو رەحمەتە غەیرە طالبي عسر و زەحمەتە
هەر قەومی نەوعی طریقت یانە فرعی مألوفی تەبیعەت یانە
بعضی عبادەت ئاسانە بویان بعضیکیش سەختە بەتەبیعەت یان

دەی محتمل هات کتاب وسنت تا بشی‌لەبو چەن وجه و صورەت
تا بو هەرقەومی شخصیکی اعلم حکمی وەربگری باش و مسلم
جا چونکی خودا ذاتاً راضی‌یە مصیبە هەر کەس بەوان قاضی‌یە
والەم تقریرە بوتو معلوم بو صاحبی حکمین مصیبین هەردوو
دەی (اختلاف امتی رحمە) لەسەر هەردولا محلی جەزمە

٭٭٭

تا ایستە ووتمان کەلفظی دەلیل بەچەن احتمال هەل ئەگری‌تاویل
ئەما کە حکمی بو ئەوان هەلکەوت ئایەت وحدیث بویان ری‌نەکەوت
لەوە چارنیە الا بە قیاس یابە استدلال لە علمای ناس
طبعا اختلاف یبتەجی لە ما بە اختلافی فکری علما

مجتهدانی اصولی دین

لەعصری نوری سیدی افضل عقیدە صاف بو لەوهم و خلل
هەروها عصری قەومی صحابە هەم تابعینی صاحب نەجابە
ئنجا مسلمان پرژ و بلاوبون خراپ و چاکیان پیك تیکلاوبون
چون دورکەوتەوە دەورەی سعادت دەرکەوت سوادی فساد وبدعت
گەرچی لەو وەختا زوربون امامان دانابو اصل‌و فرعی احکامان
دەرکەوتن دو شیر زور بەمەردانە لە سەری چوارەم قەرنی زەمانە
شیخ ابوالحسن اشعری نەسەب شیخ ابو منصور حمیدە حسب
اهتمامیان‌کرد لەری‌ی خودادا ئەم لە(سەمەرقەند) ئەو لە بەغدادا
لە سەر مەشرەبی حضرت واصحاب بەیانیان فەرمو عقیدەی صواب

٭٭٭

شیخ ابو الحسن اشعری جلیل   خوی ناوی علی باوکی اسماعیل
جدی نوهەی ابو موسایە   کە لە اصحابی رسول الله یە
دوصەد و حەفتای تاریخی هجرە   متولد بو لە شاری بصرە
اعلانی فەرمو لەروژی جمعە   لە بصرە ردی اربابی بدعە
جا هجرەتی کرد بوشاری بەغدا   لە بو ارشادی سنت و هدی
تصنیفی هەبو هەتا پەنجاو پینج   هەمو مفیدبون بو اسلام بێرەنج
لە سیصەد و سی وکسری لە هجرە   بەسکتەی قلبی فەوتا لە حوجرە

***

شیخ ابو منصور ناوی محمد   علم الهدی لقبی امجد
باوکی محمد . باپیری محمود   (تأویلات)ی ئەو مشهورە وموجود
لە (ماترید) ا هاتوەتە دنیا   لە (سەمەرقەند) ا دەرچو لە دنیا
تاریخ زیاتر بو لە سیصەد و سی   وەفاتی فەرمو امامی قدسی
هەرکەس تابع بی بەم امامانە   لە اعتقادا صاحب ایمانە

***

دوشیخی حدیث امامی امت   معدەنی نور و منبعی رەحمەت
یەکەم محبوبی حضرتی باری   امامی حدیث شیخی بخاری
ناوی محمد ابو عبدالله   باوکی اسماعیل بە مقام وجاه
تالیفی ئەوە ظریف و ملیح   جامعی مشهور (جامع الصحیح)
اعلای کتبی ملەتی اسلام   لە پاش قرآنی هادی بو أنام
مولد بخاراوقەبری لە (خەرتەنگ)   شوینیکی کونە لەلای سەمەرقەند
تاریخی بون و وەفاتی مەشهور   (ولد فی صدق ومات فی نور) ٭

٭ (صدق) بە حروفی (ابجد) ئەکاتە (١٩٤) وە (نور) یش ئەکاتە (٢٥٦)

دوهەمیان مسلم ولدی حجاج بوسەری اسلام بوبە زەرین تـاج
نسبت قشیری وطن نیسابور لەدوصەدو شەش هاتوەتە ظهور
لە دوصەدوشەصت علاوە یەك سال بەلیقای خودا گەییشت بەکەمال

***

کەرامات حقە بو ئەهلی شەرەف لە اولیای دین سـلف و خلف
خرق العادەیان زور و بی‌شمار ثابتە بە شرع دیـارە بە آثـار
طریقەی فرقەی اولیا چاکە اولیا دلیان بەحق روناکە
ولی عارفە بـە ذات و صـفات وەختی صرف ئەکا بەخیروطاعات
تابعی شرعی شاهی انبیا مانع لە حبی رەزیلەی دنیـا
ئەم نشـانەیە زور مسـلمە کە هاو مجلس یان خاطري جەمە
هەر کەسی بەشـــەرع نامـوافقە ئەوە نەك وەلی بەلـکو فاسقە
میزان مان حصرە لە سەر شریعت خلافی ئەوە هەر شەرە و بدعت
رزگار مان بکا خودا لە بدعت ثابت مان بکا لە سەر شەریعەت
بە سری قلب و روحی اولیـاء بە فیضی اعلاي شاهی انبیـاء
برژی بە سەریا بارانی رەحمەت پەي پەی بە دەوام هەتا قیامەت
صفای ئەو فیضە بگـا بەدلمـان حل بکا بومان هەمو مشکل مان
تا بە سەر بەرزی روژی قیامەت بگەین بە لقای ساغو سەلامەت

روکنی پینجەمین

روکنی پینجەمین بە استقامت باوەرە بەوە راســـتە قیامەت
ئەم دنیا ئەروا عالەمی تر دی جەزای کردەوەی تیادا دیتە جی
هەر کەس جەزای خوی پی ئەگا سەر پاك
خراپ بو خراپ چـــاکە لە بوچـــاك

پێی نشان داوین سیدی سادات　　له بو هاتی بەعضی عەلامات
وەکو بێ رەحمی گەورە و سەرداران　　وەکو بێ شەرمی لای هەرزەکا ران
فەرمان ئەدرێتە دەستی نا ئەهل　　علم کەم ئەبێ و غالب ئەبێ جهل
زور ئەبێ مەکرو غەش و خەیانەت　　کەم ئەبێ راستی و وەفا و ئەمانەت
لادانی اولاد له ریگەی صواب　　بێ ئەدەب ئەبن لەگەل دایك و باب
بە پیچەوانە بەشــەر [illegible]ەبینین　　امین بە خائن خائن بە امین
دنیا پر ئەبێ له فساد و شەر　　خوشی نامینی بو دلی بەشەر
انسانی عاقل مبهوت وحەیران　　سەرگردان ئەبێ له وەضعی زەمان
رابوری بەلای قەبریکی نویدا　　ئەلی خوزگـا من ئەبوم لەوجیدا

****

بیجگە لەمانە بیتە سەر بسـات　　له بو قیامەت گەلی عەلامات
وەکو فەرمویە تەواو رو ئەچی　　سی پارچـە زەوی نامینی لەجی
یەك لە خور هەلات دو لەخورنشین　　سی لەجەزیرەی عەرەبا یەقین
وەك دەرکەوتنی سفیانی کافر　　وەکو دەرچونی دەجالی سـاحیر
وەك دەرکەوتنی مهـدی لەو دەما　　له گەل نزولی عیسی له سەما
هاتی یأجوج و مأجوج بە جەما　　دەرچونی (دابە) له خاکی صفا
هەم هـەلاتی روژ له خور نشین　　بە غەیري عادەت وەکو ئەی بینین
دنیا پر ئەکا دوکەلیکی رەش　　له عدن دەربێ ئاگریکی گەش

***

له پاش ئەمانە نفخی فی الصورە　　کاتی ویرانی دنیای معمورە
کیوانی زەوی شی ئەکرینەوە　　ئـاسمـانە کان ئـەپـیـچرینـەوە
زەوی ئەگوری بە دەشتیکی ساف　　تیایا نامینی لاری و اختلاف

پاش مدەی چل سال چولی معمورە زیندو بونەوە بە نەفخی صورە

***

لە پاش بەیانی بەعضی عەلامەت لە پیش بەیانی وەضعی قیامەت
وضعی بەرزەخت بو ئەکەم بەیان لە سەر بەیانی علمای اعیان
انسان لەو وەختا خەریکە بمری ئەگەر لە ریزی چاکان بژمیری
موژدەی پی ئەدەن فرشتەی اخیار بە رەحم و لطفی خالقی غفار
پاش مردن روحی ئەبەن بە صفا بو لای ئەرواحی زومرەی عرفا
خوا نەکەرەدە گەر لە ناپاکانە جی‌ی تانە و لومەی ملائکانە
پاش مردن روحی ئەبەن بە زەحمەت بو لای ئەرواحی اهلی معصیت
والحاصل روحی زور خەبەر دارە لە اشـــقیایە یـا لە اخیـارە
لە حالی لاشەی هەم باخەبەرە شورین و بردن لە بو مقبرە
ئەما نازانی خویەتی ئەبری هەتا لە قەبرا باش قەرار ئەگری

***

کە دایان پوشی لە قەبری تەنگا بە جی‌ما لە ژیر ئەو سیا سەنگا
ئاگا دار ئەبی لە ئەحوالی خوی کە خوی مردوە قەبرە بو بەجی‌ی
جادی بە سەریا وضعی گورەوشار لەپاش ئەم وەضعە وەضعی پرسیار
یانی فرشتەی سؤال دینە لای لە بو تحقیق باوەری دنیـای
خواو پیغەمبەر امام و دینی کـین و کامەیە چیـــە آیینی
گەر جوابی داوە بە باشی آزاد فوراً قەبرەکەی بو ئەبی گوشاد
لە لای ئەو ئەبی بەســـارا و بەدەشـــت
پی‌ی نشان ئەدەن جی‌ی خوی لەبەهەشت
ئەگەر نەزانی بەیانی جواب مبتلا ئەبی بە ئیش و عذاب

یا ئەبریتەوە لە قەبرا عەزاب یا دەوام ئەکا تا رۆژی حساب
هەرچی ناخوشی و خوشیءمردوە هەموی بەوینەی حالی نوستوە
ئەوضاعی روحە ئەحوالی غەیبە لای خودا سهلە و بەری لەعەیبە
ئەمە بەرزخە تاکاتی مەحشەر حەیاتی تازە دیتو بو بەشەر
وەکو زو وتمان بە نەفخەی دوهەم زیندو ئەبنەوە مەخلوقات سەرجەم
ظاهری نصوص افادە ئەکا بعث بە جمعە بو هەمو ئەجزاء
گرد ئەکاتەوە هەمو ئەعضای تو
ئیسك و رەگ و گوشت وردە ئەجزای تو
ئەو ئەعضا کوبن یا پرژ و بلاو خوراو یا سوتاو یا بەخاك رزاو
مادەی ئەجزاکان هەمو موجودن مەشمولی علمی خودای معبودن
گردبن یابلاو لای ئەو بی فەرقە عالم و قادر خالق خەلقە
***
بە روایەتی مفهومی حدیث کە فەرمویەتی رسولی رئیس
جزئی لە لاشە لەرزان دورە بە (عجب الذنب) ناوی مشهورە
لە سەر ئەو جزئە ئەندامی انسان دروست ئەبنەوە بە ریکی دیسان
گشت کەس ئەزانی کییە و کوریءکی اهلی شار بوە یا دەوار یا دي
چون بو رەفتاری لە دەورەی دنیا چارە روناك بو یاچارە سیا
***
روناك ئەبی ئەرز بە تجلاي ذات مخلوقات ئەبرین لە بو عەرەصات
مخلوق ئەکەونە ترسان و دەهشەت دایان ئەپوشی حجابی وەحشەت
هەرکەس مشغولی نفسی نفسی یە خەمباری ئیش و دەردی شەخصی یە

جا تكا ئه كا سیدي سه‌روه‌ر

بو رزگار بون یان له هه‌ولی مه‌حشه‌ر

٭٭٭

جا وینه‌ي بالدار ده‌فته‌ری ئه‌عمال ئیت له سه‌ر ئه‌مری خوداي ذی الجلال

ئه‌دریته ده‌ستی راستی سـعدا! وه‌ر ئه‌گرن موژده‌ی الطاف خودا

هه‌رکه‌س به‌د به‌خت بی ئه‌دریته ده‌ستی چه‌پی له لاي چه‌پ یا له لاي پشتی

حسابی کرده‌وه‌ی مکلف

جا حساب ئه‌کرین انس و جن سه‌ر پاك

له سه‌ر کرده‌وه‌ی خراپه یا چاك

بعضا وا له ناو نامه‌ی عمل دا بعضی اعضاي خوی شهاده‌ت ئه‌دا

بعضی گوناهیش که‌س پی‌ی نازانی فقط ذاتی خوا بو خوی ئه‌ی زانی

ترازوی اعمال

اینجا بیته ناو ترازوی اعمال بو لیکدانه‌وه‌ی نقصان و کمال

تای ئیشی چاکه سپیه وه‌کو شیر تاي خراپه‌یشی ره‌شه وه‌کو قیر

پرسیار و عتابی خوای تعالی

پاش ئه‌مه خودای علیم و خبیر دیته سه‌ر عتاب له ئه‌هلی تقصیر

پرسیار ئه‌کا له جن له به‌شه‌ر بو بی باوه‌ری و بو کرده‌وه‌ی شه‌ر

له پیغه‌مبه‌ران بو وه‌ضعی عباد له خصوص وه‌ضعی تبلیغ و ارشاد

له علما کان ئه‌پرسی یه‌ك سه‌ر له امری معروف نهی له منکر

هه‌روا له امت ئه‌پرسی به عام له سه‌ر اطاعه‌ی علمای اعلام

ئه‌پرسی به قهر له اهلی بدعت له سه‌ر اظهاری ضدی شریعت

اینجا امر ئەکا بە جەزای چاکان   هەم بە عەزابی دەستەی ناپاکان
مەگەر مشمولی عەفو و مغفرت   هەر بە رەحمی خوا یا بە شەفاعەت

پردی صراط

جا اینجا کاتی هات و نەهاتە   وەختی عبوری پردي صراطە
کە راکیشراوە لە سەر جەهەنەم   بو خراپ و چاك جاهل و عالم
باریکتر لە مو تیژتر لە ئەلماس   جیي ئیمتحانە لە بو جن و ناس
عبور بە وپردا بەری حەقیقەت   بە قەدد عبورە بەرێی شەریعەت
بعضي مکلف لیي ئەکەونە خوار   لە جەهەنما ئەبن گوروفتار
کافر هەمیشە و موسولمان بەپیی   تولەی گوناهي ، جا دەر ئەچی لیي
موسولمانی پاك دل روناك بەنور   زور بە ئاسانی لیي ئەکەن عبور
بعضی وەکو بای وەشتي بەهاران   بعضی بەوینەي شورە سواران
بعضی بەوینەی تیشکي تیژی بەرق   بەهەناسەیەك ئەبری غدرب وشەرق
شەرعە مثالی ئەم صەفاو سەیرە   هەر ئەهلی شەرعە عاقیبەت خیرە

***

کە عبوریان کرد کومەلی مسعود   گشت گرد ئەبنەوە لە حوض المورود
ئاوی ئەوحەوزە سپی تر لە شیر   بونی خوشترە لە مسك و عەبیر
یەکی هەزار سال لە جەهەنم بي   گیرودەی دەرد و ئیش و ئەلەم بي
کە گەییە ئەوی زور مسرور ئەبي   سینەی بەصفا و صاحب نور ئەبي
هەر کەس لیی خواردو جن بي یا بەشەر   قەت تینوی نابی بەنصی خەبەر
دەی معلوم ئەکا شرابا طهور   نوش ئەکري لەبو لەزەت وسرور

***

پاش حوض المورود ئەرونە بەھەشـــت
هەر کەس لەجیی خوی دەس ئەکا بە گەشت
قصری بی قصـور باغی بی خارە روح الریاحـین گـول و گولزارە
خوشی وای هەیە نە گوی بیستویە نەبەدل خـەیال نە چـاو دیتـویە
دوسـتی ئارەزوی دوستیکی بکـا لە عەرزی رریدا ئەم بە ئەوئەگا
هەر چی بوبلییت کەمە لەتەعریف هەرچە بنوسیت نا گا بەتوصیف
هەرچی کە بکا نەفسـت ئارەزو حاضرە لەلات فەورا زوبەزو
***
ئەعلای نعمەتی بەھەشت بوئیسلام بینینە بە چاو بـوخـودای عـلام
(وجوه یومئذ ناضرة) چونکە (إلی ربـها نـاظرة)
حضرتی مـەولای صاحب نبوت بەیانی کردوە نیعـمەتی رؤیەت
قورصی مانگ بینین بەچواردەشەوە رەمزی تشـبیهی بینینی ئـەوە
چونکی موسولمان ئەگەن بەبەقا نورانی ئەبن بە نــوری لقا
ذراتی وجود بە نـوری شــهود نورانی ئەبی بە فیضی معبود
گشت سەرمەست ئەبن بەتجلای ذات
گشت سەربەست ئەبن بەجیلوەی صفات
ئەمەیە مەبەس ئەمەیە مەرام ئەمـــەیە انعام ئەمەیە اکرام
خوا بەشمان بدا ئالەم لقایە لەم جلوەی فیضە و بینینی خوایە
بە پایە و مایەی سەروەری ئیسلام علیه الصلاة علیه السلام

فەصلی شەشەم

فەصلی شەشەمین روکنی شەشەمە قضا و قدری خودای اعظمە
لەم فەصلا لەســەر نەهجی غەزالی دە ئەساس ئەلیم علی التوالی

باوەرت بێ بەم دە ئەساسە ئەوجارە دین و عقیدەت راسە

اصلی یەکەم

باوەرت بێ بەقضاو قەدەر هەرچی کە بوە یا ئەبێ یەك سەر
هەر بە ایجاد و خەلقی خودایە لەسەر أرادەی خودای تەنهایە
قضا بە معنای ارادەی ذاتە بو هەرچی ئەبێ لەم کائناتە
(قەدەر) بە مەعنا ئیجادی ئەشیا لەوزەمانەدا بوی قەرار درا
ئیجادی ئەشیا هەر بو خودایە خلق لایقی زانای بینایە
ئیمە جاهلین بە ئەنجامی کار چی چاکە واقبال چی بەدە و ادبار
هەر لەو کاتەدا کەئیشی ئەکەین ناتوانین تەواو تفصیلی بدەین
ئەو بازە بردت پانی چەن پی یە چەن جمگەت جولاو چەنی لەجی یە
ئەگەر کەسیکش لە تو بپرسی جوابت پی نیە قیمەتی فلسی
هەرشتی ئەکەی حرکە و سکون دائم محتاجی بولای رەهنمون
انکارم مەکە ئەمە یقینە اغلب بی هوشی وەکو مەکینە
گەلی جار عزمت بو پیدا ئەبی بری جار عزمت لی بەر باد ئەبی

اصلی دوهەم

هەروا کە عباد غەیرە خالقن لەبو بی دەخلیش هەر نالایقن
کسبی کردەوە هەیە لەبویان کاسبن لە بو افعالی خویان
بی علاقەنین وەکو بەرد و دار لەم علاقەدا نیە جی ی انکار
بت لەرزیننەوە و خوت بلەرزینی فرقی آشکرا لەوا ئەبینی
بو خوت هەلکەوی خوت دائەمینی دەستت پیوەنین تولە ئەستینی

معنای کسبی اشعری

بە دل حاضربە ئەگەرتو دانای طالبی دینو سەر رشتەی دنیای

تا مەعناي كسبت بو بكەم بەيان لەسەر تقريري علماى أعيـــان
خودا بەرەحمەت علمي پيت داوە چە ايشى باشد كام ايش خراوە
هەروا ارادەو مەيلي داوە پيت تا لەكاتىكا ايشى بيتە ريت
لەبو فعل و ترك بەروژ يا بەشەو لاىى هەل بگري بە تعييني ئەو
قدرتى داوە و ئەتوانى بيكەي هەر لاىي بە مەيل ترجيحي بدەي
ئەم سي صفتەي معلوم وموجود داونى بە تو خالـق معبود
لەبو هەر ايشى بە تو بيتە جى ئەم صفەتانە حاضـرن لەوى
دەبي مقارنەى ارادە و قـدرت لە گەل ايشەكەت كسبە بەصحت
پايەي تولەيەو مايەى جەزايە چونكى سەبەبى خەلقى خودايە
سەبەبي خەلقى رب العـــبادە بو فعلي عباد بە نهجي عادە
صرفي قدرت و ارادەى بەشەر هدر خودا ئەيكا بيـە باخەبەر
فقط محلە انسـان و پەرى ئەمەيە معناى كسبي اشعـرى

كسبي ماتريدى

ئەما بە فكرى شـيخي ما تريد كسبي مكـلف وائەكرى تحديد
صرفي ارادە و قدرتە بو كار انسان لەم صرفا فاعلە و مختـــار
چونكى ئەم صرفە بە مەعنا اسناد اثرە لـە بو قدرتي عبـــاد
هەم سەبەبيشە بو خەلقى خودا بە گويرەىعادەت باش بيە آ گا
تو خەيال نەكەي كە ماتريدي خللى ئەگا ئەولاى توحيدى
چونكي ئەو صرفە اعتبـــادىيە لەموجودانى اعيـانى نيـــە
تأثير لـەو صرفا نابى بە ايجـــاد والله الهـادى طريق الرشـــاد
فكري استاذ و قاضيش ببينە فكري عالمـان نورى مبينە

***

اصلی سی هەم

کسب دەرناکا مطلقا افعال لە ژیر ارادەی خودای ذو الجلال
چي ارادە کرد ئەوە بیتە جـي هەرچی مەیل نەکا بە قطعي نابي
لە مرادي خودا جميعي عالـەم زیادو کەم ناکا مويي خاطر جـەم

✿✿✿

لە سەر ارادەي حضرتي باري تو مەجبور نابي هەروا موختاری
معلومی اهـلی عرفان و حلمـــە کە ارادەي خـوا تابعي علمە
علمي ئەزەليش تابعي فعلە فعلی مکلف محکي یە و اصـلە
زانیویە أزل تو بە اختیـــار لە کاتي تکلیف چلون ئەکەي کار
لە سەر ئەو علمە مەیلی هاتە بار مەیل بە شوینی علم علم بە شویني کار
اجبار ئەوەیە نا چارت بکا بی علم و مەیل و آثـــارت بکـا
با بوت بەیان کەم وینەيي صحیح کە بە کارت بیت بو کشفو توضیح
وەلی کە بە کشف بزاني رەنجي ئە بیني لە ری یاکوپەي گەنجي
چي دەخلی هەیە بە لطف و آزار بیت ئەدا دینار یا لیت ئەدا دار
هەروا بی تشبیە علمی ذي الجلال ئاوینە رەنگەو کردەوە مثال
ئاوینە وینەی اشیـا ئەنويني بو حەلی ئەمە کی دائەمینی

✿✿✿

مەیل و ارادەي ذاتي علیە بە معنای رضا و محبت نیـە
راضي‌یە بەخیر ناراضی لە شەر هەردویش مشمولن بو قضا و قدر

اصلی چوارەم

لطفی فەرموە بە خلق و ایجاد هەم بە تکلیفی عقلای عبـــاد

نه خلق و ایجاد نه وضعی تکلیف   واجب نین له سەر خبیری لطیف

اصلی پینجەم

گشت تکلیفیکي بي‌ئه کري له خەلق   ئەمه ممکنه بەپيي فکري حدق
ئەما قەت‌نەبوه وقەت واقع نابي   الا به چشتي لـه طاقه‌تابي

اصلی شەشەم

ئەتوانی بکـا تعـذیبي مطـيع   عاصیش بباته مەرتەبەی رفیع
ئەما به شیوەی کەرەم و احسان   به زایه نادا اطاعەي انسان
هەر چەن بەرەحمەت عاصی‌ئەبەخشي   پایەی قدریشي قطعاً نالـەخشي

اصلی حەوتەم

ئەوەی باشتره لـەبو دنیای تـو   یالـەبو پایەی روژی جەزای تـو
هیچ واجب نیه لـەسەر ذاتي حەق   بو خوی مختاره لـه ایشا مطلق
بەلی مەیلی بي ئەتدا هدایت   بو کاری خیرت ئەکـا عنـایت
لطف و توفیقت بو ئەخاته کار   بوت آسان ئەکا چەن ایشی نابار
یا ئەگەر ویستی ئازارت بـدا   هەزار تە گەرەت دینیته ریگـا
پەنا به لطفي خودای ذی الاکرام   لـه جوشی قهر و جلوەي انتقام
زوری دروست کرد کافری معلول   بی کەس و بي دەست داماوو مەلول
هەرواچەن کەسیش بەوینەی نەمرود   مغرور و شرور بەدکار و مردود
خولاصەی کلام افعـالی حکـیم   پره له حیکمەت لیم بکه تسلیم
ناپا کی بـژی پاپـا کی بمـری
هەردولەحیکمەت جیگەی خوی ئەگری
هەر ایشي ئەکا پره لـه حیکمەت   بو تو زەحمەت‌بي یاخیر و رەحمەت

هەر أیشی بکا   فضله   یا عدله   کشفی ئەم سره بو زانا سهله

اصلی هەشتەم

فەرضـە ناسینی خوای صـاحب قودرەت

به دلیـلی سمـع کـتاب و سـنەت

اصلی نوهەم

بعثی   انبیا   فضلی   جلیله   نه واجبه   بوی   نه مستحیله

ناردنی آدم   هەتا   پیغەمبەر   صلاوات بیاری له سەریان یەکسەر

بو هدایتی جن و انسان   بو   هەموی رەحمەتو فیض و احسان بو

اصلی دەهەم

خەتمی کرد زومرەی انبیاو رسل   له سەر محمد صاحبداری کل

دینی ناسخی   هەمو   ادیانه   ضامنی خیری هەمو زەمانه

کردی به رەحمەت   له بو عالمین   خوا بەش مان بدا له فیضی آمین

خاتمه و پایانی بارانی رەحمەت

که ئاگادار بوی باش لەم مەرامه   کاتی خاتمەی عەنبەر ختامه

چەن باسی هەیه وەکو دەستەگول   له بو دەماخی یارانی یەك دل

دانانی امامی عام

واجبه له سەر   عقلای اسلام   به دەلیلی سمع   دانانی امام

بزانه شرطه   بو شخصی امام   پیاو بی و آزاد بیو ناسراو به اسلام

عاقل و عادل   قریشی نەسەب   شجیع و سەر بەرز بەخولق و حسب

وەکو شیری روت یا شیری صمصام   نافع بی له بو   نصرتی اسلام

بو سدي سەر حەد بو سەر بەرزی ژین
بو پاراستنی قوله و قەلاي دین

ئەگەر ری نەکەوت قریشی جلیل   باشخصی ترنی دەخیل صەد دەخیل
تا خالی نەبی اسلام لە امام   مەینەتی زوره نایبته کلام

گوناهی کەبیره

لە دین دەر ناچی اهلی کبیره   هەر چەن ئەسیری بیری تقصیره
مەگەر گوناهی بیکا بە کافر   چە جورمی باطن چە جورمی ظاهر
وەکو انکاري روکنیکی ایمان   یا روکنی اسلام آمان صەد آمان
مەسەل انکاری خلاقی اکبر   یا خود انکاری بعثی پیغەمبەر
انکاری فنا و انکاری معاد   بو حشر و نشري جمیعی عباد
یا خود انکاري روژوی رمضان   یا حجی بەیتی کعبة الرحمن
یأس لە رەحمەت امن لە عذاب   یا خود تحقیری سنت و کتاب
تحریمی حلال تحلیلی حرام   ئەما بە نصی ادلەی احکام
گوناهی غەیری نەوعی ئەمانە   پی‌ی کافر نابی ئەو موسولمانە

☆☆☆

وەکو رەزیلەی بەخیلی و نفاق   حەز لە شورەتو ناو بانگی آفاق
خولی‌بایی بون ریا و تکبر   حرص‌و تەماع و بغض و تهور
گومانی بەدی بە ئەحوالی خەلق   چاکی لە بوخوی رەزیلەی سەردەق

☆☆☆

دوژمنی لە گەل طائفەی چاکان   علما و اولیاء باقی دل پاکان
بی حەیاو شەرمی لە گەل دایکو باب   بو دنیا عارە و پاشەروژ عەزاب

قطعی صلەی رەحم لەگەل خزم و خویش
تەشەر و تانە لە شخصی دل ریش
مەنعی دلسوزی لەگەل خاص و عام
مخصوص تەربیە و تەعلیمی احکام
بەخصوص قصوری استاذی مەرسوم
بو تعلیماتی طلابی علوم
کفری نیعمەتو جەفا لە پەیمان
ئەما پەیمانی بشی بو ایمان
غەیبەت و دروو وەعدە بە خلاف
دەست برینی خەلك بەلاف و گەزاف
صرفی مسکرات چەوشك و چەتەر
لاتیو و شیتیەو بو عاقیبەت شەر

٭٭٭

تحصیلی علوم هەر لەبو دنیا
وەك دەس کەوتنی جاه و کبریا
دامەزراندنی بدعت و افساد
تەرکی سنتی سید العباد
بە دەوام تەرکی نویژی جەماعەت
یا تەرکی جمعە بەرەسمی بدعت
لە بەر تشأوم رجوع لە سەفەر
یا بە سندی قصەی حساب گەر

٭٭٭

خواردنی مالی اوقاف و ایتام
یا مالی حەرام بە هیزی حکام
مخصوص بە بەرتیل بە سویندی درو
دینت ئەفەوتی و ئەبی رەنجەرو
مال داگیر کردن بە نفوذو زور
بەدزی و جەردەیی وەکو چەکەخور
لە گەزو وەزنو مەنا خەیانەت
شهادەتی زور کەتمی شهادەت
خەیانەت لەگەل مالی ئەمانەت
بەدترە لە گشت قسمی خەیانەت
سودو بەرتیل و گرەو و قومار
آگری سورن زینهار صەد زینهار
هەر گیز ئەمانە مەکە بە پیشە
دارت دەر بینی لە رەگو ریشە
لە هەمو بەدتر کاکی بە تمکین
دنیا خواردنە بە بەهانەی دین

اساسی هەمویش حبی دنیایە	هەر بو دنیایە انسان رسوایە
کوشتنی انسان بی حەقی قصاص	هەم داوین پیسی انسانی ناراس
دانانی داوی بەلا و مصیبەت	بو ئەوەي یەکی بخەیتە زەحمەت
بە فتنە و افساد بە دو زمانی	بو نفس و ناموس یا مال دانانی
بوختان بوژن و بوپیاوي شریف	نسبت دانی خەلك لە ایشی کثیف

* * *

لقب داهینان لە موسولمانان	تحقیري فقیر بە جەور و طغیان
بە چاوي سوکی روانین لە بو غەیر	خو بە زل گرتن بەپایە و بە خەیر
لە گەل دل صافان فیل و ناصافی	گوي نەدان بە حق بە بی انصافی
لە مزگەوتانا قصەی دنیایی	ترویجی ناحەق بە نارەوایی
بی‌دەنگ بون لەسەر کردەوەی حەرام	ئەگەر بی فتنە بکا بە مەرام
لە کاتی عوزرا رەفیق ژنان	یانی بو بەینی ناوکو ئەژنو یان
ترکی واجبات بی عذری شرعی	یا فعلی حەرام ممنوعی قطعی
کبیرە زورن غەیری ئەمانە	ناگونجین هەمو لەم رسالانە
برو بپرسە لە علمای دین	لە ترسی خودای رب العالمین

باسی توبە کردن

توبە واجبە بە نصی ئایەت	سی شرطی هەیە یەکەم نەدامەت
پەشیمانی‌یە لەو گوناحانە	کە زو کردونی بە بی شەرمانە
دوهەم یان عەزمە کە هەتا ماوە	خوی نەخاتەوە ناو ئەو قوراوە
سی هەم یان ردی حقوقی ناسە	یا ابرای ذمە لەو شەر و باسە
تەفرەی توبەی تو لە ایشی گوناه	گوناحی ترە بە بی اشتباه

قەد تەفرە نەدەی تو بەکەت هیهات   ژین نەفەسیکە ئەمری کە نەهات

٭٭٭

اقتدا بکە بە چاکو خراپ   هەرچەن بە چاکان باشە بو ثواب
نویژ بکە لەسەر مردوی موسولمان   چە گوناح باربی چە اهلی احسان
لە اهلی قبلە یەکی بە کافر   مەزانە تا کفر لی ی نەبی ظاهر
بە اقراری خوی یا بە شەهادت   لە شخصی عدلی صاحب سعادت

بەهەشت و دوزەخ

بە هەشت و دوزەخ ایستە موجودن
لە قورآنەدا گەلی معدودن

لە بو جیگایان هەیە روایت   لە سەر فەرمودەی اهلی درایت
بەلی فەرمویە کوردی معنوی   شیخ عبدالرحیم لقب مولوی
نصیکی صریح هیچ نیە دیار   لە بو تعیینی جی ی جنت و نار
حەق وایە دەس یان هیچ لی نەدری   تفویض بە علمی ذاتی حق بکری
ئەم دو جیگەیە دار الخلودن   لە گەل اهل یان باقی وموجودن
هەرچەن حادثن ارواحی گیاندار   دروستی کردون خوای بە اقتدار
ئەما ئەمینن گشت بە ابدی   لە سەر تعلیمی شرعی احمدي
فقط ارواحی غەیرە مکلف   لە حەیواناتا ئەرون بە تەلەف
ایمە ناو بەینی هیچ نادەین قەرار   بو کفرو ایمان بو جنت و نار
یاوان لە دوزەخ یاوان لەبەهەشت

دەرەکی نەو حەوت دەرەجەي ئەم هەشت
خوا لە دوزەخ آزادمان بکا   بە خوشی بەهەشت دل شادمان بکا
لە گەل انبیاو زمرەي صدیقین   لە گەل اولیا و اربابی یقین

باسی شەفاعەت

شەفاعەت حقە لە بو انبیـا لە بو قاطبەي زمرەي اصفیا
روژی قیامەت خلاقی علام دەر ئەخا جیلوەي جوشی انتقـام
عالەم ئەکەونە زەلزەلە و دەهشەت لە خوفی خودا ئەکەونە وەحشەت
جا پەنا ئەبەن عمومی امت بو پیغەمبەران لە بو شەفاعەت
کەس یان خو ناکەن بە صاحیبی کار هەر کام بە نەوعی ئەکەن اعتذار

٭٭٭

هەتا صاحیبی مقامی محمود لە بوخودای خوي ئەبواتە سجود
تا ندای بودي لای رب العزت سەر بەرزەوەکە و بکە شەفاعەت
کە هاتە مەیدان بو تکای امت واز ئەکریتەوە دەروازەی رەحمەت
هەر پیغەمبەری لە بو امتی شەفاعەت ئەکا بەپیی رفعەتی
شهید و اصحاب اولیای کرام صلحاي امت علمای اعلام
شەفاعەت ئەکا تاري کەوی بوی لە بو اتباع و دوست و برای خوی
ئەگەر کەسی ماو فەراموش کرا لە بو شەفاعەت هیچ ناوي نەبرا
ئەوە مشمولی فیضی خودایە جیـگەی رەحمەتی حق تعـالی یە

٭٭٭

بە نصی اخبار روژی قیـامەت لە پینج مەقاما هەیە شەفاعەت
یەکەم بونەجات لە ترسی مەحشەر کە مەدهوش ئەبن قاطبەی بەشەر
دوهەم استعجال بو عەرزی حساب سی هەم بو سهلی سؤال و جواب
چوارەم دەرچونی بعضی گوناە بار لە کورەی دوزەخ لە عەذابی نار
پینجەم بو بەرزی دەرەجەی بەهەشت کە نەوعی ئەوان ئەگەیین بەهەشت
موسولمان بەپیی عقیدەو رەفتار لەو دەرەجانە بوی ئەدری قەرار

ئومیدم وایە روژی قیـــامەت تکاکارمان بی حضرت بەرەحمەت
وایە عقیدەی اصحـــابی حضرت اهلی سنت و علی بصیرت

پارانەوە لە خوا

بەم عقیدەیە (کریم) راجیە بروانە ریزی فرقەي نـاجیـە
ئەوانەی ماوون بە صدق و صواب لە سەر آدابی حضرتو اصحاب
سەر بەرزی دنیا و روژی قیامەت لە طەرزی بدعت ساغو سەلامەت
کە بە سەلامەت نظمم تەمام بو الحمد لله حســـنی ختـام بـو
ژمارەی بەیتی زیاد لە ســیهەزار هەر یەك دوریکی ناودارو نازار
سالی تأریخی بە گویرەی هجرت هەزاروسیصەدلەگەلحەفتا وحەوت
لە سەر مهاجر برژی بە دەوام بەبی ژمــــارە صەلاتو سەلام
لە ســـەر اصحـاب و آل وامتی بە قەد بولندی پایە و همـەتی
ئەی رەهنمای خیرخیر بەدەست آسان فیاضی مطلق بە لطف و احسان
با اقلیم گیر بی بارانی رەحمەت رەحمەتی عامبی بو هەمو امت
ئەی صاحب گوفتار لەسرای غەیبی بە (انا عند ظن عبدی بی)
توماري عومرم ئەروانم پییـدا قصوری زورە و خیر کەمە تییدا
هەر چەن لەم وەضعە زور هەراسانم ئومیدە واري عەفو و احسـانم
سا حسنی ظنم بە حق بینـە جی زور خوشە خودا لە بەندە خوش بی
بم بەخشە بە شـای هەمو انبیـا بە صفای قلبی مەولای اولیـا
حل بکە بەخیر گشت مشکلاتم بوم آسان بکە ریگەي نەجاتم
توفیقم بدە بـــو استقـامت لە سەر طریقی صدق وسەلامەت
بەلکو لە جەفاو مەینەتو زەحمەت بم شوریتەوە بارانی رەحمەت

٭ ٭ ٭

الحمدلله حق حمده والصلاة والسلام علی سیدنا محمد وآله وصحبه وامته من بعده
ئەجاتم بو لە هونینەوە و نوسینەوەی ئەم هونراوە دینیە بەرزە
کەباسی اصول و فروعی دینی مبین ئەکا لە شەوي یەك شەمەی مصادفی
بیست و پینجی رمضانی مبارك لە مەدرەسەی خانەقای بیارەی
شریفە بە تأریخی ١٣٥٤ ی هیجری وەلی بومەوە لە پوختە
کردن ولی زیاد کردن و نوسینەوەی دوبارەی
لە شەوی شەمەی شانزە هەمی
ربیع الاول

لە مەدرەسەی مزگەوتی حاجی ئەحان لە گەرەکی دەلکەندی لە شاری
سلیمانی بە تاریخی ١٣٧٤ ی هجری و زور لە خودای تعالی
ئەپاریمەوە وەکە ئەم کتیبە بکات بە واسطەی استفادەی
دینیە بو خویندەوارانی کورد زمان وە منیش
رزگار بکا لە مەینەت و جەفا بەفەوی
صفای سینەي حضرتی رسالت مآب
صلی الله علیه وسلم

سبحان ربك رب العزة عما یصفون وسلام علی المرسلین
والحمد لله رب العالمین
٢٨ شعبان ١٣٥٧

